

ТЕНГСИЗ НАМУНА ШАХС

Ҳазрати
Муҳаммад
Мустафо

солаллоҳу алайҳи ва саллам

Усмон Нури Тўпбош

 «ЭРКАМ»
НАШРИЁТИ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

© “ЭРКАМ” Нашриёти - 1443 х / 2021

ҲАЗРАТИ МУҲАММАД МУСТАФО

соллаллоҳу алайҳи ва саллам

Усмон Нурий Тўпбош

Туркча асл нусха номи: Emsalsiz Örnek Şahsiyet
Hz. Muhammed Mustafa ﷺ

Муаллиф: Усмон Нурий Тўпбош

Таржимонлар: Мукаддамхон Абдурахмон кизи
Шавкат Мағфур

Мухаррирлар: Ўткирбек Муҳаммад Собир
Одил Ҳамид

Мусахҳих: Фиёсиддин Юсуф

Ношир ва маслаҳатчи: Абдумалик Абдурашидов

Саҳифалаш ва Муқова: Росим Шокир ўғли

ISBN: 978-605-302-993-9

Адрес: İkitelli Organize Sanayi Bölgesi Mahallesi,
Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Kısım
No: 60/3-C, Başakşehir, İstanbul - Türkiye

Тел: +90 212 671 0700 pbx

Факс: +90 212 671 0748

Электрон почта: info@islamicpublishing.org

Веб-сайт: www.islamicpublishing.org

Language: Uzbek

ТЕНГСИЗ НАМУНА ШАХС

Ҳазрати
Муҳаммад
Мустафо

соллаллоҳу алайҳи ва саллам

Усмон Нури Тўпбош

СИЙРАТИ НАБИЙ

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

Аллоҳ таоло Пайғамбар алайҳиссалом ҳақида Куръони каримнинг бир неча ўрнида шундай марҳамат қилади:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз Сизни оламларга фақат Раҳмат (яъни Аллоҳнинг Раҳмати – жаннатига етаклагувчи) қилиб юбордик” (Анбиё сураси, 107-оят).

“(Эй Пайғамбар (алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз Сизни (Қиёмат кунда барча умматлар устида) гувоҳлик берувчи, (мўминларга жаннат ҳақида) хушхабар элтувчи ва (кофирларни дўзах азобидан) огоҳлантирувчи ҳамда Аллоҳнинг изни-иродаси билан У Зотга (яъни Унинг динига) даъват қилгувчи қилиб ва (Ҳақ йўлни) кўрсатувчи нурли чироқ қилиб юборгандирмиз” (Аҳзоб сураси, 45 – 46-оятлар).

“(Эй мўминлар), албатта, сизлар учун – Аллоҳга ва охират кундан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбарида (у зотнинг иймон-этикоди ва хулқ-атворида) гўзал намуна бордир” (Аҳзоб сураси, 21-оят).

“Эй Муҳаммад алайҳиссалом), албатта, Сиз учун (кофирларнинг бундай озорларига сабр-тоқат қилганингиз сабабли) битмас-туганмас ажр-мукофот бордир. Албатта, Сиз улуғ хулқ устидадурсиз”
(Қалам сураси, 3 – 4-оятлар).

«تَبَارَكَ»

“Эй мўминлар! Аллоҳга итоат этингиз ва Пайғамбарга итоат этингиз! Ва (куфр ё мунофиқлик йўлига кириш билан қилган) амалларингизни ботил-бефойда қилиб қўймангиз!” (Муҳаммад сураси, 33-оят)

«تَبَارَكَ»

“Кимда-ким Аллоҳ ва Элчисига итоат этса, ана ўшалар Аллоҳ инъомларига сазовор бўлган зотлар – пайғамбарлар, сиддиқлар (ҳақ-рост иймон эгалари), шаҳидлар ва солиҳлар (фақат яхши амаллар билан ўтган кишилар) билан бирга бўлурлар. Ана ўшалар энг яхши дўст-ҳамроҳлардир” (Нисо сураси, 69-оят).

«تَبَارَكَ»

“Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам Пайғамбарга дуою салавот айтурлар. Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва салом айтинглар!” (Ахзоб сураси, 56-оят)

Сўзбоши

Аллоҳнинг суюкли Расули, Пайғамбарларнинг тожи Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламга уммат бўлишдек бахтни бизларга насиб қилган Раббимизга беадад ҳамду санолар бўлсин!

Ўз ҳаёти билан тенгсиз ўрнак, намуна бўлган, бутун ҳақиқатларнинг нури бўлмиш Пайғамбар алайҳиссаломга ҳисобсиз салоту саломлар айтамиз.

Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломни оғир бир замонда пайғамбар қилиб юборди. Дунё зулм қоронғиликлари ичида бўғилган бир даврда одамларни зулматдан ойдинликка олиб чиқувчи йўлбошчи қилди. У зотни ваҳшийлик, исён ва ғафлат ҳукмрон бўлган жоҳилият қоронғиликлари ичида оламга нур таратувчи Сурайё юлдузи этди.

Аллоҳ таоло у зотни жонлию жонсиз бутун борлиққа, тошу тупроққа, анҳору денгизга, еру осмонга, замону маконга ҳамда инсониятга тенгсиз раҳмат қилиб юборди. Барака, ҳидоят, марҳамат, шафқат ва нажот сабабчиси қилди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, бутун бир борлик у зотнинг ҳурматидан яратилди. Ҳар бир банданинг Ҳақ олдидаги баҳоси ҳам у зотга бўлган муҳаббати миқдоричадир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, шафқат ва марҳамати бутун инсониятни, ҳатто махлуқотни ўз ичига олади.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, Аллоҳ таоло тарафидан бутун қўнгилларга бериладиган абадий оби ҳаёт, файзу бараканинг манбаидир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, у зот сабаб ҳидоят манбаи бўлган Қуръони карим нозил қилинди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, Аллоҳ у зотга меърожни насиб этди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, у зот бўлмаганда, бутун оламлар куп-қурук чўлга айланар эди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, яратилишнинг боши у зотнинг нури билан вужудга келди.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай раҳматки, қаерда бир гўзаллик бўлса, ўша гўзаллик шу зотнинг инъикосидир. У зотнинг ҳурматидан яратилгандир.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир раҳматки, Аллоҳ таоло Ўзининг Каломида у зотнинг қадри ҳақида баён этади, салавот айтади...

У зот келтирган илму ирфон жаҳолат денгизларида чўкаётган, исён тутунлари ичида бўғилаётган инсониятни ҳақиқат осмонига олиб чиқди. Тоза ҳаводан нафас олдирди. Тошдек қотган қалблар у зотнинг файзлари билан хамирдек юмшок

холга келди. Поклигини йўқотган қалблар у зотнинг биллур блоқларидан тозаланиб, оидин нур тўла маконга айланди.

Масалан, ҳидоятдан аввал ҳабаш Ваҳший кўзи қонга тўлган қонхўр, ҳайвонсифат бир одам эди. Ҳидоят топгандан сўнг эса у зотнинг шарофатларидан кўзи ёшга тўлган бир саҳобийга айланди. У каби адашган, ёмонлик сифатлари ичида руҳан ўлик бўлган инсонлар Пайғамбар алайҳиссаломнинг тарбиялари остида ҳидоят манбаидан қониб, абадий тирикликка қовушдилар. Ҳаммалари “Ҳазрат” унвонига эга бўлиб, улуғликка эришдилар.

Буларнинг бари шуни кўрсатмоқдаки, Пайғамбар алайҳиссалом Аллоҳ таоло яратган энг буюк илоҳий санъат асаридир. Зоҳиру ботинлари энг мукамал, энг мукаррам, энг маҳбуб зотдир. Зеро, дунёда бирор-бир ҳақиқат қутби бўлса, у ана шу улуғ зотнинг аксларидир. Ёки қайси бир солиҳ сўфий, авлиё, жаҳонгир бўлса, улар ҳам ана шу намуна шахсдан бир аксдир. Чунки у зот Аллоҳ таолонинг армуғон қилиб юборган лутфи, раҳматидирлар. Шунинг учун Аллоҳга яқин бўлишнинг, ризои Илоҳийга етишнинг йўли у зотга бўлган муҳаббат ила боғлиқдир. Бу ҳақиқат ҳақида шундай марҳамат қилинади:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: “Агар сизлар Аллоҳни севсангиз, менга эргашинглар. (Шунда) Аллоҳ ҳам сизларни севади ва гуноҳларингизни мағфират қилади. Аллоҳ (гуноҳларни) ниҳоятда мағфират қилувчи, меҳрибондир” (Оли Имрон сураси, 31-оят).

Аллоҳга иймон келтирган ҳеч бир жон бу ҳиссиётдан, бу туйғулардан бегона бўлмаслиги керак. Бу Аллоҳнинг каломиди оятларнинг тақозосидир.

Аллоҳга бўлган муҳаббатнинг даражаси Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиш, у зотга боғланиш билан ўлчанади. Ҳақиқий иймон шуни тақозо этади. Банда бундан бошқа ҳеч бир йўл билан ўзини Аллоҳга севдиrolмайди. Аллоҳга ўзини севдиrolмаганнинг амали эса ҳабатадир.

Демак, ҳаётимиз ва кўнглимизнинг марказида ҳар доим Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом туришлари керак. У зотнинг тенгсиз ўрнак шахсиятлари ҳулқимизнинг ягона меъмори бўлмоғи лозим.

Шунинг учун ҳам Расулуллоҳни яхшироқ билмоқликка эҳтиёжimiz каттадир. Эҳтиёж шунчаларки, у зотни жуда ҳам яқиндан ҳис қилишимиз, у зотдек нафас олишимиз, юрак уришларимизни у зот билан бирлаштиришимиз, саҳобалар мисоли, бағри ёниқ ошиқлар каби севишимиз керак. Суннатга амал қилишни умримиз давомида асосий ўринга қўйишимиз даркор.

Биз – ожизларда бундай даражаларга етмоқликнинг имкони бўлмаса-да, ҳеч йўқ, шу йўлда юришнинг ўзи катта бахтдир. Зеро, у зотнинг тенгсиз шахсиятларидан озгина ҳисса олишнинг ўзи абадий висол эшигидир.

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломнинг шахсиятларини яқиндан танитмоқ учун қўлингиздаги бу кичик асарни сиз – азизларга тақдим этияпмиз.

Балки, сўзларимиз у зотга лойиқ бўлмагандир. Лекин барчамиз имкониятимиз даражасида у кишидан намуна олмаққа бурчлимиз. Чунки Илоҳий раҳмат бўлган зотга шукроналик ҳолида бўлишимиз зарурдир. У зотнинг бутун оламга раҳмат ва ҳидоят ҳузури эканликларини кучимиз етганича инсониятга англамоғимиз лозим. Янгидан-янги бўҳронлар

билан бўғилаётган замон кишиларига буни етказишда бир кўприк бўла олишимиз энг буюк вазифамиздир. У зотни тилларимиз қотиб қолгунча энг гўзал шаклда танитмоқлик у зотга бўлган вафодорлик каби бурчимиздир. Хусусан, у зотни тимсол этиб кўрсатмоқ биз учун буюк шараф, буюк бир неъматдир... Шоир бу ҳақда шундай дейди:

*Расулulloҳ бор кунлар
Эрур кунлар гултожи,
Бармогидан оққан сув
Турар болдан бож сўраб.*

*Покиза зот, холис зот,
Икки олам сирожиди,
Пайгамбаринг ҳурмати
Айбимиз кечир, ё Рабб!*

(Сайрий)

Аллоҳ таоло барчамизни у зотнинг шахсиятларидан баҳраманд этсин! Қўнгилларимизни у зотга ошиқ қилсин! У зотга боғлиқлик ва таслим бўлишлик билан тақво имтиҳонимизда бизларни муваффақиятга эга қилиб, Илоҳий муҳаббати ва ризосига муваффақ айласин! Омин...

Биринчи Бўлим

✿ Тенгсиз намуна шахс

✿ Усваи ҳасана – энг гўзал ўрнак

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам – тенгсиз ўрнак шахс

Борлиқнинг асл хилқати бўлган “Нури Муҳаммад” яратилиш жиҳатидан биринчи, Пайғамбарлик мақомидан эса охиргисидирлар. Бу улуғ нур энг покиза, энг асл насаблардан давом этиб келиб оталари Абдуллоҳгача етган.

Коинот Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг нурларидан пайдо қилинган. Борлиқдаги минг бир турли нақш ва Илоҳий қудрат излари у зотнинг нурларидан бир та-бассумдир.

Одам алайҳиссаломнинг тупроқларига Расулуллоҳнинг тупроқларидан бир насиба қўнгани учун Одам алайҳиссаломнинг тавбаси қабул бўлган. Ҳадиси шарифда марҳамат қилинади:

“Одам алайҳиссалом жаннатдан чиқарилганда қилган хатоларини англаб:

“Ё Раббим! Муҳаммад ҳурмати учун кечирмоғингни тилайман”, – дедилар.

Аллоҳ таоло унга:

“Эй Одам, ҳали яратмаганим Муҳаммадни қаердан танийсан?” – деди.

Одам алайҳиссалом:

“Аллоҳим! Сен мени яратиб, руҳингдан пуфлаганингда бошимни кўтариб қарасам, аршининг устунларида “Лаа илааҳа иллаллоҳу Муҳаммадур Расулуллоҳ” деб ёзганларини кўрдим. Билдимки, Сен Ўз Зотинг ёнига яратилганлардан фақатгина энг севимлисининг номинигина қўшасан!” – деди.

Шунда Аллоҳ таоло:

“Тўғри айтдинг, эй Одам! Дарҳақиқат, у мен учун яратилганларнинг энг севимлисидир. Унинг ҳурматидан менга дуо қил. Мен ҳам сени кечирдим. Зеро, Муҳаммад бўлмаса эди, сени яратмасдим”, – деди (Ҳоким, “Мустадрок ас-Саҳиҳайн”, Байрут 1990. 2. 672/4228).

Шундай қилиб, Одам алайҳиссалом Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломни восита қилиб дуо қилдилар ва кечирилишга муваффақ бўлдилар. У зот сабаб Иброҳим алайҳиссалом учун олов салқин гулзорга айланди. Исмоил алайҳиссаломга осмондан қурбонлик учун қўчқор туширилди.

Демак, пайғамбарлар ҳам у зотнинг ҳурматларидан Илоҳий раҳматга эга бўлдилар. Ҳаттоки Мусо алайҳиссаломдек пайғамбар ҳам у зотга тобе бўлишни, тобе бўлиш баракасига эришиш учун у зотга уммат бўлишни хоҳлаганлар.

Қатода ибн Нўъмон розияллоҳу анхунинг нақл қилишича, Мусо алайҳиссалом шундай дейдилар:

“Ё Рабб! Менга берилган саҳифаларда инсонлар орасида шундай инсонлар айтилганини, уларда яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтарадиган энг яхши бир умматдан баҳс қилинганини кўрдим. Аллоҳим, уларни менинг умматим қил!”

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, – деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна ўша саҳифаларда дунёга келишда охирги, жаннатга киришда эса биринчи бўлган уммат ҳақида гап кетади. Уларни менинг умматим қил”, – деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, – деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна унда бир уммат ҳақида айтиладики, уларнинг инжиллари (китоблари) қалбларидадир, ёддан ўқийдилар. Ҳолбуки, булардан аввалгилар китобларига қараб ўқирдилар, китоблари йўқолгач, ундан бирон нарсани эслай олмас эдилар. Шубҳасизки, Сен бу умматга аввал ҳеч кимга бермаганинг ёдда сақлаш, муҳофаза қилиш қувватини берибсанки, улар ёдида сақлайдилар. Уларни менинг умматим қил”, – деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, – деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Яна унда олдинги китобларга ҳам иймон келтирган, ҳар турли пасткашликка қарши бўлган, ёлғончи, бир кўзли Дажжол билан уришадиган уммат келади деб айтилади. Ўшаларни менга уммат қил”, – деди.

Аллоҳ таоло:

“У Аҳмаднинг умматидир”, – деди.

Мусо алайҳиссалом:

“Раббим! Унда яна шундай бир уммат ҳақида айтилптики, улардан биронтаси бир яхшиликка ният қилса-ю, аммо ўша яхшиликни адо этолмай қолса, унга бир яхшилик ёзилади. Агар қила олса, ўн баробардан етти юз баробаргача кўпайтириб савоб ёзилади. Уларни менинг умматим қил”, – деди.

Аллоҳ таоло:

“Улар Аҳмаднинг умматидир”, – деди.

Шунда Мусо алайҳиссалом қўлидаги лавҳаларни бир тарафга қўйиб: “Аллоҳим! Мени ҳам Аҳмаднинг умматидан айла!” – деб ёлворди (Табарий, “Жами ул-баён ат-Тавил Қуръон”, Қуръон Азимишшон 1 – 4. Байрут 10, 88, 3, 253, Аъроф).

Шаршарага ўхшаб баракали бўлган барча Пайғамбарлар оламларга раҳмат қилиб юборилган Ҳазрати Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг келишлари хушхабарини берувчилар эдилар...

Ниҳоят, кутилаётган у Нур милодий 571 йилда, рабиъ ул-аввалнинг ўн иккинчисида, тонг вақтида, қуёш чиқмасдан бироз олдин дунёга келдилар. Абдуллоҳ ва Оминанинг авлоди бўлиб, бутун оламни шарафлантирдилар. У зот туғилишлари билан Аллоҳнинг раҳмати оламга ёйилди. Кечаю кундузнинг ранги ўзгарди. Туйғулар теранлашди. Сўзлар, суҳбатлар, лаззатлар етуклашди. Ҳар бир нарсга алоҳида маъно, бошқача латофат пайдо қилди. Бутлар ерга қулади. Кисролар шаҳри бўлган Мадян саройларида устунлар, миноралар қулади. Сафо чўли зулм боткоклигидан қуриди. Кўнгиллар файзу баракага тўлди. Бу барака бутун коинотни, замону маконни қуршаб олди.

Агар бутун фазилатларни ўзида жамлаган Пайғамбар алайҳиссалом дунёга келмаганда, инсоният қиёматгача зулму даҳшат ичида қолар эди. Кучлилар кучсизни эзар, асир қилиб оларди. Мувозанат ёмонлик томонга оғиб кетарди. Дунё золимларга, кучлиларга тегишли бўларди. Шоир бу ҳолни қандай гўзал ифодалайди:

*Ё Расулulloҳ, агар келмасайдинг оламга,
Очилмас эрди гуллар, сайрамасди булбуллар,
Мажхул исмдай Одам гарқ бўларди мотамга,
Борлиқнинг маъноси қолмас эди ҳам у кунлар.*

Мавлоно Жалолиддин Румий қуддиса сирруху ҳам ғам-аламга кўксини қалқон айлаган, зулмларни бартараф этган, бутларни синдирган Пайғамбар алайҳиссаломга қанчалар миннатдорлик ҳис қилмоғимиз кераклигини шундай ифодалайди:

“Эй бугун мусулмон бўлган одам! Агар Пайғамбар алайҳиссалом сайъ ва ғайрати билан бутларни синдирмаса эди, ҳозир сен ҳам аждодларинг каби уларга сигинар эдинг”.

Маданиятдан узок, жоҳил бир қавм ичидан чиққан оми, яъни ўқимаган бир инсон ўртага қўйган илм ва ҳикмат ўша давр инсонларини ожиз қолдирди. У зот ҳеч ким эришмаган, Қиёматга қадар ҳам эриша олмайдиган бир мўъжиза билан келгандилар. Қуръони карим ўтмишдаги тарихий ҳодисалардан тартиб келажакда зоҳир бўладиган ҳолатларгача – барча илмий масалаларни собитлик билан баён қилган. 1400 йилдан бери ҳеч қандай кашфиёт уларни ёлғонга чиқара олгани йўқ, чиқара олмайди ҳам. Ҳолбуки, бугунги кунга қадар дунёнинг энг машхур қомусшунослари ҳам бор-йўғи ҳар йили бир жилд китоб чиқара оладилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом инсонлардан дарс олмадилар. Аммо бутун инсониятни кутқарувчи, ғайб оламининг таржимони ва Ҳақ таоло мактабининг муаллими бўла олдилар.

Мусо алайҳиссалом бир қанча ҳукмларни келтирган-ди. Довуд алайҳиссалом Аллоҳга дуо ва муножотлари билан мумтоз бўлган эди. Исо алайҳиссалом яхши ахлоқлар билан зийнатланган, тақвога тўла ҳаётни ўргатмоқ учун жўнатилганди. Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса уларнинг барчасини келтирдилар. Ҳукмларни баён этдилар. Нафсни поклаб, соф қалб билан Аллоҳга дуо қилмоқни ўргатдилар. Энг гўзал ахлоқни ўз ҳаётлари давомида яшаб кўрсатдилар. Дунёнинг ёлғончилигига ишонмай, алданмай ҳаёт кечиришни таълим бердилар. Қисқаси, барча пайғамбарларнинг салоҳият ва вазифаларини ўзларида жамлаб кўрсатдилар.

Насабу одобдаги, жамолу камолдаги саодат у зотда жамланган эди.

Қирқ йил жоҳил бир қавм ичида яшадилар. У зот кейинчалик ўртага қўядиган мукамалликларнинг кўпи халқларига номаълум эди. Амалдор ёки воиз эмасдилар. Қўмондонлик у ёқда турсин, ҳатто оддий аскар сифатида ҳам танилмаган эдилар. Аммо у зотнинг қирқ ёшга етишлари инсоният учун буюк бир даврни келтирди. Муҳаммад алайҳиссалом ўзидан олдин яшаб ўтган миллатлар ҳақида ҳам, пайғамбарларнинг тарихи ҳақида ҳам билмас эдилар. Қиёмат куни тўғрисида, жаннат ва жаҳаннам тўғрисида сўз очганларини ҳеч ким эшитмаган эди. Фақатгина ўзига хос олий бир ҳаёт ичида, улуғ ахлоқ ила яшар эдилар. Лекин Илоҳий бир вазифа билан Ҳиро ғоридан қайтганларида бутунлай ўзгарган эдилар.

Исломга даъватни бошлаганларида бутун Арабистон ҳайрат ичида қолди. Бағоят гўзал ва мукаммал хитоблари уларни гўё сеҳрлаб қўйганди. Шоирлар ва бошқа сўз усталари ҳайратга тушиб лол қолишди. Шундан кейин ҳеч бир шоир ўзининг машҳур шеърини Каъба деворига оса олмай қолди. Асрлар бўйи давом этиб келаётган бу анъаналари тарихга айланди. Ниҳоятда машҳур бўлган Имрул Қайснинг шеърни яхши тушунадиган синглиси Худ сурасининг 44-оятини эшитиб: “Энди ҳеч ким бир нарса дея олмайди. Қариндошимнинг шеърлари фахрли ўринда туролмайди!..” – деб Имрул Қайснинг энг юқорида турадиган қасидасини Каъба деворидан туширди. Осиб қўйилган бошқа шеърларни ҳам бирма-бир туширишди (Аҳмад, Жавдат Пошо, Қасас ул-Анбиё ва Таворих ул-хулафо, Истанбул, 1976, 1.83).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бутун инсонларга Аллоҳнинг элчиси эканликларини ўз ҳаётлари орқали тасдиқладилар.

Энг етук олимлар умр бўйи ўз илмий изланишларида ижтимоий, маданий, иқтисодий, оилавий ва миллатлараро алоқалар каби ҳар соҳадаги энг мукаммал қондаларни баён қилишади. Инсонлар етук билимга ва тажрибага эга бўлганлар сари ҳаёт ҳақиқатини тўлиқ англайдилар.

Бундан аввал қўлига қилич ушламаган, ҳарбий таълим кўрмаган улуг Пайғамбар эса тавҳид курашида, кескин жангларда жасур ва шижоатли аскар, қобилиятли қўмондон бўлдилар. Уйма-уй юриб Аллоҳнинг динини инсонларга етказдилар. Насиб қилмаганлар эса ўзларига келган ҳидоят қуёшини тўсиб, бепарволарча абадий зулматни хоҳлаб рад этишди. Ҳаттоки қалблари қотганлигидан у зотга қўпол муомала қилишди. Пайғамбаримиз ўзларига қилинган бу қўпол

муомаладан эмас, уларнинг ғафлатда қолишидан афсусланар эдилар. Мана бу ояти карима эса қалби муҳрланганларга айтишни Аллоҳнинг Ўз Расулига ўргатган каломи эди:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом, уларга) **айтинг: “Мен (Қуръонни етказганим учун) сизлардан бирон ажр-ҳақ сўрамайман ва мен сохтакорлардан** (яъни ёлғондан пайғамбарликини даъво қилгувчи кимсалардан) **ҳам эмасман** (Сод сураси, 86-оят).

Тўққиз йил ичида душманнинг учдан бирига тенг келадиган аскар билан бутун Арабистонни фатҳ этдилар. Бунга ҳар икки тарафдан ҳам оз талафот кўриш эвазига эришдилар. Ўз даврининг ақлсиз, тарбиясиз инсонлари ерга урган ўша руҳоний куч ва аскарий таълим билан мўъжизавий муваффақиятларни қўлга киритдилар. Ўша даврдаги энг ҳайбатли ва кучли икки давлат – Рум ва Форс давлатларини инқирозга учратдилар. Инсониятнинг ахлоқи бутунлай бузилган бир даврда инқилоб қилдилар. Золимларни енгиб, мазлумларнинг кўз ёшларини тиндирдилар. Етимларнинг сочларига у муборак қўллари тароқ бўлди. У зотнинг тасаллилари билан кўнгиллар ғамдан қутулди.

Мехмед Акиф бу манзарани шундай ифодалайди:

Маъноси:

*Дейдилар, қирққа кириб етим боши,
Бошлар ва оёқлар сувларга кирди!*

*Бир нафасда қутқарди у инсонларни,
Бир ҳамлада Қайсару Кисрони енгди!*

*Эзилган ожизнинг тирилди ҳаққи,
Завол келмай бўзарди золимнинг ақли!*

*Оламларга раҳмат эди у шаръи мубини,
Адл сўрар юртларга ҳам у бориб етди!*

*Қарздордир мўъминлар у маъсум зотдан,
Ё Раб, маҳшарда иймон ила тирилтир!*

Пайғамбарларнинг сарвари бўлган Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратлари бир денгиз бўлса, бошқа Пайғамбарлар у денгизга қуйилувчи дарёлар кабидирлар. У зот, ривоятларга кўра, ўзларидан аввал келган йигирма тўрт минг Пайғамбарда билинган ва билинмаган гўзал ахлоққа эга бўлдилар. Қиёматга қадар юзага келадиган масалаларнинг ҳал этилишида намуна бир шахс бўла олдилар. Шунинг учун у зот бутун инсониятга охирзамон Набийси қилиб юборилганлар. Ўзлари бу сифатни баён қилиб: “Мен гўзал ахлоқни камолга етказиш учун юборилдим”, – деганлар (Муватто Хуан-Хулк, 8).

Энг гўзал ўрнак

Тарихда бутун ҳаёти энг нозик нуқталаригача исботланиб ўрганилган ягона инсон Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламдирлар. Бошқа Пайғамбарлар силсиласининг инсониятни Ҳаққа ва яхшиликка йўналтирган манбалари маълум миқдордагина етиб келган.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳаётларидаги энг дақиқ дамлар, бутун феъл-атворлари, сўзлари, ҳатто туйғуларигача бирма-бир кузатилиб, тарихнинг шараф лавҳаларига айлантирилган.

Дарҳақиқат, булар Аллоҳнинг марҳамати билан асрлар оша то Қиёматга қадар давом этиб, охириги инсонларгача етиб бориши кафолатланган.

Ҳаётнинг турли-туман бало-офатлари, мусибатлари қаршисида сабр, шукр, таваккул қилиб қадарга рози бўлиш лозим. Қатъиятли, шижоатли, мурувватли ва фидокор бўлишга интилоқ керак. Қаноатлилик, ғамхўр инсон бўлиш, тавозелик ва нохуш воқеалар қаршисида ўзини йўқотмаслик сингари ахлоқий сифатларни энг гўзал шаклда ҳаётимизга мослаштириб яшашга мажбуру масъулмиз. Бу борада Аллоҳ таоло бутун инсониятга берган энг буюк муршиди комил, зариф, покиза шахс – Пайғамбар алайҳиссалом намунадирлар.

Аллоҳ таоло Расулининг ҳаёти киёматга қадар келадиган наслларга ўрнақдир. Қуръони каримда у зот хусусида шундай дейилган:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), **албатта, Сиз учун** (кофирларнинг бундай озорларига сабр-тоқат қилганингиз сабабли) **битмас-туганмас ажр-мукофот бордир. Албатта, Сиз улуг хулқ устидадурсиз**” (Қалам сураси, 3 – 4-оятлар).

Пайғамбар алайҳиссаломнинг сийратлари ва муборак инсоний фазилатлари инсоний муомалалар чўққисига кўтарилган.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўз ҳаётлари давомида инсониятга йўл кўрсатиш вазифасини шараф билан адо этдилар. Аллоҳ таоло Қуръони каримда у зотни “Усваи ҳасана”, яъни ўрнак олинадиган шахс деб таърифлайди. Ояти каримада:

“(Эй мўминлар), **албатта, сизлар учун – Аллоҳга ва охират кунидан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбарида** (у зотнинг иймон-эътиқоди ва хулқ-атворида) **гўзал намуна бордир**”, – дейилади (Ахзоб сураси, 21-оят).

Пайғамбаримиз алайҳиссалом бизга ҳаётларининг ҳар саҳифасида мукамал гўзаллик намунасини кўрсатиб берганлар. Бутун одоблар у зотда мужассамлашган. Шунинг учун ҳар бир инсон ўзи учун Пайғамбар алайҳиссаломнинг шарафли ҳаётларидан, суннатларидан яшаш тарзининг энг мукамал жиҳатларини топа олади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам диний раҳнамо, давлат бошлиғи сифатида ҳам ўрнак бўла олдилар. Илоҳий муҳаббат боғига кирганларга ўрнак бўлдилар. Ал-

лоҳнинг неъматларига ғарқ бўлиш, шукр ва тавозе ила яшаш йўлини ўргатдилар.

У зот қийин вақтларда сабр қилиш ва таслим бўлиш лозимлигини англатдилар. Омонат устида мард ва беҳожат бўлиш билан намуна бўлдилар.

Оила аъзоларига бўлган шафқатлари, ожизу ғарибларга кўрсатган марҳаматлари, гуноҳкорларга нисбатан афвлари билан ўрнак бўлдилар.

Агар бой бўлсангиз, бутун Арабистонга ҳоким бўлган, араб улуғларини ўзига меҳри билан ром айлаган у улуғ пайғамбарнинг тавозе ва мардлигини фикр қилинг!

Агар заифлардан бўлсангиз, Маккада золим, қўпол мушрикларнинг қўли остида яшаган пайғамбар ҳаётидан намуна олинг!

Агар зафарларга эришган баҳодир фотиҳ бўлсангиз, Бадр ва Ҳунайнда душманига ғолиб бўлган, жасорат ва таслимият пайғамбарининг инсоний фазилатидан ибрат олинг!

Худо асрасин, агар мағлубиятга учраган бўлсангиз, Уҳуд жангида шаҳид бўлганлар, яраланганлар орасида ётган саҳобаларига қараб сабрли ва ёлғиз Аллоҳга таваккул қилувчи Пайғамбарни эсланг!

Агар муаллим бўлсангиз, масжидда асҳоби суффага нозик, нафис ва ҳассослик билан қалб файзларини тўкиб, Илоҳий амрларни ўргатган пайғамбарни фикр қилинг!

Агар талаба бўлсангиз, ўзига ваҳий олиб келган Жаброил алайҳиссалом олдида одоб, диққат ва иштиёқ билан ўтирган Пайғамбарни тасаввур қилинг!

Агар насихат қилувчи воиз ёки муршид бўлсангиз, масжиди Набавий ичида саҳобаларига ўз сўзлари билан ҳикмат сочган Пайғамбарни тингланг! Унинг ширин овозига қулоқ солинг, кўнгил беринг.

Агар Ҳақни мудофаа ва таблиғ қилиб уни қўлламоқчи бўлсангиз-у, сизга елкадош бирор киши топилмаса, Маккада ҳар қандай ёрдамдан маҳрум бир ҳолда туриб золимларга Ҳақни эълон қилган, уларни ҳидоятга чақирган Пайғамбар ҳаётини ёдга олинг!

Душмандан ғолиб бўлиб, унинг белини синдирсангиз, қаршингиздагининг қаҳрини енгиб, ундан устун бўлсангиз, ботилни паришон қилиб Ҳақни эълон қилсангиз, Макканинг фатҳи куни ғолиб бўлган кўмондонни эсланг! Муқаддас шаҳарга буюк тавозе билан, туясининг устида сажда ҳолидек энгашиб, шукр ва истиғфор ила кирган Пайғамбарни кўз ўнгингизда жонлантиринг!

Агар деҳқончилик қилиб, уни чиройли амалга оширай десангиз, у зотдан ўрганинг! Бани Назр, Хайбар ва Фадак ерларига эга бўлгач, деҳқончилик ишларини маромига етказадиган шахсларни иш бошига келтирган тадбиркор Пайғамбардан ўрнав олинг!

Агар ҳеч кими йўқ етим бўлсангиз, Абдуллоҳ ва Омининг жигарпораси бўлган Пайғамбарнинг нурли ёшлигини эсланг!

Агар балоғат ёшида бўлсангиз, Маккада амакисининг сурувига чўпонлик қилган пайғамбарликка номзод зотнинг ҳаётини ўйланг!

Агар қарвонлар билан йўлга чиққан савдогар бўлсангиз, Шому Яманга қатнаган бу улуғ зотнинг сафари ҳақида мулоҳаза қилинг!

Агар қози ёки ҳоким бўлсангиз, Макка зодагонлари бир-бири билан келишолмай турганда у зот берган йўл-йўриқни эсланг! Ҳажар ул-Асвадни Каъбадаги ўрнига қўйиш тўғрисидаги одил маслаҳатни ўйланг!

Такроран тарихга юзланинг! Ва масжиди Набавийда ўтирган, йўқсилу бойга бир хил муомала қилган, инсонлар орасида энг адолатли ҳукм берувчи Пайғамбарга яна бир бор ибрат назарингизни қаратинг!

Агар оила бошлиғи бўлсангиз, Ҳадийжа онамиз, Оиша онамиз розияллоҳу анҳоларнинг жуфти бўлган у муборак зотнинг покиза сийратига, чуқур ҳиссиётига ва шафқатига эътибор беринг.

Агар болаларингиз бор бўлса, Фотимаи Заҳро розияллоҳу анҳонинг отаси, Ҳасан ва Ҳусайн розияллоҳу анҳуларнинг боболари бўлган у зотнинг муомалаларини ўрганинг!

Сиз шахсингиз ва қандай аҳволдалигингиздан қатъи назар, Пайғамбар алайҳиссалом сиймоларида ўзингизга йўл кўрсатувчи энг мукаммал бир муршидни, энг гўзал бир раҳбарни топа оласиз!..

У зот шундай бир муршидки, улар қолдирган суннат амаллар билан ҳар қандай нотўғрини тўғрилай оласиз... Издан чиққан ишларингизни йўлга қўйиб, умрингизни ислоҳ қиласиз! У зотнинг нурли раҳбарлиги соясида ҳаётнинг ёмонликларидан қутулиб, ҳақиқий саодатни топасиз!

Дарҳақиқат, у зотнинг сийрати нодир ва ниҳоятда гўзал, хушбўй гуллардан дасталанган гулдастага ўхшайди.

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётлари жамиятнинг бир-бирига зид нуқталарида бўлганларга янада мукамал ўрнатқир. Масалан, бир маҳкумнинг ҳаёти ҳокимга, ҳокимнинг ҳаёти маҳкумга мисол бўлолмайди. Худди шу каби умри тирклик ғамида ўтган йўқсилнинг ҳоли мол-дунё ичида яшаб ўтган бир бойга намуна бўлолмайди. Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётлари эса ҳар икки тарафга ҳам ўрнат бўла олади.

Зеро, Аллоҳ таоло у зотнинг етимликдан бошланган ҳаётини турли босқичлардан ўтказди. Инсон учун қудрат ва қобилият жиҳатидан энг юқори нуқта бўлган давлат бошлиқлиги ҳамда пайғамбарликка қадар юксалтирди. У зотнинг бутун умрлари мобайнида бошларидан ўтказганлари инсонлар ҳаётидаги ҳар қандай ҳолатга мукамал намуна бўла олади.

Пайғамбарлар ва уларнинг изидан юрган солиҳ инсонлар ҳақ йўлда эдилар. Инсониятни нажотга олиб чиқаман деган йўлбошчилар бир бор кўриниш бера олдилар, холос. Ҳар нарсани ўз ожиз ақли билан ўлчаб, ўз идроки билан изоҳлашга ҳаракат қилган файласуфлар бу хусусда фақатгина бир нақш каби бўла олдилар.

Пайғамбарлар эса Илоҳий таълимга суянганлари учун бир-бирларини тасдиқловчи ҳидоят раҳбари бўлиб келдилар. Ҳақиқатни топиш йўлида инсонларга йўлбошчи бўлишни мақсад қилган файласуфлар Илоҳий таълимдан бебаҳраликлари, ақл билан тушунганликлари сабабидан бир-бирларининг тизимларини чиритиб, ёлғонга чиқаришди. Шунинг учун улар на ўзларига, на бошқаларга йўлбошчи бўла олишди.

Масалан, “Авесто”да ахлоқ фалсафасидан бир қанча қонун-қоидалар айтилган. Аммо ваҳий келмаганлиги учун бу фалсафага ишониб, саодатга эришган бирон одам бўлма-

ган. Чунки файласуфларнинг қалблари, нафслари, фикрлари, хулқлари ваҳий ёрдами билан етуклаштирилмаган. Шунинг учун инсонларда турли-туман қарашлар пайдо бўлган.

Инсонларга охирзамон пайғамбари воситасида икки дунё саодатига эриштирадиган, нажотга олиб борадиган ягона дастур – Қуръони карим берилди. Қуръон ҳақиқатларининг тимсоли эса Пайғамбаримиз алайҳиссаломдир. Демак, яратилиш ғоясини ҳақиқатга айлантирмоқчи бўлган инсон Қуръон асосида ва суннатга эргашиб яшамоғи лозим бўлади. Чунки Қуръони карим ва суннат дунё ва охиратнинг саодатидир. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам биз – умматларига Қуръони карим ва суннатни икки буюк раҳбар қилиб қолдирдилар. Расулulloҳ пайғамбарликни бошламасларидан аввал қавмнинг меҳрига сазовор бўлдилар. Аллоҳ махбуб бандасини ўша давр кишиларига севдириб, “ал-Амин”, яъни ишончли деган унвонни бериб қўйди.

Қаъба йиллар давомида нураб қолганлиги учун уни таъмирлаш пайти келган эди. Қавмдагилар Ҳажар ул-Асвадни ўз ўрнига қўйиш хусусида бир-бирлари билан келишолмай қолишди. Сўнг Пайғамбар алайҳиссаломнинг айтган фикрларини эътирозсиз қабул қилишди. Расулulloҳ шу даражада садоқатли инсон эдиларки, ҳали у зотга иймон келтирилмаган даврда ҳам ваъдаларига содиқ қолишларига ишонишган. Ҳатто Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ашаддий душманлари бўлган Абу Суфён ҳам Бизанс императори Хираклининг “Ғапида турмаган вақти бўлганми?” деган саволига: “Йўқ! Айтган сўзида туради, ваъдасини бажаради”, – деб жавоб берган (Бухорий, Бад ул-ваҳйи, 6, Солат, 1, Садоқат, 28; Муслим, Жиход, 74).

Яна бир ашаддий душманлари бўлган Абу Жаҳл ва унинг ўртоқлари бир куни у зотга: “Эй Муҳаммад! Биз сени ёлгончи демаймиз. Бизнинг назаримизда, садоқатли, тўғри-сўз одамсан, лекин биз сен келтирган нарсани ёлгон деймиз”, – дейишган. Бу ҳол уларнинг у зотга нақадар ишонганликларини кўрсатиб турибди. Мана шу ҳодиса устида ояти карима ҳам нозил бўлди:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) албатта, Биз уларнинг гаплари Сизни маҳзун қилишини билурмиз. Зотан, улар Сизни ёлгончи қилмайдилар, балки бу золимлар Аллоҳнинг оятини инкор қиладилар” (Анъом сураси, 33-оят).

Ҳамма, ҳатто ўтакетган қабих ғанимлари ҳам у зотнинг ҳақлигини тан олишар эди. Аммо бузук нафсониятлари сабаб айтганларини рад этишарди.

Қуйидаги воқеа ҳам Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг мушриклар тарафидан “Амин” – ишончли деб сифатланишларига сабаб бўлган.

Хайбар уруши вақтида яҳудийлардан бўлган Ясор номли бир чўпон Муҳаммад алайҳиссаломнинг ёнларига келади. Бир муддат суҳбатдан кейин у Исломига киради ва мусулмонларга қўшилишни истади. Расуллуллоҳ унга: “Олдин қўйларингни эгаларига топшириб кел, сўнгра, майли, қўшилгин”, – деганлар (Ибн Хишом, Сийрат ун-Наби, Байрут 1937, Дор ул-Фикр, 3, 397 – 398; Ибн Хажар, Ал-Исаба, Байрут, 1328, Дори Ихойит-Тиросил-Араби, 1, 38 – 39).

Бу ҳолат урушнинг муддати чўзилган, мусулмонлар учун озиқ-овқат топиш қийин кечаётган даврда юз берган. Шубҳасиз, бу буйруқ энг қийин вақтда ҳам масъулиятни ҳис қилмоқ

ва омонатга риоянинг аҳамиятини жонли мисол тарзида кўрсатиб берапти.

Меърож ҳодисасида ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг “У зот айтган бўлса, тўғридир!” деган жавоби ҳам ҳақиқий ишончни билдиради.

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳаётларидаги ҳисобсиз адолат, марҳамат ва раҳмат кўринишлари бутун инсоният учун Қиёматга қадар намунадир. Бу бекиёс чироқнинг оламга таратган порлоқ нуруни кўра олган ҳар бир инсофли кўз ушбу ҳақиқатни виждонан инкор эта олмайди. Дарҳақиқат, иймон келтирмаган илм аҳллари ҳам Пайғамбар алайҳиссаломнинг фазилатлари ва муваффақиятларини инсоф ила тасдиқлаб туришибди. Ана шундай олимлардан бири Томас Чарли: “Унинг туғилиши Нурнинг зулматдан ажралишидир”, – дейди.

Мана бу фикр эса Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг фазилатларини ёрқин тарзда ифода этган: “Муҳаммад эришган муваффақиятга инсоният тарихи давомида на бир Пайғамбар, на бир ислоҳ қилувчи эриша олган”.

Бу каби ҳақли эътирофлар жуда ҳам кўп. Масалан, Б.Смит: “Муҳаммад шартномасиз иттифоқ туза олган шахс, яъни бир овоздан ислохотчиларнинг энг буюгидир”.

Ёзувчи Станлей Лана Поло ҳам бу ҳақиқатни тан олади: “Муҳаммаднинг душманларига қарши энг буюк ғалабани қўлга киритган куни, айтилган вақтда, ўзи учун энг буюк фазилат зафарини қозонган кунидир. Макка фатҳ қилинганда Қурайшни ҳеч қандай бадал олмай озод қилди. Умумий бир афв ҳолида бутун Макка аҳолисини бу амрга ҳақли деб билди”.

Артур Гилман шундай дейди: “Макканинг фатҳи сабаб унинг олийжаноблигини кўрдик. Ўтмишда ўзига қилинган

зулмларнинг таъсири ўч олмоққа олиб бориши мумкин эди. Аммо Муҳаммад қўшинига ҳар қандай қон тўкишни ман қилди. Буюк бир шафқат кўрсатди ва Аллоҳга шукр қилди”.

1789 йилги буюк француз инқилоби асосларини тайёрлаганлардан бири, файласуф Ла Фаетте машҳур “Инсон ҳақлари баённомаси” асари босилмасдан аввал бутун ҳуқуқ тизимларини тадқиқ қилди. Исломот ҳуқуқининг устунлигига гувоҳ бўлиб, шундай ҳайқирди: “Эй шонли Муҳаммад! Адолатда шундай бир чўққига эришдингки, бу кунга қадар ҳеч ким у даражага етолмади ва бундан кейин ҳам етолмайди...” (Комил мерос, Тажрид сарих таржимаси, Анкара, 1972, 9, 289).

Мана бу ҳақиқий фазилатдирки, мусулмон бўлмаганлар ҳам тан олиб, қойил қолди! Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг фазилатлари, билимдонликлари у кишига ишонмаганлар тарафидан ҳам тасдиқланиб келмоқда.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратлари ҳар турли саволга жавоб бера олади. Зеро, у зотнинг ҳуқуқлари асл ахлоқий мукамалликни ўзида жамлагандир. Берган набавий сабоқлари ер юзидаги бутун инсонлар учун тарбиянинг асосий нуқтасини ташкил этади. У зот нур изловчиларга нур сочадилар. Ҳидояти тўғри йўлни истаганлар учун сўнмас машъаладир. У зот бутун башариятнинг ягона муршидидир.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам раҳнамоликлари остида бутун тоифалар жамланган. Яъни барча миллатлар, тиллари, ранглари, ижтимоий, маданий ҳолатлари бошқа-бошқа бўлишига қарамай, бир мақсадда бирлашдилар. Ҳеч қайси инсонни бу жамоага киришдан тўсадиган қонун йўқ. Бу бирлашиш фақат битта қавм учун бўлмаган, балки барча инсонлар учун доимий илму ирфоннинг марказига айланган.

Бой билан фақир, заиф билан кучли, оқ билан қора бир хилдаги иймон биродари эдилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломга хайрихоҳ бўлганларга фикр қилган ҳолда қарасангиз, Ҳабашистон қироли Наҷоший, Маан ҳокими Феъва, Хумайр райси Зулқила, Феруз Дайлабий, Яман улуғларидан Меракубуд, Уммон валиларидан Убайд ва Жаъфар каби мумтоз шахсларни кўрасиз.

Яна бир назар ташласангиз, бу ҳукмдорларнинг ёнида Билол, Ясир, Суҳайб, Ҳаббоб, Аммор, Зиннура, Абу Фақайҳо каби ҳеч кими йўқ инсонларни ҳам, Сумайя, Мубойна Наҳдия, Умми Абис каби жориялар, ҳимоясиз аёлларни ҳам кўрасиз.

У кишининг улуғ саҳобалари орасида ўткир ақл, ёрқин фикр ва метин иродага эга бўлганлар ҳам, энг нозик ишларга лаёқатли, дунё сирларидан хабардор, мамлакатларини ақл-заковат билан бошқарадиган инсонлар ҳам бор эди.

Пайғамбар алайҳиссаломга эргашган инсонларнинг кўплари шаҳарларни бошқардилар. Катта-катта ҳудудларга волий бўлдилар. Инсонлар уларнинг соясида саодатга эришди, адолатнинг завкини топди. Улар халқ ичида омонлик, сокинликни ёйдилар. Бу инсонлар бир-бирлари билан ака-ука, қариндош каби яшадилар.

Иккинчи Бўлим

- ✿ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари
- ✿ Юлдузлардаги ўлчовлар

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари

Тарихнинг ўчмас саҳифаларини вараклаб чуқур мулоҳаза қилинса, ҳеч бир инсоннинг ҳаёти Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳаётлари ўрганилганидек ҳар томонлама, дақиқ нуқталаригача ўрганилмагани ойдинлашади. Агар у зотнинг намуна бўла оладиган шахсиятларини очиб беришга уринилса, жилд-жилд китоб камлик қилади.

Ислокий илмлар суянадиган асос Қуръон ва Суннатдир. Суннат у зотнинг сўзлари, ҳуққлари, қарорлари, ҳол ва муомалаларидир. Қуръон ва Суннат очиқ ҳукм қилган нарсаларда ижтиҳодга ўрин йўқ. Ижтиҳод Қуръон ва Суннат очиқ ҳукм қилмаган мавзуларда мужтаҳидлар маълум йўллар билан масалани ҳал этишларидир. Улар ҳам бу масалани Қуръон ва Суннат асосида амалга оширадилар. Ўша ижтиҳод нуқтасида Расулulloҳнинг суннатларини ҳар тарафлама ўзларига далил қилиб оладилар.

Дарҳақиқат, 1400 йилдан бери босилаётган асарлар Қуръони карим ва Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амалларини изоҳлаш, таърифлаш ҳаракатида. Фахри коинотнинг инсоний истеъдод ва тоқат ичидаги комиллик жиҳатларини англамоғимиз кийин. Чунки бу оламдаги мавжуд хабарлар у кишининг бор фазлларини изоҳлаб, идрок этишга кифоя қилолмайди. Бир пиёлага уммонни сиғдириш

мумкин бўлмаганидек, Нури Муҳаммадияни идрок қилиш ҳам, муносиб ҳолда изоҳлаш ҳам мумкин эмасдир.

Қуйида Расулulloҳнинг шахсиятларини танимоқлик йўлидаги баъзи қайдларни келтирамиз.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сиймолари ва ахлоқий гўзалликлари

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам сурати гўзал, сийрати мукаммал, ўхшаши яратилмаган бир муборак зотдирлар.

Расулulloҳнинг суратлари ва сийратлари мукамаллигини муносиб ҳолда баён қилиш мушкул. Имом Қуртубий: “Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хусну жомоллари тўла зоҳир бўлмаган. Агар бутун гўзалликлари тўлиғича, бор ҳақиқати билан кўрсатилганда эди, саҳобалар у зотга қарамоқликка тоқат қила олмас эдилар”, – дейдилар (Али Ёрдим, Пайғамбаримизнинг шамойили. Истанбул, 1998, 49).

Дарҳақиқат, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан доим бирга бўлганлар орасида ҳам у кишининг нурли жомолларини тўйиб кўрганлар жуда оздир. Ҳаттоки суҳбат асносида ҳам рўпараларига қарашарди. Кўзларига фақат ҳазрати Абу Бакр ва ҳазрати Умаргина қарай олишгани ривоят қилинади. Улар Пайғамбар алайҳиссаломга қараб табассум қилишар, Фаҳри коинот ҳам уларга табассум билан илтифот кўрсатардилар (Термизий, Манокиб, 16/3668).

Бу ҳолат ҳақида Миср фотиҳи деб ном олган Амр ибн Ос умри сўнгида шундай дейди: “Расулulloҳ билан узок муддат бирга бўлдим. У зотнинг ҳузурида ҳис қилган ҳаё туйғуларим сабабидан бошимни кўтариб нурли юзларини тўйиб-тўйиб кўролмадим. Агар бугун менга биронтаси: “Бизга Расулul-

лоҳни айтиб беринг, сифатлаб беринг”, – деса, ишонингки, англатолмайман” (Муслим, Иймон, 192. Аҳмад ибн Ҳанбал, Муснад. Истанбул 1992, 4, 199).

Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам атрофидагиларга ишонч ва ҳузур берадиган муборак юзли инсон эдилар. Юзлари юзларнинг энг чиройлиги ва покизаси эди. Яҳудий олимларидан Абдуллоҳ ибн Салом Пайғамбар алайҳиссалом Мадинага ҳижрат қилганларида қизиқиб ёнларига борди. Муборак юзларига қарагач: “Бу юзнинг эгаси асло ёлғон гапирмайди!” – деб мусулмон бўлди (Термизий, Қиёмат, 42/2485: Аҳмад, 5, 451).

Чунки зотдаги гўзаллик, ҳайбат, нурлилик ва латофат шу даражада эдики, Аллоҳнинг Пайғамбари эканликларига бошқа бир мўъжиза, далил, ҳужжатга эҳтиёж қолмаган.

Расулуллоҳга бирор нарсанинг ёққан-ёқмагани юзларидан маълум бўлиб турарди. Вужудларида ҳаё ва қатъиятлик ёнма-ён эди. Қалбларининг ҳолатини изох қилишнинг эса имкони йўқдир. Юзларида нури малоҳат, сўзларида салобат, ҳаракатларида латофат, тилларида аниқлик, калималарида фасоҳат, баёнларида балоғат бор эди. Зиёда гапирмас эдилар, ҳар каломлари ҳикмат ва насиҳат эди. Сўзларида асло малоллик бўлмасди. Ҳар кимнинг ақл-идрокига лойиқ гапирар эдилар.

Мулойим ва тавозели эдилар. Кулишларида ошиқча қаҳқаҳа бўлмасди. Доим табассумли ҳолда бўлар эдилар. Ногоҳдан кўрган одам ҳайбатларидан ҳаяжонга тушарди. У зот билан суҳбатлашган одам қалбан боғланиб қоларди. Кўнглида чин муҳаббат уйғонарди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ваъдасида со-
бит, сўзига содиқ киши эдилар. Ахлоқлари, закийликлари
жихатидан бутун инсонлардан устун ва ҳар қандай мақтовга
лойиқ эдилар. Доимо тафаккур ҳолатида бўлардилар. Зарур
бўлмаса, гаплашмасдилар. Жим туришлари узоқ бўларди.
Сўз бошласалар, чала қолдирмасдилар. Бир қанча маънолар-
ни бир неча калимага жойлардилар. Сўзлари дона-дона эди.
Юмшоқ табиатли бўлишларига қарамай, салобатли, ҳайбатли
эдилар.

Ҳақсизликдан бошқа нарсага хафа бўлмасдилар. Ҳақсизлик бўлса, то ҳақ ўрнини топгунга қадар тинчланмас эдилар. Асло ўзлари учун хафа бўлмаганлар. Ўзларига тааллуқли хусусларда асло тортишмаганлар. Бошқасининг уйига изн олмагунча кирмасдилар. Хонаи саодатларида бўлганда вақтни учга бўлар: бирини Аллоҳга ибодат учун, бирини оиласига, бирини ўзларига ажратардилар. Ўзларига ажратган вақтни ҳам авому хос, барча инсонларга бағишлардилар. Ҳамманинг кўнглини олардилар.

Маълум бир ерга ҳамма боғланиб қолмасин деб масжиднинг ҳар ерида ўтирардилар. Бирон ер ёки жойни, қабрни муқаддаслаштирганни хоҳламас эдилар (муқаддаслаштиришинидир, балки?). Кибрнинг заррасини ҳам ёқтирмасдилар. Мажлисларга кирганда қаер бўш бўлса, ўша ерга ўтирардилар. Ҳар ким ҳам ўшандай қилишини хоҳлардилар.

Биронтаси эҳтиёжини айтиб сўраса, аҳамиятли ёки аҳамиятсиз бўлса ҳам, ўрнига келтирмасдан ором ололмасдилар. Имкон бўлмаган вақтда яхши сўз билан сўровчининг кўнглини олардилар. Ҳар кимнинг дардкаши эдилар. Бою камбағал, олиму илмсиз қандай мавқеда бўлса ҳам, инсонийлик жиҳатидан ҳаммага бир хил муомала қилардилар. Бутун мажлислари илм, ҳаё, сабр, таваккал ва омонат мавзусидан иборат бўларди. Бирон хатоси учун ҳеч кимни айбламас, танбеҳга эҳтиёж туғилганда хафа қилмай оҳиста ишора қилардилар. Ҳеч кимнинг яширин айблари билан машғул бўлмас, бундай ҳолатларни юзага олиб чиқишдан қайтарар эдилар. Савоб умиди йўқ нарсалар ҳақида гаплашмас, суҳбат ва мажлислари иштиёқ ичида эди.

У зот гапирганда ҳамма сеҳрланиб қоларди ва жон қулоғи билан тингларди. Бу ҳолатни шундай ифода қилишади:

“Гўёки бошимизда бир куш бор-у, кимирласак, учиб кетадигандек сокин ўтирардик” (Абу Довуд, Суннат, 23 – 24, 4753).

У кишидан саҳобаларга ўтган одоб ва ҳаё шу даражада эдики, савол сўрамоққа ҳам кўпинча журъат этишолмасди. Шунинг учун чўлдан бир қишлоқлик бадавий келсаю савол берса, жавобни эшитсак, бизга фойда бўлади деб ўйлашарди.

У зотнинг ҳаётлари самимиятга тўла эди. Кўнгилларида кечмаган нарсаларни гапирмас эдилар. Ахлоклари билан гўё жонли Қуръон эдилар. Ўзлари қилмаган бир ишни бошқаларга ҳам буюрмасдилар (Ибн Саъд, Табакот ул-Кубро, Байрут, Дори Садр, 1, 121, 365, 422, 425: Ҳайсамий, Мажма уз-Завоид, Байрут, 1988, 9, 13).

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг тавозелари

Пайғамбаримиз қисқа вақт ичида дунёда ҳеч бир ҳукмдор етолмайдиган даражадаги имкониятларга эришдилар. Инсонларнинг қалбларини фатҳ этдилар, улар учун комил бир мураббий бўлдилар. Оёқлари остига тўшалган дунё неъматларига илтифот қилмай, доимий тавозели ҳаётларида давом этдилар. Ғиштдан қурилган оддий хонада фақир ҳолида яшадилар. Хурмо пўсти солинган кўрпада ухлар, оддий кийимлар кияр эдилар. Энг фақир кишидан ҳам оддийроқ яшардилар. Баъзан ҳеч бир егулик қолмаганида ҳам Аллоҳга шукр қилар эдилар. Очиқликни йўқотиш учун қоринларига тош боғлаб олардилар. Қилган ва қиладиган гуноҳлари афв қилингани ҳолда, шукр ва ёлворишда давом этардилар. Оёқлари шишиб кетгунча тунлари намоз ўқирдилар. Ғарибларнинг ёрдамига шошар эдилар. Етимлар, ҳеч кими йўқларнинг тасалли берувчиси эдилар. У зот, буюкликларига қарамай, энг ожиз инсонлар билан машғул бўлдилар.

Макка фатҳи куни қўрқув ва ҳаяжондан титраб тишлари бир-бирига урилаётган бир киши: “Ё Расулulloҳ, бизга Исломни шарҳ қилиб беринг”, – деди. У зот имконлари жуда ҳам заиф вақтни эслаб шундай дедилар: “Қўрқма! Мен султон ҳам, ҳукмдор ҳам эмасман. Қуритилган гўшт еган қурайшлик қўшнингнинг етимиман!..” – деб тавозенинг чўққисини эгалладилар (Ибн Можа, Табароний).

Яна бир куни кекса отасини қўтариб келиб, унга иймон калимасини айттиринг деган ҳазрати Абу Бакрга: “Эй Абу Бакр! Нимага кекса отангни қийнаб олиб келдинг? Биз ўзимиз олдига бормасмидик?!” – деб тавозе билан жавоб қилдилар (Аҳмад, 6, 349, Ҳайсамий, 6).

Доимо ўзларининг ожизлар ичида эканликларини билдирардилар. Ўзларини шундай ҳис қилардилар.

“Мен ҳам сизлар каби башардирман”, – дердилар (Қахф сураси, 110-оят). У зот ўзларини Аллоҳнинг кули деб таъкидлар эдилар. Уматларини аввалги ўтган умматлар каби хорликка тушишдан муҳофаза қилардилар.

Ўзларига ўта ҳурмат билан таъзим қилганларни: “Сиз мени ўз ҳақким, даражамдан юқори қилиб қўтарманг! Чунки Аллоҳ таоло мени “Расул” қилмасдан олдин “банда” қилиб яратган”, – деб огоҳлантирар эдилар (Ҳайсамий, 9, 12).

Пайғамбар алайҳиссаломнинг тўрт киши кўтарадиган товоқлари бор эди. Бир куни ичида таоми билан ўша идишни келтирдилар. Саҳобалар тушлик қилмоқ учун тўпландилар. Саҳобалар кўпайганлигидан Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам тиз чўкиб ўтирдилар. Бир аъробий буни кўриб:

“Бу қанақа қисилиб ўтириш?” – деди.

Пайғамбар алайҳиссалом:

“Аллоҳ таоло мени шарафли бир қул қилиб яратди, қайсар зўравон эмас!” – дедилар (Абу Довуд, Ат-тъяна, 17/3773).

Бир марта: “Ҳеч ким ибодати амалининг соясида жаннатга киролмайди!” – дедилар.

Саҳобалар ҳайрон қолиб: “Сиз ҳамми, ё Расулуллоҳ?” – деб сўрашди.

“Ҳа, мен ҳам!... Магар Аллоҳимнинг лутфи мадади етишсин!... Зеро, Унинг фазли, раҳмат ва мағфирати мени ўрамагунча мен ҳам жаннатга киролмайман! Қилган амалларим мени қутқаролмайди!” – дедилар (Бухорий, Риқок, 18; Муслим, Мукафикун, 71 – 72; Ибн Можа, Зухд, 20; Дарими, Риқок, 24).

Яна Пайғамбар алайҳиссалом ғурур ва кибрга берилганлар, ўзига бино қўйганлар, ҳавасланиб кийинадиганлар Қиёмат куни расволик кийимини кийишларини айтар эдилар. Умнатларини жаҳаннам ўтидан огоҳлантириб танбех берардилар. Бу ҳақдаги баъзи ҳадислар қуйидагилардир:

“Аллоҳ Қиёмат кунда кибрланиб (кийимларининг) этақларини ерда судраган кимсанинг юзига қарамайди” (Бухорий, Либос, 1,5);

“Ким дунёда шуҳрат либосини кийса, Аллоҳ таоло унга Қиёмат кунда хорлик кийимини кийдиради” (Ибн Можа, Либос, 24).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мардликлари

Пайғамбаримиз алайҳиссалом ўзларини нафақа қилишга маъмур деб билардилар. Ҳар бир нарсанинг берувчиси ва соҳиби Аллоҳ эканлигини эслатар эдилар.

Қурайш зодагонларидан Саффон ибн Умайя мусулмон бўлмагани ҳолда Ҳунайн ва Тоиф ғазотларида Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ёнларида бўлган эди. Унинг тўпланган ғанимат моллар атрофида айланиб, завқ билан қараганини кўрган Пайғамбар алайҳиссалом: “Сенга жуда ҳам ёқдими?” – дедилар. Ҳа деган жавобни олгач: “Ол, ҳаммаси сенга бўлсин!” – дедилар. Шунда ўзини тутолмаган Саффон: “Пайғамбар қалбидан бошқа бир қалб бу даражада мард бўлолмайди”, – деб шаҳодат келтириб мусулмон бўлди (Воқиди, Мағазӣ, Байрут, 1989, 2, 854 – 855).

У қабилисига қайтиб келгач: “Эй қавмим! Боринг, мусулмон бўлинг! Чунки Муҳаммад фақирлик ва эҳтиёжмандлик келишини ўйламапти, жуда кўп эҳсонлар беряпти”, – деди (Муслим, Фазоил, 57 – 58; Аҳмад, 3, 107).

Яна бир одам келиб, Пайғамбар алайҳиссаломдан бирор нарса беришларини сўради. Ўшанда у зотнинг олдиларида ҳеч нарса йўқ эди. Биронтасидан менинг номимдан қарз олавергин, мен у қарзни ўтаб бераман дедилар (Ҳайсамий, 10, 242).

Боболари Иброҳим алайҳиссалом каби таомни бирор мусофирни чорламай эмас эдилар. Вафот этиб кетганларнинг қарзини қайтаргизиб берардилар. Қазо қилган одамнинг қарзи узилмай туриб жанозасини ўқимасдилар. Бир ҳадиси шарифда: “Мард инсон Аллоҳга, жаннатга ва инсонларга яқин, дўзахга узокдир. Бахил эса Аллоҳга, жаннатга ва инсонларга узок, дўзахга яқиндир!” – деганлар (Термизий, Бирр, 40/1961).

Яна бир ҳадиси шарифда: “Ҳақиқий мўминда шу икки хислат асло бирга бўлмайди: бахиллик ва ёмон ахлоқ!” – дедилар (Термизий, Бирр, 41/1962).

Расулulloх соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тақволари

У зот инсонларнинг энг тақводори эдилар. Аллоҳ таолодан парҳезкор қилишини сўраб шундай дуо қилардилар:

“Аллоҳим! Нафсимни тақводор қил ва уни покиза қил! Сен уни энг яхши поклагувчисан. Сен унинг эгаси ва волийсисан!” (Муслим, Зикр, 73)

“Аллоҳим! Сендан ҳидоят, тақво, иффат ва кўнгил бойлигини сўрайман” (Муслим, Зикр, 72).

Тақводорликларидан фақирлардек яшар эдилар. Оиша розияллоҳу анҳо Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам умрлари давомида икки кун устма-уст арпа нон билан қорин тўйдирмаганлар деб айтганлар. Бошқа бир ривоятда эса: “Кетма-кет уч кун бугдой нон билан қоринни тўйдирмасдан охиратга сафар қилди”, – дейилади (Бухорий, Иймон, 22; Муслим, Зухд, 20 – 22; Ибн Можа, Аъйима, 48).

Умнатга тақво ҳаётини ташвиқ қилиб шундай дер эдилар:

“Инсонларнинг менга энг яқинлари, ким ва қаерда бўлса ҳам, Аллоҳга тақво қилганларидир” (Аҳмад, 05.235: Ҳайсамий, 09.22).

“Шубҳасиз, менинг дўстларим муттакийлардир” (Абу Довуд, Фитон, 1/4242).

“Қаерда бўлсанг ҳам Аллоҳдан қўрқ, тақво қил ва ёмонлик орқасидан дарҳол яхшилик қилгинки, у ёмонликни йўқ қилади. Инсонларга гўзал ахлоқ билан муомала қил!” (Термизий, Бирр, 55/1987).

Ҳақиқий тақвони қўлга киритишнинг йўлини шундай баён этардилар:

“Банда шубҳали нарсаларга тушиб қолишдан андиша қилиб баъзи шубҳасиз нарсаларни ҳам тарк этмагунча ҳақиқий тақводорларнинг даражасига ета олмайди” (Термизий, Қиёмат, 19/9451. Ибн Мож, Зухд, 24).

У зот учун на оқу қоранинг (на оқдан қоранинг бўлиши керакмасми?), на бир миллатнинг бошқа миллатдан устунлиги йўқ эди! Устунлик фақат тақво билан бўлади деб қараганлар (Аҳмад, 05. 158).

Тақво хусусида Исо алайҳиссаломнинг ҳам гўзал таърифлари бор:

Бир одам Исо алайҳиссаломга келиб:

“Эй яхшилик ва хайрларнинг муаллими! Бир банда Аллоҳ таолога қандай тақво соҳиби бўла олади?” – деб сўради.

У зот алайҳиссалом:

“Бу жуда қулай ишдир. Аллоҳга чуқур муҳаббат билан боғланасан, Унинг ризоси учун кучинг етганча солиҳ амалларни қиласан. Барча инсонларга ўзингга ачинганингдек шафқат ва марҳамат кўрсатасан!” – деб жавоб берадилар.

Яна шундай дейдилар:

“Ўзингга қилинишини хоҳламаганингни сен ҳам бошқаларга қилма! Ана шунда Аллоҳ наздидаги ҳақиқий тақво соҳиби бўласан” (Аҳмад, Зухд, 59).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг зоҳидона ҳаётлари

Шундай вақтлар келдики, бутун ўлкаларнинг аҳолиси Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни таниди. У зотни севиб, ҳимоя қилишга киришди. Пайғамбаримиз Арабистон

диёрига ҳоким бўлдилар. Хоҳлаган ишларини амалга ошира олардилар. Шундай ҳолда ҳам у зот ҳаётларини оддий тарзда давом эттирдилар. Чунки ўзлари ҳеч нарсасига эга эмасликларини, ҳамма нарса Аллоҳнинг қудрат қўлида эканлигини билардилар. Қўлларига ҳисобсиз бойликлар келганида ҳам ҳаммасини эҳтиёж сохибларига тарқатиб берардилар. Ўзлари эса яна зоҳидона ҳаётларини давом эттираверар эдилар. У зот: “Уҳуд тоғичалик олтиним бўлса-да, қарзларимдан ташқарисини уч кундан ошиқча сақламасдим”, – дер эдилар (Бухорий, Тамани, 2. Муслим, Закот, 31).

Кунлар ўтардики, уйларида овқат пиширгани ўчоққа ўт ёқилмас эди. Жуда кўп ҳолларда оч ётар эдилар (Аҳмад, 06, 217; Ибн Саъд, 01, 405).

Бир куни ҳазрати Умар хужраи саодатга келган эди. Хонанинг ичига бир назар солди. Ҳар тараф бўм-бўш эди. Уй ичида хурмо баргларида тўқилган бўйра бор эди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам бўйра устида ёнбошлаган эдилар. Бўйранинг ботган излари муборак таналарида кўриниб турарди. Бир бурчакда озгина арпа уни бор эди. Унинг ёнида бир ипда эски сув идиши осиб қўйилганди. Арабистон яримороли Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўйсунган даврда ҳам у зотнинг дунёга оид моллари шунчалик эди. Умар розияллоҳу анҳу бу ҳолатга йиғлай бошлади. Шунда Пайғамбаримиз алайҳиссалом: “Нега йиғлаяпсан, Эй Умар?” – деб сўрадилар. У киши: “Нимага йиғламай, ё Расулуллоҳ?! Қайсар ва Кисролар дунё-дунё неъмат ичида сузаяпти! Расулуллоҳ эса қуруқ бўйра устида яшаяпти!” – деди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳазрати Умарнинг кўнглини кўтариб: “Йиғлама, эй Умар! Дунёнинг бутун

неъмат ва завқлари уларга, охират эса бизники бўлишини хоҳламайсанми?!” – дедилар (Аҳмад, 2. 298: Табароний).

Яна бир шунга ўхшаш воқеадан сўнг эса:

“Дунё менга нимага керак? Мен билан дунё ёз кунда йўлга чиқиб, бир дарахтнинг соясида салқинлаган кимса кибимиз. У кимса салқинлагач, туриб ўз йўлида давом этади”, – деган Расулulloҳ алайҳиссаломнинг сийратлари комил бир сийрат эди (Термизий, Зухд, Ибн Можа).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Қиёматда ҳисоб беришнинг андишаси билан тез-тез шундай дуо қилардилар:

“Эй Раббим! Мени бир фақир инсон ҳолида яшаттиргин. Фақир инсон ҳолида ўлим насиб эт. Мени фақирлар билан бирга тургиз!” (Термизий, Зухд, 37/2352: Ибн Можа, Зухд, 7)

Пайғамбарлар ҳам жаннат билан таъминланганлари ҳолда ўзларига берилган неъматлардан ва дин аҳкомларини етказиб-етказмаганлари ҳақида ҳисобот берадилар. Аъроф сурасининг 6 – 7-оятларида шундай марҳамат қилинади:

“Энди, албатта, Биз ўзларига элчилар юборилган кишиларни ҳам сўрокка тутурмиз. Энди, албатта, уларга, билган ҳолимизда (қилиб ўтган ишлари ҳақида) сўйлаб берурмиз. (Зотан,) Биз ғойиб – йўқ эмас эдик, (балки барча нарсаса гувоҳ бўлиб турган эдик).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг назокатлари

Пайғамбаримиз алайҳиссалом ниҳоятда ҳассос бир қалбга эга эдилар. Бир куни ерга тупурган одамни кўриб, юзлари ўзгариб, туриб қолдилар. Саҳобалар югуриб бориб, тупик устини тупроқ билан ёпгач, йўлларида давом этдилар.

Кийимларининг тартибли бўлишини буюрар эдилар. Пала-партиш кийинганни ёқтирмасдилар. Соч-соқолларни ювиб-тараб юришни тавсия этардилар. Бир марта масжидда ўтирганларида соч-соқоли хурпайган бир одам кириб келди. Пайғамбар солаллоҳу алайҳи ва саллам қўллари билан унга соч-соқолини тузатишини ишора қилдилар. У одам амрни ба-жаргандан кейин: “Бу ҳол ҳар бирингиз учун сочлари тўзгиган ҳолда, шайтон каби юришдан яхши эмасми?” – дедилар (Муватто, Шаър, 7).

Яна бир куни сочлари хурпайган бир одамни кўриб ҳайрон бўлганча:

“Нимага бу одам сочларини ювиб-тарамайди?” – дедилар.

Кийимлари кир ҳолда юрган кишини кўрганда: “Бу одам кийимларини ювишга сув тополмаяптими?” – деб мусулмонлар покиза, тартибли юриши кераклигини таъкидладилар (Абу Довуд, Либос, 14/4062. Насоий, Зийнат, 60).

Бошқа сафар кийимлари тартибсиз ҳолда ҳузурларига келган бир одамдан: “Молинг борми? Яшашинг қандай?” – деб сўрадилар. Имкони яхши эканлигини эшитиб: “Давлатинг бор экан, устингда кўринсин!” – деб танбех бердилар (Абу Довуд, Либос, 14/4063. Насоий, Зийнат, 54. Аҳмад, 4, 137).

Бошқа бир ҳадисларида: “Аллоҳ бандасига берган неъматнинг асарини унинг устида кўрмокни севади”, – дедилар (Термизий, Адаб, 54/2819. Аҳмад, 2, 311).

Пайғамбар солаллоҳу алайҳи ва саллам марҳаматли, нозик дидли, юмшоқ қалбли инсон эдилар. Бирор қўпол одам: “Эй Муҳаммад, эй Муҳаммад”, – деб бакиришига қарамай, ҳар сафар: “Тапиринг, эшитаман, истагингиз нима?” – деб

назокат билан муомала қилардилар (Муслим, Абу Довуд, Иймон. Термизий, Зухд, 50. Аҳмад, 6. 239).

У зот хушхулқ бўлганликларидан меҳмонларга ўзлари хизмат қилардилар (Байҳақий, Шуайб, 6. 518. 7. 436).

Ёш вақтларида ҳам ҳеч кимнинг кўнглини оғритмаганлар, тортишиб уришмаганлар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг одоб ва ҳаёлари

У зот баланд овозда гапирмасдилар. Одамларнинг ёнидан табассум билан ўтардилар. Ёқтирмайдиган кўпол сўз эшитсалар ҳам, ҳеч кимнинг юзига бир нима демасдилар. Ҳолатлари юз ифодаларидан билинганлиги учун атрофдагилар эҳтиёт бўлиб муомала қилишарди. Ҳаёли бўлганликларидан қаҳқаҳа билан кулмасдилар. Саҳобаларнинг хабар беришича, у зот чачвонига ўранган ёш қиздан ҳам ҳаёли эдилар.

Ҳадиси шарифда:

“Ҳаё иймондандир ва ҳаёли бўлган кимса жаннатдадир. Ҳаёсизлик эса қалб қаттиқлигидандир. Қалби қаттиқ бўлган эса жаҳаннамдадир”, – дейилади (Бухорий, Иймон, 16).

“Ҳаё ва иймон бир ердадир, бири кетганда униси ҳам кетади!” (Табароний, Авсат, 8. 174. Байҳақий, Шуайб, 6. 140)

“Кўпол сўз айбдан бошқа нарсани олиб келмайди! Ҳаё ва одоб эса кирган ерини зийнатлайди!” (Муслим, Бирр, 78. Абу Довуд, Жиход, 1)

Ҳақиқий ҳаё дунё севгиси қалбдан чиқишига сабаб бўлади, у ўлимни эслаш билан қўлга киритилади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларига доимо Аллоҳдан

ҳаё қилишларини буюрардилар. Бир сафар улар: “Алҳамду-
лиллаҳ, ҳаё соҳибимиз”, — дейишганда ҳақиқий ҳаё вужудда-
ги барча аъзоларни ҳаромдан сақламоқ, ўлимни эсдан чиқар-
маслик эканлигини баён этдилар. Орқасидан яна шундай де-
дилар: “Охиратни орзу қилган кимса дунё севгисини тарк эт-
моғи кераклигини, ана шундай қилганлар Аллоҳдан ҳақиқий
ҳаё қила олишини баён этдилар” (Термизий, Қиёмат, 24/2458).

У зот бировнинг юзига диққат билан қарамас эдилар.
Ерга қарашлари осмонга қарашларидан кўп бўларди. Ҳаёла-
ри сабабидан кимсанинг юзига хатосини таъна қилмасдилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг айтишларича, бирон
ёқмайдиган сўз етиб келганда: “Фалончига нима бўлдики,
шунақа дейишяпти”, — дердилар (Абу Довуд, Адаб 5/4788).

Баъзида хатолари уларга ярашмаслигини билдириш
учун:

“Менга нима бўлдики, сизларни бундай кўряпман”, —
дер эдилар (Бухорий, Манокиб, 25, Иймон, 3. Муслим, Солат, 119. Ибн
Хиббон, 4. 534).

Насиҳат қилаётганларида ҳам хафа қилиб қўймаслик
учун ниҳоятда эҳтиёткор бўлардилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шижоатлари

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом ниҳоятда ши-
жоатли, довюрак эдилар. Ҳеч қачон қўркувга тушиб, эсанки-
раган ҳоллари бўлмаган. Ҳаётларида ҳар қандай ҳолатда ҳам
сабрли бўлганлар. У зот жуда саботли ва шижоатли эдилар.

Ўлдиришга уринган душманларининг орасидан Ёсин сурасининг мана бу икки ояти каримасини ўқиган ҳолда, кўркмасдан, дадил ўтиб кетардилар:

“Дарҳақиқат, Биз уларнинг бўйинларига то нияклари-гача (стадиган) кишанларни уриб қўйдик, бас, улар ғўдай-иб қолдилар (яъни улар Ҳаққа эгилмаслар). Ва Биз уларнинг олдиларидан ҳам бир тўсиқ-парда, орқаларидан ҳам бир тўсиқ-парда қилиб, уларни ўраб қўйдик. Бас, улар кўра олмаслар (Ёсин сураси, 8 – 9-оятлар).

Ҳазрати Али розияллоху анҳу:

“Бадрда уруш ниҳоятда шиддатли давом этаркан, баъзида биз Пайғамбар алайҳиссаломнинг орқаларига ўтиб олардик. Ҳаммамиздан жасур эдилар. Душман сафларига энг яқин ерда у зот бўлардилар” (Аҳмад, 1. 86).

Яна Баро розияллоху анҳу шундай дейди:

“Аллоҳга қасамки, уруш қизиган вақтда биз у зотнинг орқаларига ўтиб жон сақлардик. Бизнинг энг жасурларимизгина у кишининг ёнида тура оларди (Муслим, Жиход, 79).

У зот Аллоҳнинг дини улуг бўлиши учун доимо энг олдинги сафда уришардилар. Ҳунайн жанги бошланишида Исломи аскарларини тарқоқликда кўрсалар ҳам, асло ўзларини йўқотмадилар. Уловларини давомли чоптириб, душман сафларига ўзларини урдилар. Саҳобаларнинг шижоатини орттирдилар. Албатта, Аллоҳнинг ёрдами билан жангда зафарга эришишди (Муслим, Жиход, 76 – 81).

У зот шундай дер эдилар: “Аллоҳга қасам, У Зотнинг йўлида душманни енгиб шаҳид бўлмоқни, қайта тирилиб, жангда шаҳид бўлмоқни, яна тирилиб, ғазотда шаҳид бўлмоқни хоҳлайман” (Муслим, Имора, 103).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳалимликлари

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам инсониятнинг энг мулойими эдилар (Муслим, Ҳаж, 131).

Оиша онамиз шундай дейдилар:

“Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламдан кўра ахлоқи гўзал одам дунёда йўқдир. Ким у зотни чақирса, “лаббай” деб жавоб қилардилар. Бу гўзал ахлоқлари сабабидан Аллоҳ таоло: **“Албатта, Сиз улуг хулқ устидадурсиз”**, – деб Қалам сурасидаги 4-ояти каримани нозил қилган” (Вокидий, с, 463).

Расулуллоҳ алайҳиссалом ҳеч қачон ўзлари учун ўч олган эмаслар.

Оиша онамиз шундай дейдилар:

“У зот ҳеч кимни айбламас, ёмонлигига ёмонлик қайтармас эдилар. Кечириб, яхши муомала қилар, ёмонлардан узоқда турардилар. Ўзлари учун бировдан ўч олмас эдилар. Ҳеч бир қул ва хизматкорга, ҳаттоки бир ҳайвонга ҳам ҳақсизлик қилмас эдилар” (Муслим, Фазоил, 79).

Анас розияллоҳу анҳу шундай дейди:

“Мен Расулуллоҳнинг қўллари ипакдан ҳам мулойим эканлигини биламан. У зотнинг ҳидидан ҳам хушбўйроқ ҳидни ҳидламадим. У зотга тўлиқ ўн йил хизмат қилдим. Менга бир марта бўлса ҳам “уф” демаганлар. Бирон ишни: “Нимага бунақа қилдинг?” – демаганлари каби, қилолмаган ишим учун ҳам: “Шундай қилсанг бўлмасмиди?” – демаганлар (Бухорий, Савм, 53. Манокӣб, 23. Муслим, Фазоил, 82).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир саҳобийни:

“Сенда Аллоҳ севган икки гўзал хислат – ҳалимлик ва босиқлик (эхтиёткорлик) бор”, – деб мактадилар (Муслим, Иймон, 25. 26).

Бир аъробий масжидда сийиб юборди. Саҳобалар унга озор бера бошладилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Тек қўйинг, сийдик устига бир пақир сув тўкин. Сиз осонлаштириш учун жўнатилдингиз, қийинчилик чиқариш учун эмас”, – дедилар (Бухорий, Вудд, 58. Адаб, 80).

Сўнгра у бадавийга масжидларнинг аҳамиятини, одоби-ни юмшоқлик билан ўргатдилар.

Анас розияллоҳу анху шундай дейди:

“Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга юргандим. Устиларида нажрон газламасидан бўлган қалин дағал хирқа бор эди. Бир бадавий у зот алайҳиссаломга етиб келиб, хирқаларидан қўполлик билан тортди. Қаттиқ тортганлигидан хирқанинг чоки бўйинларига ботиб кетди, изи кўринди. Кейин бадавий: “Эй Муҳаммад! Қўлингдаги Аллоҳга тегишли моллардан беришни амр қил!” – деди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам бадавийга табассум ила қаратдилар-да, бир нарсалар беришни буюрдилар (Бухорий, Хумус, 19. Либос, 18, Адаб, 68. Муслим, Закот, 128).

Зеро, у зотнинг динни етказиш вазифасидаги муваффақиятлари ҳам шундай буюк ахлоқларининг баракаси эди. Аллоҳ таоло у зотнинг бу борадаги камоллари хусусида Оли Имрон сурасининг 159-ояти каримасида шундай марҳамат қилади:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), Аллоҳ томонидан бўлган бир марҳамат сабабли уларга (саҳобаларингизга) юмшоқ сўзли бўлдингиз. Агар қўпол, қаттиқдил булганин-

ғизда, албатта, атрофингиздан тарқалиб кетган бўлар эдилар. Бас, уларни афв этинг, улар учун Аллоҳдан мағфират сўранг ва ишларингизда улар билан кенгашинг! Энди (кенгашиб олгач, бирон ишни) қасд қилсангиз, Аллоҳга таваккул қилинг – суянинг! Албатта, Аллоҳ Ўзига таваккул қилгувчиларни севади (Оли Имрон сураси, 159-оят).

Жоҳилият давридагилар у зотнинг юмшоқ табиатлари, кечирувчанликлари, гўзал ахлоқлари, ҳалимликлари қаршисида бир мумдек эридилар. Ахлоқсизликдан қутулиб, у олий нур атрофида парвонадек айланиб қолдилар. Чунки у зот инсониятнинг зарарини эмас, ҳидоятини истар эдилар. Азобнинг эмас, раҳматнинг тимсоли эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шафоат ва марҳаматлари

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом бир ҳадиси шарифларида: “Марҳаматлиларга Раҳмон бўлган Аллоҳ тало марҳамат қилади. Ер юзидагиларга шафқатли ва марҳаматли бўлингки, кўк юзидагилар сизга марҳамат қилсин”, – дедилар (Термизий, Бирр, 16/1924).

Боласи йиғлаганида она қийин ҳолатга тушмасин деб намозни қисқароқ қилиб ўқишга буюрдилар. Кечалари йиғлаб умматни дуолар қилганлари, бутун вақтларини инсонларнинг дўзахдан қутулиши учун фидо айлаганлари Расулуллоҳдаги етук шафқатнинг нишонларидир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам оламларга раҳмат бўлиб жўнатилганлари учун у зотнинг севгилари, марҳаматлари бутун жонлиқни қуршаб олгандир. Бир куни у зотдан бад дуо қилиб қарғашни сўрашди. У зот эса:

“Мен дунёга бад дуо қилгани жўнатилмадим, мен бир раҳмат Пайғамбариман”, – дедилар (Муслим, Фазоил, 126. Термизий, Даъват, 118).

Динни етказиш учун Тоифга борганларида жоҳил, бутпараст ва худбин Тоиф халқи у зотни тошбўрон қилди. Жаброил алайҳиссалом фаришталар билан бирга келди ва: “Тоғларни бир-бирига уриштириб бу қавмни ҳалок қилайми?” – деб сўради. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Йўқ, мен Аллоҳ таолодан уларнинг наслидан фақат Аллоҳга ибодат қиладиган ва Унга ширк келтирмайдиган бир насл келтирмоғини тилайман”, – дедилар (Бухорий, Бадъ ул-ахлоқ. 7. Муслим, Жиход. 111).

Расулуллоҳ алайҳиссалом ўз шаҳарларидан тошлар отиб, ҳақорат қилиб ҳайдаб чиқарган, ҳижрий тўққизинчи йилга қадар мусулмонларга кўп озорлар берган тоифликлар учун давомли дуолар қилдилар.

“Ё Раббий! Сакиф қабиласига ҳидоят бер! Уларни бизга юбор!” – дедилар. Ниҳоят, Тоиф халқи мусулмон бўлиб, Мадинаи мунавварага келди (Ибн Ҳишом, 4. 134. Термизий, Манокіб, 73/3942).

Абу Усайд розияллоҳу анҳу Баҳрайндан асир олинганларни Пайғамбар алайҳиссаломнинг олдиларига олиб келди. Бир аёлнинг йиғлаётганини кўриб, унга:

“Нимага йиғлаяпсан?” – дедилар.

Аёл:

“Шу одам ўғлимни сотиб юборди”, – деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Убайга:

“Унинг ўғлини сотдингми?” – дедилар. Ҳа деган жавобни олгач:

“Кимга сотдинг?” – деб сўрадилар. Абу Убай: “Абс ўғилларига”, – деди.

Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларига:

“Уловингни мин, бориб аёлнинг ўғлини олиб кел”, – дедилар (Али ал-Муттақий ал-Ҳинди, Канз ул-умма, Байрут, 1985, 4. 176/100 44).

Умму Қайс бинт Миҳсон розияллоҳу анҳу шундай дейди: “Ўғлим вафот этган эди. Кўп хафа бўлдим. Ювгучига: “Ўғлимни совуқ сув билан ювма, уни ўлдирасан!” – дедим. Уккоша розияллоҳу анҳу Расулulloҳга менинг гапимни етказибди. Аллоҳнинг Расули табассум қилиб: “Шундай дедими? Унда унинг умри узок бўлди”, – дедилар.

Ҳадиснинг ровийси: “Дарҳақиқат, у хотин узок умр кўрди”, – дейди (Насой, Жаноза, 29).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шафқат ва марҳаматлари жаҳоншумул аҳамиятга эга эди. У зот бир кун: “Нафсим қўлида бўлган Зотга қасамки, бир-бирингизга марҳаматли бўлмагунингизча жаннатга киролмайсиз”, – дедилар. Саҳобалар: “Ё Расулulloҳ! Ҳаммамиз марҳаматлимиз”, – дедилар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Мен айтган марҳамат, сиз тушунганингиздек, бир-бирингизга бўлган марҳаматнинг ўзи эмас. Аксинча, бутун махлуқотни ўз ичига оловчи марҳаматдир”, – дедилар (Ҳоким, 185/7310).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кечиримли эканликлари

Аллоҳ таоло кечирмоқни севади. Банда хатолари учун юракдан, пушаймонлик ва изтироб ичида тавба қилса, Аллоҳ таоло унинг тавбасини қабул қилишини таъкидлаган. Ўзи ўта кечиримли бўлган Зот, албатта, афв этишни яхши кўради.

Афвнинг шарты пушаймонлик, Аллоҳнинг амрларига итоат қилмоқ ва ҳаромдан сақланмоқдир. Афвнинг энг гўзал мисоллари Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳаётларидадир. Ухуд жангида амакилари Ҳамза розияллоҳу анҳунинг жигарини чайнаган Ҳиндни Макка фатҳ бўлган куни калимаи тавҳиднинг ҳурматидан афв этганлар.

Хаббор ибн Асвад Ислому душманларининг ашаддийларидан бири эди. Маккадан Мадинага ҳижрат қилган Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳони туянинг устидан найза билан уриб туширган эди. Ҳомиладор бўлган Зайнаб онамизнинг боласи тушиб оғир яраланганди, қон ичида қолган эди. Бу яра вафотига ҳам сабаб бўлди.

Хаббор яна бир қанча шундай гуноҳлар қилган эди. Макка фатҳ этилганда қочди, лекин қўлга тушмади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинада саҳобалар билан ўтирганларида келиб, мусулмон бўлганлигини айтди. Шундай ёмон инсонни ҳам афв этдилар. Ҳаттоки уни ҳақорат қилишларига ҳам, таъна қилишларига ҳам йўл қўймадилар (Вокидий, 2. 857 – 858).

Абу Жаҳлнинг ўғли Икрима Ислому душманларидан бири эди. Макка фатҳ бўлгандан кейин Яманга қочиб кетди. Хотини мусулмон бўлиб, уни ҳам динга киргизиб, олдила-

рига олиб келди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам мамнунлик билан кутиб олиб: “Эй кўчманчи суворий, хуш келдинг!” – дедилар. Мусулмонларнинг хатоларини юзига солмасдилар, кечирар эдилар (Термизий, Истезон, 34/2735).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам тез-тез: “Аллоҳим, умматимни афв эт, чунки улар билмайдилар!” – деб дуо қилардилар (Ибн Можа, Маносиқ, 56: Аҳмад, 4. 14).

Ямanning етакчиси Сумома ибн Усол мусулмон бўлгач, Макка мушриклари билан тижорий алоқасини узган эди. Қурайш ҳар хил озуқа эҳтиёжларини Ямандан оларди. Очлик ва қурғоқчиликда қолган маккаликлар кўрқув ичида Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга мурожаат этишди. У киши Сумомага мактуб жўнатиб, тижоратини давом эттиришини амр қилдилар (Ибн Абдул Барр, Истиноб, Қоҳира, 1.214 – 215. Ибн Асир).

Ҳолбуки, мушриклар мусулмонларни уч йил давомида очлик билан қийнашган эди. Уларнинг барчасини кечирдилар. Ҳижратнинг еттинчи йилида, Хайбар фатҳидан кейин қурғоқчилик ва очликка учраган Макка халқига олтин жўнатиб, арпа ва хурмо донларини юбориб ёрдам қилдилар. Абу Суфён уларни олиб Қурайшнинг камбағалларига тарқатди ва бу билан қариндошлик ҳаққини адо қилди.

“Аллоҳ қариндошимнинг ўғлини яхшилик билан мукофотлантирсин!” – деб мамнун бўлди (Якубий, 2. 56).

Ана шундай ажойиб фазилатлар қаршисида кўнгиллари юмшаган Макка халқи бир муддат ўтиб тўлиқ мусулмон бўлди.

Худайбияда Расулуллоҳ алайҳиссаломни ўлдирмоқчи бўлиб келган бир гуруҳ қўлга тушди. Пайғамбаримиз соллал-

лоҳу алайҳи ва саллам барчасини афв этдилар (Муслим, Жиход, 132, 133).

Хайбар фатҳ қилингандан сўнг бир аёл Расулulloҳнинг овқатига заҳар қўшди. Расулulloҳ алайҳиссалом овқатдаги гўшти оғизларига олгач, заҳарланганликларини билдилар. Яхудий аёл қилган гуноҳини тан олганида уни ҳам афв этдилар (Бухорий, Тибб, 55. Муслим, Салом, 43).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларини сеҳр қилган, азобланишларига сабаб бўлган яхудий Лабидни ҳам, уни бу ишга ташвиқ этган одамларни ҳам ваҳий орқали билган эдилар. Лекин Лабиднинг бу қилмишини ҳеч қачон эсламадилар, таъна ҳам қилмадилар. Ҳаётларига қасд қилган Лабид ва унинг қабиладошлари Бани Зурайк яхудийларидан биронтасини ҳам ўлдиртирмадилар (Ибн Саъд, 2. 197. Бухорий, Тибб, 47. Муслим, Салом, 43. Насоий, Таҳрим, 20. Аҳмад, 4. 367, 6. 57. Айний, 21. 282).

Чунки Қуръони каримда шундай марҳамат қилинган:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) **авфни ушланг – марҳаматли бўлинг, яхшиликка буюринг ва жоҳиллардан юз ўгининг!**” (Аъроф сураси, 199-оят)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қўшнилари ҳаққига риоялари

Пайғамбаримиз алайҳиссалом қўшнининг ҳаққи борасида эътиборли бўлишни таъкидлар эдилар. Ҳадиси шарифларидан бирида:

“Жаброил менга қўшнига яхшилик қилишни шунчалик кўп айтдики, қўшни қарда бўлса ҳам меросхўр бўлармикин деб ўйладим”, – дедилар (Бухорий, Адаб, 98. Муслим, Бирр, 140 – 141).

Бошқа бир ҳадиси шарифларида:

“Қўшнининг деразасидан қарамоқ, овқатнинг ҳиди билан озорламоқ, у ёқтирмаган муомалада бўлмоқ қўшни ҳаққига риоя қилмаслиқдир”, – дейдилар.

“Қофир бўлган қўшнининг битта ҳаққи бор. Муслмон қўшнининг иккита ҳаққи бордир. Муслмон ҳамда қариндош бўлган қўшнининг учта ҳаққи бордир”, – дедилар (Суютийй, Жомеъ ус-сағир, Миср, 1321, 1, 146).

Яна ҳадиси шарифларида:

“Аллоҳ наздида, қўшнилариинг яхшиси қўшнисига фойда келтирадиганидир”, – дедилар (Термизий, Бирр, 28).

“Қўшниси оч бўла туриб ўзи тўқ ётган инсон мўмин эмасдир”, – дедилар (Ҳаким, 2. 15/2166а).

Абу Зар Ғиффорий ҳазратлари:

“Менга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам овқат пиширганда сувини кўпроқ солишимни ва ундан қўшнимга ҳам бермоғимни буюрдилар...” – деган эди (Ибн Мож, Аъйима, 58).

Абу Зар фақир саҳобалардан эди. Демак, қўшни ҳаққига риоя қилишда йўқсиллик ҳам узр бўлмас экан.

Абу Хурайра розияллоҳу анхунинг ривоят қилишича, бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Аллоҳга қасамки, иймонли бўлмайди, Аллоҳга қасамки, иймонли бўлмайди”, – деб уч марта тақрорладилар. Саҳобалар:

“Қим иймон келтирган бўлмайди, ё Расулуллоҳ?” – деб сўрашди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

“Ёмонликларидан қўшниси омонда бўлмаган одам!” – дедилар (Бухорий, Адаб, 29. Муслим, Иймон, 73. Термизий, Қиёмат, 60).

Бошқа бир ривоятда:

“Ёмонликларидан қўшниси омонда бўлмаган одам жаннатга киролмайди”, – дедилар (Муслим, Иймон, 73).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг факирларга муомалалари

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам факир, етим, хеч кими йўқ ғарибларга шафқату меҳрибонликлари билан таниқли эдилар (Бухорий, Нафақот, 1. Муслим, Зухд, 41 – 42).

Уларнинг моддий камчиликларини яхшилаш учун кўп ҳаракат қилар эдилар.

Абу Саид розияллоҳу анҳу айтади:

“Муҳожирларнинг камбағаллари билан бирга ўтирган-дим. Баъзиларининг баданини ёпгудек кийимлари ҳам йўқ эди. Биттаси бизга Куръон ўқиб берди. Шу вақтда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам чиқиб қолдилар. Расулulloҳ келиши билан Куръон ўқиётган одам тўхтаб қолди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам салом бердилар ва: “Нима қиляпсизлар?” – деб сўрадилар.

“Эй Аллоҳнинг Расули! Бу бизнинг қоримиз, бизга Куръон ўқиб беряпти. Биз эшитаётган эдик, Аллоҳнинг китобини тинглаяпмиз”, – дедик.

Шунда фаҳри коинот соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

“Умматим орасида биргаликда сабр қилишим буюрилган кимсаларни яратган Аллоҳга ҳамдлар бўлсин!” – дедилар.

Сўнг келиб, тавозе билан ўртамизга ўтирдилар. Қўллари билан ишора қилиб ҳалқа ҳолида ўтиришимизни буюрдилар. Жамоат дарҳол ҳалқа ҳолида, юзларини у зотга қаратиб ўтирди. Сизларга Қиёмат кундаги бир нурнинг хушхабарини айт-таман (бу Пайғамбар алайҳиссаломнинг гапларими?):

“Сизлар жаннатга бойлардан ярим кун олдин кирасизлар. Бу ярим кун дунё кунларига қиёласак, беш юз йилдир”, – дедилар (Абу Довуд, Илм, 13/3666).

Бир кун Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинада ўтирганларида жуда ҳам қийналган бир қабила келди: оёқлари яланг, кийгудек нарсаси йўқ, очликдан ва иссиқдан терилари суякларига ёпишган эди. Бун кўрган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ниҳоятда таъсирландилар, ранглари ўзгариб кетди. Билолга азон айттириб одамларни тўпладилар. Уларга ёрдам берадиган одамлар кўплигини кўриб, бироз кўнгиллари ором олди (Муслим, Закот, 69 – 70: Ахмад, 4. 358, 361).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳаётлари ниҳоятда ибратли, тўғрилиқ, садоқат, шафқат, марҳамат ва назокат билан тўла эди. Завжалари Оиша розияллоҳу анҳога: “Эй Оиша! Яримта хурмо бўлса ҳам бергин, фақирларни бўш қайтарма. Эй Оиша! Фақирларни сев ва уларни ўзингга яқин тутгинки, Қиёмат кун Аллоҳ ҳам сени Ўзига яқинлаштирсин”, – дер эдилар (Термизий, Зухд, 37, 2352).

Аббад ибн Шурахбил розияллоҳу анху баён қилади:

“Бир пайтларда камбағалликка тушиб қолдим. Мадина боғчаларидан бирига кирдим. Бошоқ териб едим, халтама ҳам солиб олдим. Шу вақтда боғчанинг эгаси келиб, мени урди. Халтамини қўлимдан тортиб олди ва Расулуллоҳга олиб

бориб шикоят қилди. У зот боғнинг эгасига: “Жоҳил бўлса, ўргатмадингми, оч бўлса, тўйдирмадингми?” – дедилар. Халтамни қайтариб беришини айтдилар. Кейин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам менга яримми, бирми соъ миқдорида емиш бердилар” (Абу Довуд, Жиход, 85/2620 – 2621. Насой, Кудот, 21).

Ислонда аввал гуноҳнинг асл сабаби суриштирилади. Гуноҳкорнинг ислоҳи учун ҳаракат қилинади. Бир қарашда Ислон ҳуқуқидаги жазолар бир ота ва онанинг боласини жазолагани кабидир. Асл ғоя уни жамиятдан яққалаб ажратиш эмас. Жамиятга янада фойдали инсон тарзида қўшмоқдир.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг асир ва хизматчиларга муомалалари

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг шафқатлари шу даражада эдики, ҳатто уруш давридаги асирларга ҳам яхши муомала қилинмоғини буюрар эдилар. Мусъаб ибн Умайрнинг биродари Абу Азиз ибратли ҳодисани баён этади: “Бир урушда асир тушгандим. Ансорийлардан бўлган жамоатнинг қўлида эдим. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Асирларга яхши муомалада бўлинглар”, – дедилар. Бу амрни бажариш учун ёнимдаги ансорлар эрталаб ва кечқурун ўзларининг насибалари бўлган нонни менга бериб, ўзлари хурмо билан кифояланишарди. Мен эса хижолат бўлиб улардан бирига берардим, у ҳам, ўз навбатида, нонни емай, қайтиб ўзимга берар эди” (Ҳайсамий, 6. Ибн Ҳишом. 2. 288).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам аввалдан давом этиб келган қулдорлик жамиятини йўқотишни мақсад қилиб, бу йўлда анча ишларни амалга оширгандилар. Ҳар доим қул озод қилишга қизиқтирар ва буни буюк ибодат деб тушунти-

рардилар. Ҳар бир мусулмон бир хатога йўл қўйиб, кафф-
рат бериши керак бўлганда қулни сотиб олиб озод қилмоқ-
лик кераклигини айтардилар. Энг яқин дўстлари бўлган Абу
Бакр розияллоҳу анҳу бойлигининг катта қисмини у зотнинг
ташвиқотлари билан қул озод қилишга сарфлаганди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Зар розиял-
лоҳу анҳу қулига қаттиқ муомала қилганида жуда хафа бўлиб
шундай дедилар:

“Эй Абу Зар, сен ҳалиям жоҳилият одамлариданмисан?
Аллоҳнинг яратганига озор берма! Сенга айтганингга эргаш-
маса, уни озод қил. Ошиқча юк юклама, агар юкласанг, ўзинг
ёрдам бер!” – деб танбех бердилар (Бухорий, Иймон, 22. Муслим,
Аймон. 38. Абу Довуд, Адаб, 123 – 124).

Бир одам қулини чўрисиға уйлантирганди. Кейин эса
уларни ажратишни хоҳлади. У қул Расулуллоҳга арз қилди.
Шунда Расулуллоҳ қулнинг эгасига: “Уйланмоқ ва ажрашмоқ
ҳаққи сенга оид эмасдир, сен аралашма!” – дедилар (Ибн Можа,
31. Табарний, Кабир, 11. 300).

Бу ва бунга ўхшаган ҳолатларда саҳобалар ҳар доим
қулларини озод қилишни маъқул кўрадиган ҳолга келишди.
Ниҳоят, қулдорликка барҳам берилди. Жанглар сабабли қул-
дорлик жамиятини йўқотган, инсонлар бўйнидан занжирлар-
ни олиб ташлаган дин Ислом дини бўлди.

Ислом қулнинг эгасига доимо еганингдан едир, ичга-
нингдан ичир, ошиқча оғир иш юклама, унинг эҳтиёжларини
базар деб буюрди. Қулни озод қилиш бир мўмин инсон учун
нажот йўли, амали солиҳ, буюк бир ибодат саналарди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг вафотлари
асносидаги мана бу гаплари ниҳоятда маънолидир:

“Намозга эътибор беринг. Қўл остингизда бўлганлар ҳақида Аллоҳдан қўрқинг” (Абу Довуд, Адаб, 123 – 124/5156. Ибн Мож, Васоя, 1).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам қулдорликнинг кириш эшикларини имкон борича беркитдилар. Қулдорликдан чиқиш эшикларини эса охиригача очдилар. Бу ҳолга тушиб қолганларнинг хурриятга чиқишини ҳар доим ташвиқот қилдилар. Қуллиқни йўқотиш учун бундан яхшироқ услуб борми?

Ислом бир қулни қандай мартабаларга чиқарганини қўриш учун маълум ва машҳур Билол Ҳабаший ҳаётига қарашнинг ўзи етарлидир.

Қисқаси, Ислом қулни ҳурматли инсонга айлантирди. Мушриклар айнан шу борада Исломга қарши бўлишганди. Ҳозирги кунларимизда, яъни XXI асрнинг исломий бўлишини қабул қилолмаётганлар ҳам ўшалардек эмасми? Бугунги кундаги босиб олувчилар қанчалаб ҳур инсонларни асир каби яшатамаяптиларми? Моддий бойликларга эга бўлиш учун маъсум, чорасиз инсонларнинг ҳақлари, хуррият номи янчилмаяптими? Эшитилишидан ёқимли бўлган иборалар ортидан юзага келаётган шафқатсиз, замонавий қуллиқ тизимининг эски қулдорлик тизимидан нима фарқи бор?

Қулдорликни олий мақсадда йўқ қилган Исломнинг йўлини маҳкам тутмоқ лозим. Инсонни юксалтирган кадр уқиммат тушунчаларини бугун яна янгидан татбиқ этиш керак. Акс ҳолда, инсоният хуррият деб аталаётган манфаатпараст ғоялар ўртасида қолиб ҳалок бўлади.

Кеча бўлганидек, бугун ҳам инсониятнинг ягона нажоти Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламдир! У зот-

га боғлиқ бўлиб яшашидир. Чунки у зот бойу камбағал, мулкдору оддий ишчини ажратмадилар. Ким бўлишидан қатъи назар, ҳар бир инсоннинг инсон каби яшабини таъминладилар. Инсониятнинг инсоний фазилатларини юксалтирдилар ва бу йўлда мустаҳкам ўлчовлар қўйдилар. Саҳобалар: “Хизматкорларимизнинг камчилигини қанча кечирайлик?” – деб сўрашганда: “Уларни ҳар куни етмиш маротаба кечиринг!” – дедилар (Абу Довуд, Адаб, 123 – 124/5164. Термизий, Бирр, 31. /1949).

Марҳамату шафқатнинг манбаи бўлган у зот яна бир ҳадисларида шундай дедилар:

“Бирингизга хизматчиси овқатини олиб келганда уни дастурхонига бирга ўтқазмаса, ҳеч бўлмаганда, бир-икки лўқма едирсин. Зеро, овқат тайёрлашнинг заҳматини у тортган” (Бухорий, Аъима, 55. Термизий, 44, Аъима).

Аллоҳ хоҳласа, ҳолатимизни тескарисига айлантирар эди. Масалан, хўжайинни хизматкор, хизматкорни хўжайин қилиб қўярди. Демак, Аллоҳга шукрлар келтириб, қўл ости-миздагиларга чиройли муомалада бўлишимиз керак.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотин-қизларга бўлган муносабатлари

Жоҳилият даврида аёллар камситилиб, хорланар эдилар. Улар фоҳишалик қилиши мумкин деб тирик ҳолда кўмиб юборилар эди. Жоҳиллар қалблари тошлиги сабаб гўё бир ёмонликдан сақланиш мақсадида янада оғирроқ гуноҳга қўл уришарди. Жоҳилона фикр юритишар эди. Аллоҳ таоло Наҳл сурасининг 58- оятида шундай марҳамат қилади: **“Қачон бировларига қиз (кўргани ҳақида) хушхабар берилса, ғазабга тўлиб, юзлари қорайиб кетар”**.

Ожизаларнинг қадри оёқости қилинган бир даврда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амрлари билан аёлларга доир ҳуқуқларга асос солинди. Улар жамиятда иффат ва фазилатнинг ўрнаги бўлдилар. Она деган улуғ ном ва шарафга эришдилар.

“Жаннат оналарнинг оёғида остидадир!” (Насоий, Жиход, 6. Аҳмад, 3. 429. Суютийй, 1. 125)

Аёллар мана шундай ҳадиси шарифлар билан пайғамбарона илтифотлар билан ўз қадру қимматларига эга бўлдилар.

Бир саёҳатда Анжаша номли бир хизматчи қўшиқ айтиб туяларни тезлатар эди. Туялар ҳам гўзал овоз ва қўшиққа мафтун бўлар эдилар. Туяларни бошқарувчилар эса бундан фойдаланишарди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам тезлашган туялар устидаги аёлларни ўйлаб нозик ўхшатиш билан шундай дедилар: “Эй Анжаша! Эътиборли бўл, биллурлар синмасин!” (Бухорий, Адаб, 95. Аҳмад, 3. 117)

Яна бир ҳадиси шарифларида:

“Аллоҳим, икки заиф кимсанинг, яъни етим билан аёлнинг ҳаққини зое қилишдан ҳар кимни қаттиқ огоҳлантираман”, – дедилар (Ибн Можа, Адаб, 6).

Бошқа ҳадисда эса: “Бир мўмин хотинини ёмон кўрмасин. Унинг бир қилмишини ёқтирмаса, бошқа бир қилиғи маъкул бўлур”, – деганлар (Муслим, Раъди, 61).

Дарҳақиқат, аёл нафратга лойиқ тикан эмас, ишқ ва муҳаббатга муносиб гулдастадир. Унга бўлган севги ҳам Аллоҳ таоло тарафидан берилган. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу хусусда шундай дейдилар: “Менга дунёнгиздан аёл ва хушбўйлик севдирилди. Намоз эса кўзимнинг нури қилинди” (Насоий, Ишрет ун-Нисо, 10. Аҳмад, 3. 128. 199).

Инсоннинг дунёга келишига сабаб бўлган аёлнинг Пайгамбарга севдирилмоғига ғафлат назари билан боқмаслик лозим. Зеро, бу Аллоҳ қалбга солган буюк муҳаббатнинг кичик бир заррасидир. Аёлга телбаларча ҳиссиёт (ҳирс-нафс) билан қараш керак эмас, аксинча, уларнинг ҳаққи бўлган олий кадрларини ўрнига қўймоқ лозим. Инсоният тарихида аёл Исломнинг буюк иқлимида ўз қадрини топди. Исломнинг ташқарисида эса аёлга ҳурмат назари билан қараймиз деган тизимлар уларни кўргазмага қўйиладиган бир қўғирчоққа айлантириб қўйдилар. Аёлларга моддий ва нафсоний бир мато каби назар солдилар.

Бугунги кунда ҳам аёлнинг қадрини Исломнинг баракаси дея олий мақомда ушлаб турмоқ лозим. Тезроқ шу вазифани амалга оширмоқ керак.

Эркак ва аёл биринчи яратилишдаёқ бир-бирини тўлдириб турган икки етук оламдир. Бу тўлдиришда Аллоҳ таоло тарафидан аёлга янада таъсирли бир омил берилган. Яъни жамиятни обод қилувчи ҳам, барбод қилувчи ҳам аёлдир. Ана шу нуктаи назардан қаралса, Ислом назаридаги жамиятни обод қиладиган аёлни тарбияламоқ энг буюк мукофотдир. Бу хусусда ҳадиси шарифда шундай баён этилади:

“Ҳар ким уч кизини ёки опа-сингилларини ҳимоя қилиб вояга етказса, гўзал тарбия берса, турмушга узатса, улардан лутфу марҳаматини аямаса, у одам жаннатийдир” (Абу Довуд, Адаб, 120 – 121/5147. Термизий, Бирр, 13/1912. Аҳмад, 3. 97).

Расулulloҳ алайҳиссалом: “Ҳар ким икки кизига бўйи етгунга қадар гўзал тарбия берса, Қиёмат куни у кимса мен билан мана бундай ёнма-ён бирга бўлади”, – деб бармоқларини ёнма-ён қўйиб кўрсатганлар (Муслим, Бирр, 149. Термизий, Бирр, 13/1914).

Тарихдан маълумки, буюк инсонларнинг орқасида доимо солиҳа бир аёл бўлган. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ёнларида у кишини қўллаб-қувватлаган Ҳадийжа онамиз бор эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам умр бўйи у кишини унутмадилар. Али розияллоҳу анҳунинг муваффақиятларга эришишида Фотима онамизнинг ҳиссаси каттадир. Яъни солиҳа бир аёл дунёдаги энг буюк неъматдир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам аёлларга яхши муомала қилиш хайру баракали инсон бўлишнинг шартидир деганлар:

“Мўминларнинг иймон жиҳатидан энг мукаммали ахлоқи гўзал бўлгандир. Сизнинг энг яхшингиз аёлларига ахлоқан яхши бўлганингиздир” (Термизий, Рода, 11/1162).

Демак, аёлни фақат завқланиш сабабчиси, нафсоний орзу-хавасларнинг матоҳи деб қабул қилиш, уни фақат қадду қомаčiu гўзаллиги билангина танимоқ очик аҳмоқликдир. Аёлни танимасликдир. Аллоҳнинг аёлга берган буюк хусусиятларини идрок эта олмасликдир.

Бугунги кундаги аёлларнинг ташқи кўринишлари кўз-кўз қилинаётган ҳолатлар жуда ачинарли ва кўнгилни хира қилиувчи ҳолатлардир.

Дарҳақиқат, аёл жамиятнинг ҳақиқий меъмори мақомида бўлмоғи лозим. Оналарнинг кучоғи фотиҳларни тарбиялаган самовий бир даргоҳдир. Бизларни бир неча ой қорнида, сўнгра қўлларида, ўлгунича қалбида кўтариб юрган оналаримизга тенглашадиган бошқа махлуқот яратилмаган. Ўзини оиласига бағишлаган вафодор она етук бир севгига, чуқур ҳурматга, бир умрлик ташаккурга лойиқдир. Гўзал хушбўйликнинг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга севдирилишининг ҳикмати руҳга бериладиган таъсирнинг

нишонасидир. Фаришталар ҳам хушбўйликни ёқтирадилар. Бу эса покизалик нишонаси. Чунки покиза бўлган киши хуш бўй таратади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муборак баданларидан гул ҳиди анқиб турар эди. Гўёки гул у зотнинг терлашларидан дунёга келгандек эди. У зот бирон боланинг бошини силасалар, узоқ вақтгача бошидан атир ҳиди кетмасди.

Намоз Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг кўзларининг нури қилинди. Чунки намоз Аллоҳ ила мулоқотдир, Уни кўриб тургандек қилинадиган ибодатдир. Шунинг учун намоз кўзнинг нуридир.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг етимларга муомалалари

Пайғамбаримиз алайҳиссалом етимлар учун қайғу-рар эдилар. Зеро, Қуръони каримда етимлар ҳақида, уларни муҳофаза қилиш ҳақида оятлар кўп. Уларга меҳрибон бўлиш ҳақида шундай дейилади: **“Бас, энди Сиз ҳам етимга қаҳр қилманг!”** (Зухро сураси, 9-оят)

Ҳадис шарифда:

“Мусулмон хонадонларнинг энг хайрлиси етимга яхши муомала қилинган хонадондир. Мусулмон хонадонларнинг энг ёмони эса етимга ёмон муомала қилинган хонадондир”, — дейилган (Ибн Можа, Адаб, 6).

“Бир мусулмон одам уйига бирор етимни олиб келиб, едириб-ичирса, кечирилмайдиган гуноҳи бўлмаса, Аллоҳ таоло уни аниқ жаннатга киргизади” (Термизий, Бирр, 14/1917).

“Бир одам фақат Аллоҳ ризоси учун бирор етимнинг бошини силаса, унга қўли силаган ҳар бир соч толасича савоб ёзилади...” (Аҳмад, 5. 250).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам жамият ичидаги кўнгли яримлар учун лозим бўлган ижтимоий вазифалар адо этилишини қатъий талаб қилардилар.

У зот:

“Ким масъулиятидаги қизи ёки ўғлига, яъни етимга яхши муомала қилса, мен билан жаннатда бирга бўлади”, – деб икки бармоқларини ёнма-ён қўйиб кўрсатганлар (Бухорий, Адаб, 24).

Қалбининг қаттиқлигидан шикоят қилган бир саҳобийга шундай маслаҳат бердилар:

“Агар қалбинг юмшабини истасанг, камбағални тўйдир, етимнинг бошини сила! (Аҳмад, 2. 263. 387)

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хайвонларга бўлган муносабатлари

Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳар бир муомалалари раҳмат ва муҳаббатга тўла эди. У зот ҳаммага шафқат билан муносабатда бўлар, ҳар муҳтожнинг эҳтиёжини қондирар эдилар. Ҳаттоки хайвонлар ҳам бу раҳмат дарёсидан баҳраманд бўларди. Жоҳилият даврининг одамлари хайвонларга ҳам бешафқат бўлганидан уларни уриштириш мусобақаларини ўтказишарди. Виждонга азоб берувчи бу воқеаларга Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам нуқта қўйдилар.

Абу Воқид розияллоҳу анҳу шундай дейди: “Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинага келганларида мадиналиклар тирик туянинг ўрқачини кесиб ер эдилар. Қўйлар-

нинг оёғидан гўштини кесиб олишарди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай ишларни ман қилиб:

“Тирик ҳайвондан кесиб олинган нарса ўлаксадир, ейилмайди”, – дедилар” (Термизий, Саид, 12/1480).

Бир куни йўлда юзи доғланган уловни кўрдилар ва хафа бўлиб: “Аллоҳнинг лаънати уни доғлаганларга бўлсин!” – дедилар (Бухорий, Забоих, 25).

Кушларнинг инидан полапонини олиб онасини чиркиратган кимсаларга:

“Ким бу бечоранинг боласини олиб унга озор берди, тезда ўрнига қўйинг!” – дедилар (Абу Довуд, Адаб, 163 – 164/5268).

Териси суягига ёпишган туянинг эгасига:

“Ғапиrolмайдиған бу ҳайвонлар ҳаққида Аллоҳдан кўркинг! Парвариш қилиб мининг, парвариш қилиб сўйиб енг!” – дедилар (Абу Довуд, Жиход, 44/2548).

Бир куни бир саҳобий қўйини сўймоқчи бўлиб боғлаб ётқизди. Пичоғини қайрай бошлади. Шунда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам танбех бериб: “Ҳайвонни қайта-қайта ўлдирмоқчимисан? Пичоғингни ётқизмасдан аввал чархласанг бўлмайdimи?” – дедилар (Ҳоким, 4. 257. 260).

Бир ҳадиси шарифларида Пайғамбаримиз алайҳиссалом:

“Сизга кимлар жаҳаннамдан, жаҳаннам ҳам улардан узоқ эканлигини айтайми?” – деб сўрадилар. Сўнгра: “Улар нозик, мушфиқ, марҳаматли, жонга яқин ва юмшоққўнгил инсонлардир”, – дедилар (Аҳмад, 1. 415).

У зот марҳаматли ва марҳаматсиз бўлган кишиларнинг ҳолатини бир ҳадиси шарифларида шундай изоҳлаб берди-

лар: “Бир гуноҳкор аёл чўлда чанқаганидан тили билан қумларни ялаётган бир итга марҳамат кўрсатиб, оёқ кийими билан қудуқдан сув олиб берди. Итнинг ташналигини қондирди. Аллоҳ таоло ҳам бу аёлнинг гуноҳларини кечирди. Бошқа бир аёл мушугини қамаб, оч қолдирди. Аввалига мушук ҳашаротларни топиб еди, сўнг очликдан ўлди. У аёлнинг марҳаматсизлиги туфайли жойи жаҳаннам бўлди” (Бухорий, Анбиё, 54. Муслим, Салом, 151, 154. Бирр, 133. Насоий, Қусуф, 14).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам қондаларни ўзгартириб, жоҳилият даврини саодат асрига айлантирдилар. Бир вақтлар бошқалар билан нотўғри муомалада бўлганлар, ҳаттоки қизларини тирик ҳолда қўмганлар ҳам шафқатли инсонларга айландилар. Бу шафқату марҳаматдан ҳайвонлар ҳам манфаат кўрди.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам кичик бир қушчанинг ҳам ҳаққига риоя қилиб, уларга намуна бўлдилар.

Зарар берувчи илону чаёнларни ҳам кўп азоб бермай, бир уришда ўлдиришни буюрдилар.

“Ким бир уришда ўлдирса, унга юз савоб ёзилади. Иккинчи уришда ўлдирса, озроқ ёзилади. Учинчи уришда эса янада оз савоб ёзилади”, — дедилар (Муслим, Салом, 147. Абу Довуд, Адаб, 162 – 163/5263. Термизий, Саид, 14/1448).

Зарарли ҳайвонларни ўлдиришдаги шафқат-марҳаматни қаранг!

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу улуг бандалик ахлоқларидан ҳеч вақт қувонмасдилар. Аллоҳнинг ўзларига берган неъматларини санар, “Фахрланиш йўқ!” — деб тавозега ўранар эдилар (Термизий, Маноқиб, 1. Ибн Можа, Зухд, 37. Аҳмад, 1.5. 281).

Ғурурланиш, фахрланиш ҳоллари инсонларни ҳовликтирадиган, керилтирадиган сабаблардир. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам инсонларнинг энг шарафлиси эдилар. Аллоҳнинг мақтовига эга бўлган ҳолда саҳобаларига: “Менга Аллоҳнинг кули ва Расулидир денглар”, – дер эдилар (Бухорий, Анбиё, 48, Аҳмад, 1.23).

Инсонда қул бўлмоқ хусусияти бордир. Инсон ё моддий нарсаларга, ё манфаатларига, ё Раббига қул бўлади. Раббига қул бўлмоқ инсонни нафсига ва моддий нарсаларга қул бўлишдан сақлайди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётларида энг кичик бир камчиликка ҳам йўл қўймадилар. Тарихда бундай шахсни топмоқ амри маҳол. У зот бутун афзалликлар жамланган ягона комил инсондирлар.

Муҳаммад алайҳиссалом бир умр Аллоҳга қуллик, муомала, ахлоқ борасида бутун инсониятга ўрнак бўлиб ўтдилар. Моддий ва маънавий жиҳатдан тенгсиз фазилатлар, гўзал ҳислатларни армуғон қилдилар.

Зеро, у зот умматнинг кўз ўнгида намуна шахс бўлиш масъулиятини жуда яхши англаган абадий саодат раҳбари эдилар.

Пайғамбаримизнинг намозга бўлган закийликлари ҳамма нарсадан устун эди. Кечанинг озгина қисмини уйку билан ўтказар, кўп вақт ётишни ҳуш қўрмас эдилар. Бошқалар кечанинг ширин уйқусида бўлса, у зот саждада, кўз ёшлари ичида бўлардилар. Умрларининг охириларида касалликлари кучайиб турганда ҳам кучларини тўплаб ҳужраи саодатларидан чиқардилар, намозни жамоат билан ўқир эдилар.

Абдуллоҳ ибн Шиххир розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг намоздаги хушӯ ҳолларини шундай ифодалайди:

“Бир марта Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ёнларига бордим. Намоз ўқиётган эканлар. Йиғлаётганлари сабабли кўксиларидан қайнаётган қозоннинг овози каби овозлар келарди” (Абу Довуд, Солат, 156 – 157/904: Насоий, Сахв, 18).

Мўминларга Рамазон ойи рўзасидан бошқа фарз қилинган рўза бўлмаса ҳам, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рўза тутмаган ойлари ёки ҳафталари жуда оз бўларди.

Ҳазрати Оиша розияллоҳу анҳо шундай дейдилар:

“Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам баъзида давомли рўза тутардилар. Шунчаки энди ҳеч рўзани қолдирмайдилар деб ўйлардик” (Бухорий, Савм, 53).

Ҳар ойнинг ўн учинчи, ўн тўртинчи, ўн бешинчи кунда рўза тутардилар. Шаввол ойидаги олти кунлик рўзани, муҳаррам ойидаги Ашуро рўзасини ҳеч ҳам қолдирмасдилар. Буларга қўшимча душанба, пайшанба кунлари ҳам рўза тутиш одатлари бор эди.

Закот ояти билан мўминларга закот беришни, хайр учун нафақа қилишларини буюрардилар. Лекин нафақа қилишнинг энг гўзал тарзини ўзлари татбиқ этардилар.

Аллоҳ таолонинг “...**Биз ризқ қилиб берган нарсалардан инфок-эхсон қиладиган...**” деган амрини энг гўзал шаклда адо этар эдилар (Бақара сураси, 3- оят). Мол-дунёсидан хайрга ажратган инсонларни, тақводор бўлган тижорат аҳлини мақтардилар.

Юлдузлардаги ўлчовлар

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламда ўзларига хос яна бир хусусият – мол-дунёларидан бирон нарса сақламас, қўлларида нима бўлса, Аллоҳ йўлида сарфлар эдилар.

Саҳобаларидан Абу Зар розияллоҳу анҳу айтадилар: “Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бир тошлок ерда юрган эдик. Рўпарамизда Уҳуд тоғи кўринди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: “Эй Абу Зар!” – дедилар. Мен: “Лаббай, ё Расулуллоҳ”, – дедим. “Ёнимда шу Уҳуд тоғичалик олтин бўлса ҳам, мени севинтирмасди. Бир қарзни адо қилишдан ташқари ёнимда бир динор бўлгани ҳолда уч кун ўтмоғини хоҳлайман (хоҳламаймандир, балки?)”, – дедилар (Муслим, Закоат, 32. Бухорий, Истихроз, 3).

Баъзи вақтларда икки кун, баъзида уч кун кетма-кет ҳеч нарса емай-ичмай рўза тутар эдилар. Саҳобалар ҳам шундай қилмоқни ишташганда: “Сизнинг бунга тоқатингиз етмайди”, – деб бундан қайтарганлар (Бухорий, Савм, 48).

Пайғамбаримизнинг ўрнак ва раҳбар эканликларини билганимиздек, улардан намуна олишдаги ўлчовни ҳам би-лишимиз ниҳоятда зарурдир. Зеро, феъл-атворлари ва муомалалари икки хилдир, яъни фақат ўзларига хос бўлган феъл-лари ва муомалалари; бошқаларнинг олдидаги муомалалари.

Биз ўзларига хос бўлган олий фазилатларини намуна қилиб олишга таклиф этилмаганмиз. Зеро, бундай юксак

холлари ва муомалаларининг ўзимизда бўлишида тоқатимиз етмайди. Буларни “юлдузлардаги ўлчовлар” дейиш мумкин. Иккинчи – ҳамма учун намуна бўладиган ўлчовда эса иқтидоримиз, истеъдодимиз, кучимиз нисбатида бир умр у зотга тақлид қилишимиз лозим. У зотнинг нурли изларидан юрмоққа масъулмиз.

Ҳеч ким инсоният камолотида Муҳаммад Мустафо солалаллоҳу алайҳи ва салламнинг даражаларига эриша олмайди. Аммо курби етганича у зотнинг изидан юрганлар ўз оламида кичик бир Муҳаммад бўла олиши мумкин.

Учинчи Бўлим

- ✿ Расулуллоҳга эргашишдаги қалб ҳолати
- ✿ Расулуллоҳга ишқ билан эргашмоқ
- ✿ У зотнинг ишқ ва ахлоқ ойналари асри саодатдир
- ✿ Расулуллоҳга муҳаббатнинг порлоқ тараннумлари
- ✿ Салавати шариф

Расулulloҳга эргашишдаги қалб ҳолати

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг усваи ҳасаналаридан керагича фойдаланишимиз, саҳобаларнинг олий ахлоқларига яқинлаша олишимиз учун, аввало, қалбни ўшандай бир ҳолатга келтирмоғимиз керак.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай марҳамат қилади:

“Эй мўминлар,) албатта, сизлар учун – Аллоҳга ва охират кунидан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбариди (у зотнинг иймон-эътиқоди ва хулқ-атворида) гўзал намуна борадир” (Аҳзоб сураси, 21-оят).

Ояти каримада: **“Аллоҳга ва охират кунидан умидвор”**, – деб баён этилишидан Аллоҳни кўп зикр қилиш муҳим босқич эканлиги аён бўляпти.

Ибодатлар маълум вақтларда бажарилади. Лекин иймонни сақламоқ, уни муҳофаза қилмоқ ҳар лаҳза шартдир. Қалбдаги тўлқинларга қарши маҳкам тура олишлик ҳам фақат доимий зикр билан қўлга киритилади.

Аллоҳ таоло Аҳзоб сурасида:

“Эй мўминлар! Аллоҳни кўп зикр қилинглар”, – деган (41-оят). Зикр ҳақида бошқа турли ояти карималар ҳам бор. Лекин маълум бир ўлчов миқдори билдирилмагани учун

зикрда ўша зикрни қила олишнинг энг юксак, энг фазилатли даражаси қасд қилинади.

Бу ҳолатда бандага ҳар фурсатда ва куч етганича Аллоҳни зикр қилмоқлик лозим бўлади.

Бошқа бир ояти каримада шундай келтирилади:

“Улар ниймон келтирган ва қалблари Аллоҳнинг зикри билан ором оладиган зотлардир. Огоҳ бўлингизким, Аллоҳнинг зикри билан (мўминларнинг) қалблари ором олуру” (Раъд сураси, 28-оят).

Аллоҳ таолони зикр қилмоқ, албатта, Аллоҳ лафзини фақатгина калима ҳолида такрорламоқ эмас. Уни ҳиссиётлар маркази бўлган қалбга жойламоқдир. Қалб бундан ҳузур олоғи ва бир лаззат ҳолига келмоғидир. Қалб зикр ҳоли билан боғланиши натижасида қалбнинг касалликлари кетади. Чанг-ғуборлари тозаланади, нур билан тўлади, назокатланади, марҳаматли бўлиб, илоҳий сирларга ташналик ҳолига келади. Юрак уришлари Аллоҳ ризолигига мувофиқ бўла бошлагач, ниятлар амаллар даражасига эга бўлади.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳадиси шарифларида: “Аллоҳни севмоқнинг аломати У Зотни зикр қилишни севмоқликдадир”, – дедилар (Суютий, 2. 52).

Севганлар севгилиларини ҳеч вақт унутмайдилар, дилларида сақлайдилар. Қалбларидан ўчирмайдилар. Иймон ҳаловатининг завқида яшамоқни хоҳлаган кўнгиллар зикрда бардавом бўладилар. Турганда, юрганда, ўтирганда, ёнбошлаганда зикрда бўлиб, еру осмоннинг яратилишини тафаккур қиладилар. Ҳикматларга ғарқ бўлиб фикр қиладилар... **“Парвардигоро, бу (борлик)ни беҳуда яратганинг йўқ! Сен**

(беҳуда бирон иш қилиш айбидан) **поксан! Ўзинг бизни дўзах азобидан асрагил!**” – дейдилар (Оли Имрон сураси, 191-оят).

Теранлик ва нозикликни эгалламаган қалбни Аллоҳ таоло хоҳламайди. Зумар сурасининг 22-ояти каримасида: **“Бас, диллари Аллоҳни эслашдан қотиб қолган (яъни Аллоҳни эслашни тарк этган) кимсаларга ҳалокат бўлғай! Улар очиқ залолатдадирлар!”** – дейилади.

Оятда зикрдан узоқлашган инсон инсонийлигини йўқотганлиги билдириляпти.

Хуллас, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиб, қалбларимизни илоҳий муҳаббат ила тўлдирмоғимиз керак. Аллоҳга қовушмоқ ниятида фоний муҳаббатдан кечиб, қалбимизни У Зотнинг зикри билан зийнатланмоғимиз лозим.

Расулulloҳга ишқ билан эргашмоқ

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган ҳақиқий бир ишқ ва муҳаббатнинг натижаси у зотнинг босиб ўтган йўлларидаги чангни бошга тож қилмоқликдир. У зотга жону кўнгилдан итоат этиб, таслим бўлмоқликдир.

Зеро, Муҳаммад алайҳиссалом ҳар бир фазилатлари билан инсоният учун бошдан-оёқ раҳмат бўлган шахсдирлар. У кишининг қалби мўминларга шафқат ва марҳаматга тўла эканлигини куйидаги ояти карима қандай ҳам гўзал ифодалаган:

“(Эй инсонлар,) ахир сизларга ўзларингиздан бўлган, сизларнинг кулфат-машаққат чекишингиздан қийналувчи, сизларнинг (тўғри йўл – ҳақ динга келишингизга) ҳарис – ташна бўлган ва барча мўминларга марҳаматли, меҳрибон бўлган бир элчи келди-ку! (Тавба сураси, 128-оят)

Унинг умматига бўлган шафқат ва марҳаматини кўрсатган ҳадиси шарифда эса шундай дейилган:

“Эй иймон келтирганлар! Аллоҳ сизни омонлик ичида тутсин! Сизни кузатсин! Сизни ёмонликлардан сақласин! Сизга ёрдам берсин! Сизни юқори қилсин! Сизга йўл кўрсатсин! Сизни ўз омонлигига олсин! Сизларни ҳар хил бахт-сизликлардан асрасин ва динингизни сизлар учун сақласин!”

(Табароний, Авсат, 4. 208. Абу Нуъайм, Хулят ул-авлиё, Байрут, 1967. 4. 168)

У зот сўзлари билан, ахлоқлари билан, яшаш тарзлари билан бутун инсониятга бир раҳмат эдилар. Йўл кўрсатувчи раҳбар эдилар. Ҳидоят йўлида ҳар турли машаққат ва қийинчиликларнинг энг оғири у зотнинг устида эди. Умнат ҳидоят ва раҳматга эга бўлиши учун шундай бир сабр ва ғайрат ичида эдиларки, баъзида у зот ўзини хароб қилмаслиги учун танбеҳи илоҳий содир бўларди.

“Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) эҳтимол, Сиз агар улар ушбу Сўзга – Қуръонга иймон келтирмасалар, хафа бўлганингиз учун уларнинг ортидан ўзингизни ҳалок қилгувчидирсиз?! (Асло бундай қила кўрманг)” (Каҳф сураси, 6-оят).

“Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) эҳтимол, Сиз (Макка мушриклари) мўмин бўлмаганлари учун ўзингизни ҳалок қилгувчидирсиз. (Ундоқ қилманг) (Шуаро сураси, 3-оят).

Бу ояти карималар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам дунёда яшайдиган ҳар инсон Аллоҳга ишонмоғини ва ўзини дўзах азобидан қутқармоғини шафқату марҳамат билан хоҳлаганларининг бир далилидир.

Биз ҳам Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг умматларига нисбатан ҳис этган бу етук шафқату марҳаматларига, севгиларига қанчалик содиқ эканлигимиз ҳақида тафаккур қилмоғимиз лозим.

Пайғамбаримизга бўлган муҳаббатимизнинг ўлчови у зот соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ахлоқлари билан қанчалик хулқланишимизга боғлиқдир. У зотга бўлган муҳаббатимизни маълум ўлчовлар билан ўлчаб, кўнгилларимизни у зотнинг сийратлари билан зийнатламоғимиз зарур. Гуноҳларимиз, хатоларимиз, камчиликларимиз ва исёнларимиз у зотнинг замзам каби покиза ахлоқлари билан ювилмоғи керак. У

зотнинг муборақ ҳаётларини акс эттирган тенгсиз ҳикматлар ила маънан тирилмоғимиз даркор.

Аллоҳга етишишнинг йўли Аллоҳнинг китобига ва суннати Набийга, яъни улуғ ахлоқ ва муомалаларига ҳолис қалб билан яқинлашмоқдир. Аллоҳ ва Расулининг севганларига муҳаббат кўрсатиб, ёмон кўрганларидан нафратда яшамоқдир.

Зеро, илоҳий муҳаббат кўнгилни тирик сақлайди, соғлом қилади, яхшиликка илҳомлантиради. Муҳаббат ва унинг зидди бўлган нафрат бир қалбда ёнма-ён яшай олмайди. Кўнгил туйғуларсиз бўлмагани учун кўнгилда уларнинг бири бўлмаса, албатта, бошқаси бўлади. Бу икки зиддият орасидаги фарқ аълоий-иллиюн билан асфала софилин орасидаги масофа каби йироқдир.

Шоир Камол Адиб Кўркчи ўғли Расулуллоҳнинг суннатларидан ва муҳаббатларидан узоқда қолган ғофил мўминларга шундай дейди, гўзал байти ила йўл кўрсатиб, танбех беради:

*Илтифотидан бебаҳра у ғофил, э воҳ,
Топур икки дунё учун зарару гуноҳ!*

Дарҳақиқат, Пайғамбар илтифотларидан узоқда қолиш ғофил бир одамга етгучи зарардир! Раббимиз бизларни у зотга муҳаббат билан боғланган, лойиқ бир уммат айласин!

У зот раҳмат ва марҳаматнинг чўққиси эдилар. Уммати-нинг ҳидояти учун жон олиб, жон берган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам тошбўрон қилинганларида ҳам эвазига дуо қилганлар!

Зайд ибн Ҳориса: “Ё Расулуллоҳ, улар сизга шу оғир зулми раво кўрсалар-у... сиз уларга хайру дуо қиялпсизми?” –

деганида у зот: “Бошқа нима қила олардим? Мен азоб учун эмас, раҳмат учун юборилдим...” – дедилар.

Уларни ҳидоят учун дуо қилмоқлари улуғ фидокорликка, тоза қалб эгаси эканликларига, шафқат ва марҳаматнинг етиб бўлмас чўққисида бўлганликларига далил эмасми?

Ҳақиқатан, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг пайғамбарликлари инсониятни ўзлари кутган ҳидоят раҳбарига етиштирди.

Инсонларнинг кўпчилиги нафс хоҳишлари ичида яшаётган бугунги кунимизда ҳам борлиқнинг нури бўлган шахснинг феъл-атворлари ва ахлоқлари ҳаётда кўрсатиб берилишига янада муҳтож!

Тарихимизнинг муҳташам даврларидаги энг буюк давватчилар у шаъни улуғ Пайғамбарнинг ҳақиқий меросхўрларидир. Солиҳ амал қилувчи мўминларнинг борлиги, уларнинг жамиятга ўрнатилган бўлиши бу борадаги ижобий жиҳатларимиздир. Бироқ ҳозирги кундаги аҳволимизга қарайдиган бўлсак, Расулulloҳдан намуна олган, ўрнатилган инсонларнинг озлиги сабабидан маънавиятимиз инқирозга учраган.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг изларидан юрмоқ учун тарихимиздаги иймонли қаҳрамонларнинг завқ тўла кўнгиллари даражасига ета оладиган инсонларга эга бўлмоғимиз керак.

Бунинг учун уларни эшитмоқ, англамоқ ва кўнгил оламларидан ҳисса ола билмоқ лозим. Яъни уларнинг бу фоний оламини қандай идора қилганларини ўрганишимиз даркор. Аллоҳнинг ўзларига берган ақли, фаҳми, идроки, жони ва молини қандай қўллаганларини ҳамда инсониятга саодат йўлини қандай очганларини яхши билмоғимиз зарур.

У зотнинг ишқ ва ахлоқ ойналари асри саодатдир

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг зоҳирий тарбия усуллари ва ботиний таъсир кучлари шунчалик кучли эдики, кўпчилиги инсонийликдан хабарсиз бир жоҳилият қавмини жуда қисқа бир давр ичида ахлоқий етук қавмга айлантирди. Уларни инсоният ҳозир ҳам ҳавас қиладиган даражага – “саҳоба” мартабасига олиб чиқди. Битта дин, битта байроқ, битта ҳуқуқ, битта маданият остида бирлаштирди. Жоҳил инсонларни маданиятли, ваҳшийларни меҳрибон, гуноҳкорларни тақводор, яъни Аллоҳ севадиган ва У Зотнинг кўркуви билан яшайдиган солиҳ инсонларга айлантирдилар.

Асрлар бўйи бирорта хурматга лойиқ инсонни тарбиялай олмаган жоҳилият қавми Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг раҳбарликлари остида олий сифатлар билан безанган жуда кўп инсонларни вояга етказди. Улар ўзлари кўтарган файз, иймон, илм ва ирфон машъалини дунёнинг тўрт томонига тарқатдилар. Чўлга тушган нур бутун инсониятга ҳақ, адолат ва файз ёғдирди. “Сен бўлмасанг, коинотни яратмасдим” деган каломнинг сири зоҳир бўлди. Коинотнинг яратилиш ғояси юзага чиқди.

Инсоният олами учун энг мукаммал бир намуна бўлган Расулуллоҳнинг тарбиялари остида камолга етган асри саодат инсонлари ҳақиқий маърифатли жамоат бўлдилар. У давр теран тафаккур даври, Аллоҳ таолони ва Расулини танимоқ-

лик даври эди. Саҳобалар тушунчалари ва тафаккурлари марказига тавҳидни ўрнаштирдилар. Қалбларидан “илоҳлари”ни отиб юборишга муваффақ бўлдилар. Мол ва жон бир восита ҳукмида бўлди. Иймон лаззати тотилди. Марҳамат етуклашди. Хизмат ҳаёт тарзига айланди. Буюк бир фидокорлик ва ислом шахсияти тикланди.

Биргина ҳадисни билиш учун бир ойлик йўлга сафар қилди. Отини алдаган кишининг ҳадиси қабул этилмади.

Саҳобалар Расулуллоҳдан нималарни ўргандилар?

- а) Расулуллоҳдек ҳолатланишни, яъни у зотдек бўлишни;
- б) Аллоҳга яқин бўлиш ва Уни қалбан таний олишни.

Бунинг натижасида уларнинг ҳаётида яхшилик ва ҳақиқат бутун гўзаллиги билан, ёмонлик ва ботил ҳам бутун жирканчлиги билан юзага чиқди. Саҳобаларда Аллоҳ, коинот ва нафс ҳақида янги тушунча пайдо бўлди.

Қуёш кичик бир ойнада акс этганидек, Расулуллоҳ каби бўлмоқлик мақсадга айланди.

Мадинада тўрт юзга яқин оиладан тузилган кичик исломий давлатнинг чегаралари ўн йилда Ироқ ва Фаластинга уланди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг вафотлари пайтида Бизанс Эрон билан уруш ҳолатида эди.

Саҳобаларнинг эса ўн йил аввалги яшаш тарзлари, фаровонлик даражалари ва уйларининг кўриниши ўзгармаган, риёзат ичида яшашни давом эттирдилар. Ошиқча сарфу харажат, манманлик ва хўжақўрсинлик саҳобаларга нотаниш ҳаёт эди. Улар доимо “бу нафснинг эртанги макони қабрдир” деган тушунча билан яшардилар. Шунинг учун дунё неъматларини ўз нафсларига хослаб олишдан ва ҳаддан ошишдан

қочар эдилар. Иймоннинг лаззат ва ҳаяжонини инсониятнинг ҳидояти ва саодати учун восита ҳолида қўладилар. Ҳаётларини Аллоҳнинг ризосига етишиш учун сарфладилар. Исло мазлум, эзилган, таланган жамиятлар орасида тонгги нур каби порлади. Унинг тезлик билан ёйилишига бош сабаблардан бири ҳам саҳобаларнинг борган ерларида мукаммал бир инсон ҳаётини яшашлари эди. Зеро, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хос талабалари бўлган саҳобалар ғамхўр, тўғрисўз, одил, қалби Пайғамбар нури билан тўла мўминлар эдилар.

Улар дўстликнинг марказига Аллоҳ ва Расулини қўярдилар. Шундай қилиб, ўқиш ва ёзишни билмаган бир жамият маданият чўққисини эгаллади. Бутун қалблар “Аллоҳ биздан нимани хоҳлайди, Расулulloҳ бизни қандай ҳолда кўришни яхши кўрадилар?” деган бир олий ҳаяжон ичида эди.

У инсонлар яшаган давр вақтлар ўтиб инсониятга туҳфа сифатида қолди. Яъни асри саодат дунёда абадий поклик асри бўлиб қолди.

Саодат асридагилар нафси амморанинг ёмонлигидан қутулиб, нафсларини сўроқ қиладиган бир мўмин ҳолига келдилар. Ваҳший ва бадавий инсонлар малак каби бўлдилар. Исло ҳуқуқшуноси бўлган Қарафий:

“Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бошқа ҳеч бир мўъжизалари бўлмаганда ҳам, у киши камолга етказган саҳобалари Расулulloҳ нубувватининг исботига кифоя қиларди”, – деган эди.

Улар Қуръон мўъжизасининг жонли тимсоли эдилар. Саҳобалар фаросат, қобилият ва инсоннинг қадрини билиш соҳаларида юқори босқични эгаллагандилар. У даврда

мўминни камолотга эриштирадиган ақл ва қалб муштарак тарзда эди.

Мўминларнинг ишқу ҳаяжонлари ҳам табиий бўлган. Тафаккур теранлашганди. Инсонлар бу дунёнигш бир имтиҳон дарсхонаси эканлигини ҳис қилиб яшар эдилар. Амри маъруф, наҳйи мункар учун Хитойга, Самарқандга, Андалусга йўл олдилар. Зеро, жоҳилият қавми ҳақиқий билимдонларга айландилар. Кечалар кундуз, кишлар баҳор бўлди. Инсон вужуди бир томчи сувдан, куш оддий бир тухумдан, дарахт ва мевалар кичкина уруғ ва данакдан дунёга келиши ҳақида чуқур тафаккур бошланди... Ҳаёт Аллоҳ ризосига мувофиқлашди. Марҳамат, шафқат каби олий туйгулар майдонга чиқди.

Саҳобалар учун ҳаётнинг энг завқли онлари, маъноли лаҳзалари инсонларга Аллоҳнинг ягоналигини англатадиган вақтлар эди.

Ўлимга ҳукм қилинган саҳобийга бадбахт ижрочи уч дақиқа вақти борлигини айтганида саҳобий раҳмат айтди, “Демак, уч дақиқа даъват учун вақтим бор”, – деди.

Хуллас, саҳобалар Қуръон билан яшадилар. Ҳаётларини Қуръонга бағишладилар. Улар тарихда кўрилмаган бир ғайрат ва хизмат кўрсатдилар. Исканжага, босқинга, зулмга рўбарў бўлдилар, аммо ўзлари ишонган нарсадан асло юз ўгирмадилар.

Аллоҳнинг ваҳий қилган оятлари асосида яшаш учун молу мулкларини, юртларини ташлаб ҳижрат қилдилар. Бу йўлда ҳамма нарсаларини фидо айладилар. Ҳар бир оятни тўлиқ ўргандилар. Ўша оят бардавом қолиши учун ҳаракатда бўлдилар. Улар энг хавfli ва таҳликали онларда ҳам

Қуръондан айрилмадилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир сафар вақтида навбатчи қилиб қўйган киши-лари Аббод розияллоҳу анҳу ўзига икки-учта ўқ теккандан кейин навбатчи биродари Амморга хабар берди. Аммор розияллоҳу анҳу: “Биринчи ўқ тегиши билан хабар бермайсанми?” – деди. “Бир сурани ўқиётган эдим, уни тугатмай туриб намозимни бузишни хоҳламадим. Аммо ўқлар пайдар-пай кела бошлагач, рукуга бордим. Аллоҳга касамки, Расулуллоҳ менга қўриқламокни буюрган жойнинг қўлдан чиқиши хафви бўлмаганда, суранинг ярмида қолдириб намозни узишдан кўра ўлганим афзалроқ эди”, – деб жавоб берди Аббод розияллоҳу анҳу (Абу Довуд, Таҳорат, 78/198: Аҳмад, 3. 3446. Ибни Ҳишом, 3. 219. Вокидий, 1. 397).

Саҳобалар қуръоний ҳаётда яшар эдилар. Диннинг ҳар руқни улар учун туйиб бўлмайдиган бир лаззат эди. Нозил бўлган ҳар бир оят улар учун гўёки осмондан тушган дастурхон эди. Бутун ғайратлари Қуръонни ўрганиб, унинг маъно-ларига биноан яшамоқлик эди.

Никоҳ қилинаётганда бир саҳобийга маҳр учун аёлига Қуръонни ўргатиб қўйиш тайин қилинди. Саҳобийнинг бунини жону дилдан қабул қилганлари уларнинг иймонлари қанчалик мустаҳкам бўлганлигини кўрсатадиган далилдир (Бухорий, Никоҳ, 6. 32. Фазл ул-Қуръон, 21. 22. Муслим, Никоҳ, 76).

Саҳобалар кечаси туриб намоз ўқимоқни, аврод зикрлар билан шуғулланмокни, Қуръон кироатини ўринларига ётишдан афзал кўрардилар. Ҳатто тун қоронғисидан уларнинг уйлари яқинидан ўтганлар арининг ғувиллашига ўхшаган Қуръон ва зикр садоларини эшитар эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам энг қийин дамларда ҳам уларга Қуръонни ўргатардилар.

Анас розияллоҳу анхунинг баёнига кўра, Абу Талха розияллоҳу анху бир кун Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига борди. У киши асҳоби Суффада тикка туриб Қуръонни ўргатаётган эдилар. Айни шу лаҳзаларда Расулуллоҳ очликдан икки букилган, белларини тўғрилаш учун қоринларига тош боғлаб олган ҳолда эдилар (Абу Нуъайм, Хулят ул-авлиё, 1. 342).

Уларнинг асосий машғулотлари Қуръонни ўрганмоқ, тўлик англамоқ эди. Орзу ва иштиёқлари эса Қуръонни такрорламоқ ва эшитмоқлик бўлган.

Саҳобалар Расулуллоҳдан ўрнатилган ва, ниҳоят, Мадинаи мунаввара хофизлар ва олимлар билан тўлди.

Мана шу асри саодат даври эди.

Ажабо, дунёдаги психологлар, социологлар, педагоглар, антропологлар, муҳандислар, файласуфлар бир ерга йиғилсалар, асри саодат жамиятининг остонасига бора оладиган, юксак хислатлару фазилатлар устувор бўлган жамиятни юзага келтира оладиларми?

Ҳеч иложи йўқ, ҳеч кимнинг қўлидан келмайди!

Форобийнинг ҳаёлот дунёси ёритилган, идеал жамият орзусидан иборат “Фозил одамлар шаҳри” номли асари ҳам фақатгина куяларга ем бўлди.

Расулуллоҳга муҳаббатнинг ёниқ тараннумлари

Бандани Аллоҳга бўлган муҳаббат дарёсига олиб борадиган ягона раҳмат булоғи Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламдир. Чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга муҳаббат Аллоҳга муҳаббатдир. У зотга итоат Аллоҳга итоатдир. У зотга исён Аллоҳга исёндир.

Ояти каримада шундай буюриляпти: “(Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) **айтинг: Агар сизлар Аллоҳни севсангиз, менга эргашинглар.** (Шунда) **Аллоҳ сизларни севади ва гуноҳларингизни мағфират қилади. Аллоҳ** (гуноҳларни) **мағфират қилувчи, меҳрибондир**” (Оли Имрон сураси, 31-оят).

Калимаи тавҳидда “Лаа илаҳа иллаллоҳ”дан сўнг “Муҳаммадур Расулуллоҳ” жумласи келади.

Калимаи тавҳид, савоти шариф Ҳаққа муҳаббат ва яқинликнинг сармоясидир. Дунё ва охиратнинг саодатли ҳаёти ва бутун маънавий очилишлар У Зотга бўлган муҳаббат сармояси билан қўлга киритилади. Бу кўринишнинг асл жавҳарини муҳаммадий нур ташкил қилади ва Аллоҳга боришнинг ягона йўли ана шу муҳаббатдан бошланади.

Ибодатдаги руҳий ҳолат, муомаладаги оқиллик, ахлоқдаги назокат, кўнгилдаги латофат, сиймолардаги нур ва малоҳат, тиллардаги фасоҳат, туйғулардаги нозикфаросатлилик, қарашлардаги теранлик, ҳуллас, бутун гўзалликлар борлик-

нинг нури бўлган зотга муҳаббатнинг қалбларда акс этган шуълаларидир.

Қаранг, бу муҳаббат йўлини Мавлоно Румий қандай ҳам гўзал ифода қилади: “Кел, эй кўнгил! Ҳақиқий байрам жаноби Муҳаммадга етишмоқдир. Чунки жаҳоннинг ойдинлиги у муборак зотнинг жамоли нуридандир”.

Расулulloҳнинг намуна бўлган сийратларига эргашмоқ Аллоҳнинг ризолигини қозонмоқликдир. Яъни бир мўмин ибодату ва муомалаларида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларида яшамагунча Ислом мақсад қилган комил инсон ҳолига келолмайди. Диннинг ҳақиқий ҳузур ва саодатига эришолмайди. Чунки Аллоҳ таоло Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламни комил инсон қилиб яратди. Оламларга раҳмат этиб юбориб, бутун инсониятга ўрнак ва намуна қилди. Демак, биз у зотга эргашсак, Аллоҳ таоло бизни севади ва гуноҳларимизни кечиради. Бундай эргашиш қандай қўлга киритилади? Шубҳасизки, бу олий ҳолат Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга чин кўнгилдан муҳаббат ҳис этиш ва у зотнинг қалб олаmidан ҳисса ола билмоқлик билан бошланади. Зеро, гўзал намуна бўлган Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашмоқ хусусида Аллоҳ таоло ояти карималарда шундай марҳамат қилади:

“...Пайғамбар ўзи сизларга ато этган нарсани нимами олинглар! У зот сизларни қайтарган нарсадан қайтинглар ва Аллоҳдан қўрқинглар! Албатта, Аллоҳнинг жазоси қаттиқдир” (Ҳашр сураси, 7-оят).

“Эй мўминлар! Аллоҳга итоат этингиз ва Пайғамбарга итоат этингиз. Ва (куфр ё мунофиқлик йўлига кириш билан қилган) амалларингизни ботил- бефойда қилиб қўйманглар” (Муҳаммад сураси, 33-оят).

“Кимда-ким Аллоҳга ва Элчисига итоат этса, ана ўшалар Аллоҳ инъомларига сазовор бўлган зотлар – пайғамбарлар, сиддиқлар (ҳақ-рост иймон эгалари), шаҳидлар ва солиҳлар (фақат яхши амаллар билан ўтган кишилар) билан бирга бўлурлар. Ана ўшалар энг яхши дўст-ҳамроҳлардирлар” (Нисо сураси, 69-оят).

Аллоҳ таолонинг фармони, таълимоти бўлган Қуръони карим умматга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қалб оламларидан етиб келгандир. Ҳақиқатан, Қуръоннинг сирлари ҳам Расулуллоҳнинг руҳониятларига мос тарзда очилади. Агар саҳобалар каби бизлар ҳам у оламга кириб, илоҳий гўзалликларни кўра олганимизда, у зотга ҳақиқий ошиқ бўлар эдик. Амри маъруф ва наҳйи мункарнинг, илм ва ҳикматларнинг у ердаги кўринишини билиш бахтига етиша олсак, кўнгилларимиз асри саодатдаги пайғамбар ошиқлари каби у зотнинг атрофида парвона бўлар, ҳар сўзларига, ҳаттоки бир ишораларига “Отам, онам, молим, жоним сизга фидо бўлсин, ё Расулуллоҳ!...” деган ишқ ва таслимиятга эга бўлардик.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг борлиғи инсоният учун бир муҳаббат асоси ва манбаидир. Орифлар биладиларки, мавжудотнинг борлиқ сабаби нури Муҳаммадияга ҳис қилинган муҳаббатдир. Шунинг учун бутун коинот у зотга дўстдир... Чунки у зотни Аллоҳ “ҳабибим” деган.

Аллоҳ ва Расулига муҳаббатни ҳис қила олганлар қандай бахтлидирлар. Улар бу муҳаббатни бошқаларга бўлган муҳаббатдан юқори қўя оладилар. Ҳақиқати Муҳаммадияга яқинлашиш ақлдан кўра ишқу муҳаббат билан амалга оширилади.

У зотнинг бу оламга шараф беришлари рабиъ ул-аввал ойида содир бўлган. Само мўминларга раҳмат ва ғуфрон ҳолида очилган.

Манбаларга қаралса, Расулulloҳни эмиздирган толели аёллардан бири Сувайба эди. Бу аёл Расулulloҳнинг душмани Абу Лаҳабнинг чўриси эди. Сувайба Абу Лаҳабга жиянининг туғилиши хабарини айтгач, Абу Лаҳаб чўрисини суюнчи сифатида озод этди. Ва бу иши Абу Лаҳабнинг душанба кунги азоблари енгиллашишига сабаб бўлди.

Аббос розияллоху анху шундай дейдилар:

“Қариндошим Абу Лаҳабнинг ўлиmidан бир йил кейин тушимда кўрдим, ёмон бир аҳволда эди.

“Сенга қандай муомала қилинди?” – деб сўрадим. Абу Лаҳаб “Муҳаммаднинг туғилишига суюниб Сувайдани озод қилганим учун душанба кунлари азобим бироз енгиллашмоқда. У кунда бош бармоғим билан ишорат бармоғим орасидаги шу кичик тешикдан чиққан сув билан сақланмоқдаман” деган жавобни берди (Ибн Касир, “Ал-Бидоя”, Қохира, 1993. 2. 277. Ибн Саъд, 1. 108. 125).

Ибн Жазорий шундай дейдилар:

“Пайғамбаримизга душман бўлган Абу Лаҳабнинг азоби у зотнинг туғилишлари сабабидан енгиллатилса, Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва салламнинг туғилган кунларини хурмат қилганлар қандай марҳаматларга сазовор бўлар эканлар? Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва салламнинг ишқлари сабаб кўнгил дастурхонини очган бир мўминнинг Аллоҳ ҳузурида қанчалар лутфу марҳаматларга эга бўлишини бир ўйлаб кўринг! Демак, Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам туғилган ойда жуда кўп маънавий суҳбатлар қилиб файзланмоғимиз керак

экан. Муборак мавлид оий руҳониятидан фойдаланиш учун инсонларга зиёфат бермоқ, факир, ғариб, етим, бечораларни ҳар хил яхшиликлар қилиб ғамли кўнгилларини шодлантирмоқ, уларга садақалар улашмоқ хайрли экан. Қуръон ўқиб ёки ўқитиб савоб эшикларини очишимиз лозим экан.

Саҳобаларнинг Расулуллоҳга муҳаббатлари

Саҳобалар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни шундай севган эдиларки, бу муҳаббатнинг теранлигини изоҳлашнинг иложи йўқ. Бундай севги фақат илоҳий муҳаббат ва файз билан амалга ошади. Саҳобалар илоҳий ишқ билан у зотга боғланишган эди. У зот юрган йўллардан юрадиганлар, хидлаган гулларини хидлайдиганлар, турган жойларида турадиганлар бор эди.

Саҳобаларнинг Расулуллоҳга бўлган муҳаббатлари кўринишлари ҳисобсиз:

Али розияллоҳу анҳу Расулуллоҳга бўлган муҳаббати ила у зотнинг нурли сиймоларини шундай ифодалаган эди: “Агар Миср аҳолиси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг гўзалликларини эшитганларида эди, Юсуф алайҳиссалом савдосида бир чакани ҳам сарфламас эдилар. Зулайхони ёмонлаган аёллар Расули акрамнинг нур каби порлаган пешоналарини кўрганларида эди, қўллари ўрнига қалбларини кесар эдилар”.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам сурат жиҳатидан “қул” бўлсалар ҳам, аммо сийрат жиҳатидан “шоҳи Расулдир”лар.

Азиз Маҳмуд Худойй буни қандай гўзал ифодалаганлар:

“Ойинадир бу олам, ҳар нарса Ҳақ ила қоим,
Мироти Муҳаммаддан Аллоҳ кўринур доим”.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам яратилишдаги мажозий муҳаббатларни такомиллаштирдилар. Мўминлар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қаршиларида бўлган пайтларида илоҳий сесканишларни ва туйғуларни ҳис қилганлар. Руҳларини нафснинг изидан холи этганлар. У зотнинг Аллоҳга бўлган муҳаббатларидан ҳисса олиш йўлини тутганлар. Мавлоно Румий: “Икки дунё бир кўнгил учун яратилгандир! “Сен бўлмасанг, бу коинотни яратмасдим!” деган ифоданинг маъносини тушун”, – дейдилар.

Расулulloҳга муҳаббат инсонни ҳар икки дунёда азиз ва улуг қилувчи воситадир. Саҳобаи киромлар ҳам бу муҳаббат воситаси билан, яъни у зотнинг ишқларига бурканганларидан бошқалар учун ҳаёлий бўлган даражаларга етдилар.

У муҳаббат кўринишларидан яна бир манзара:

Ҳижрат асносида Савр ғорига кетишаркан, ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг гоҳ олдиларида, гоҳ орқаларидан юарди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг бу ҳаракатини кўриб:

“Эй Абу Бакр! Нимага бундай қияпсан?” – деб сўрадилар.

Абу Бакр розияллоҳу анҳу:

“Ё Расулulloҳ! Мушриклар орқангиздан келиб қолишмасин деб орқангиздан юряпман, олдинда пистирмада бўлишлари мумкинлигини ўйлаб олдингизга ўтиб оляпман!” – дедилар.

Нихоят, Савр ғорига етиб келишди.

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу:

“Ё Расулуллоҳ! Мен ғорни тозалаб чиккунча сиз шу ерда кутиб туринг!” – деди ва ичкарига кирди. Ғорнинг ҳар тарафини тозалади. Қўли билан силаб кўриб бир тешик топса, дарҳол кийимидан бир парча йиртиб олиб, у ерни беркитар эди. Шундай қилиб, устки кийимини йиртиб тешикларга тикиб тугатди. Фақат бир тешик қолган эди. У ерга ҳам тоvonини беркитиб: “Энди келаверинг, эй Аллоҳнинг Расули!” – деди.

Тонг отганда Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анхунинг кийими йўқлигини кўрган Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Эй Абу Бакр, кийимларинг қаерда?!” – деб сўрадилар. Абу Бакр розияллоҳу анху тунда қилган ишини айтиб берди. Бу олийжаноб муомала қаршисида у зот ниҳоятда таъсирландилар ва қўлларини кўтариб Абу Бакр учун дуо қилдилар (Ибн Касир, Ал-Бидоя, 3. 222-223, Али Қори, Миркот, Байрут, 1992, 10. 381 – 382/6034: Абу Нуъайм, Ҳуля, 1. 33).

Икки ўғли, отаси, эри ва жигарини Уҳуд жангида йўқотган, беш шаҳид соҳибаси бўлган бир аёлнинг Расулуллоҳга бўлган муҳаббатли ҳоли ҳам жуда ибратлидир.

Уҳуд жанги куни Мадина бир хабардан титраб кетди.

“Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўлдирилди” деган хабар тарқалгач, шаҳар доду фиғон ичида қолди. Ҳамма келаётганлардан бир хабар олишга ҳаракат қиларди. Ансорийлардан Сумайро исмли бир аёл икки ўғли, отаси, эри ва жигари шаҳид бўлганлиги хабари келгач ҳам ўзини йўқотмади. Аммо Расулуллоҳнинг аҳволларидан қайғуга тушди.

– У зотга нима бўлди? – деб сўради.

Саҳобалар:

– Аллоҳга ҳамдлар бўлсинки, аҳволлари яхши, сен истанингдек ҳамон ҳаёт! – дейишди.

Сумайро:

– У зотни кўрмасдан кўнглим хотиржам бўлмайди, менга кўрсатинглар! – деди.

Кўрсатганларидан сўнг дарҳол бориб, кийимларининг бир учидан тортиб:

– Ота-онам сизга фидо бўлсин, ё Расулulloҳ! Сиз соғ бўлсангиз, бошқа ҳеч бир ҳол учун ўзимни йўқотмайман!” – деди (Вокидий, 1. 292. Ҳайсамий, 6. 115).

Анас ибн Молик шундай дейдилар:

“Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига бир одам келди ва:

– Ё Расулulloҳ! Қиёмат қачон? – деди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

– Қиёмат учун қандай тайёргарлигинг бор? – деб сўрадилар.

У:

– Аллоҳ ва Расулига муҳаббатим бор, – деб жавоб берди.

Шунда Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

– Ундай бўлса, сен севганинг билан бирга бўласан! – дедилар”.

Ривоятнинг давомида Анас розияллоҳу анҳу шундай дейди: “Исломига киргач, ҳеч бир нарсани бизни Расулulloҳнинг “Сен севганинг билан бирга бўласан” деган сўзларичалик се-

винтирмаган эди. Мен ҳам Аллоҳ ва Расулини, Абу Бакр ва Умарни севаман, амалларни уларчалик қилолмасам ҳам, улар билан бирга бўлмоқни умид қиламан” (Муслим, Бирр, 163).

Шунинг учун Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бу муборақ сўзларини чуқур англаб, қалбимизни у зотга бўлган завқу шавқ билан тўлдирмоғимиз керак. Ана шу муҳаббат нури билан қалбимизни зийнатламоғимиз лозим.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам вафот этганларида саҳобалар ҳижрон ғамидан ёниб, эриган мум каби бўлиб қолдилар. Абу Бакр розияллоҳу анҳу инсонларга минг бир қийинчилик билан таскин-тасалли бердилар. Умар розияллоҳу анҳу бир муддат ўзларини йўқотиб қўйдилар.

Зеро, у зотни бир кун кўрмаса чидолмайдиган ошиқлар энди бутунлай ҳижрон азобида қолгандилар. Бу ғаму андуҳдан эзилган Абдуллоҳ ибн Зайд розияллоҳу анҳу қўлларини кўтариб маҳзунлик билан: “Ё Раббий! Энди менинг кўзларимни кўр қил! Мен энди ҳамма нарсадан кўпроқ севганим Пайғамбарингдан сўнг дунёда ҳеч нарсани кўрмайин!” – деб дуо қилди ва ўша заҳоти кўзлари кўрмай қолди (Куртубий, Ал-Жомеъ, Байрут, 1985. 5. 271).

Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ алайҳиссаломнинг вафотларидан кейин бир ҳадис айтадиган бўлса, жуда қийналар эди. Кўзлари ёшга тўларди.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу унинг бу ҳолини шундай баён этади:

“Абу Бакр розияллоҳу анҳу минбарга чиқди ва:

“Биласизки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўтган йил шу ерда, мен турган жойда турган эдилар. Орангизда эдилар”, – деди. Сўнг яна шу сўзини такрорлади ва йиғлай

бошлади. Учинчи марта яна такрорлади ва ўзини ушлолмай яна йиғлади (Термизий, Даъват, 105/3558. Аҳмад, 1. 3).

Абу Бакр розияллоху анху доим Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва салламнинг ёнларида бўларди. Ўшанда ҳам соғинарди. Вафотларидан сўнг эса унинг соғинчи янада кучайди.

Оиша розияллоху анҳо отасининг вафот этиш асносидаги Пайғамбарга етишиш ҳаяжонини шундай баён қилади:

“Отам Абу Бакр ўлими олдидан: “Бугун қайси кун?” – деб сўради. “Душанба”, – дедик. “Агар бу кеча ўлсам, мени эртагача куттирманг! Зеро, мен учун кун ва кечаларнинг энг севимлиси Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва салламга энг яқин бўлгандир. Яъни у зотга бир он бўлса ҳам олдинроқ етишмоғимдир”, – деди (Аҳмад, 1. 8).

Саҳобаларнинг баъзилари ҳасаланиб, ўлимлари яқинлашганда Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам билан қовушмокни орзу қилардилар. Ҳатто бошқалар ҳам улардан салом йўллашар эди. Муҳаммад ибн Мункадир розияллоху анху Жобир розияллоху анхуни зиёрат қилгани боради ва бемор умрининг сўнгги соатларини яшаётганига гувоҳ бўлади. Кўнгли Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам соғинчи билан изтироб чекаётган Жобир розияллоху анхуга тасалли бериш учун: “Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва салламга биздан салом айтинг!” – дейди (Ибн Можа, Жаноза, 4).

Саҳобаи киромлар Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва саллам ҳақларидаги хотираларни эшитишдан ҳам завқ олишарди.

Баро розияллоху анху отасининг ҳар вақт Расулulloҳга оид воқеаларни эшитишга иштиёкли эканлигини айтади.

“Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу отамдан ўн уч дирҳамга эгар сотиб олди ва:

– Барога айт, бизнинг уйга ташлаб қўйсин, – деди.

Отам:

– Йўқ, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан Маккадан Мадинага қандай ҳижрат қилганингизни айтиб бермагунингизча эгар берилмайди, – деди. Шунда Абу Бакр ҳижрат ҳақида шундай баён қилдилар: “Фордан чиқиб, йўлга тушдик. Икки кун юрдик. Пешин вақтида бирон соя бормикин деб атрофга назар солдим. Қарасам, бир қоя кўринди. Қоянинг кичикроқ сояси бор эди. Дарҳол ўша соя ерга Расулуллоҳга ўтиргани жой қилдим. “Марҳамат, ё Расулуллоҳ! Бироз дам олинг!” – дедим.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам дам ола бошладилар, мен атрофга кўз югуртирдим. Шу пайт бир чўпон қўйларини қояга ҳайдаб келди. У ҳам мен каби соя изларди. “Сен кимнинг чўпонисан?” – деб сўрадим. Қурайшликлардан бир одамнинг исмини айтди. У одамни танир эдим. “Қўйларингнинг сути борми?” – дедим. У: “Ҳа!” – деди. “Бизга бироз сут соғиб берасанми?” – дедим. У рози бўлди.

Арабларнинг урф-одатларига кўра, барча ҳайвонларнинг сути йўловчилар учун мубоҳ эди. Янги чўпонни ишга олишса, йўлингда учраган йўловчининг сут ичишига монелик қилма деб тайинлашарди. Исломда эса урфга кўра ҳукм бермок қабул қилингандир” (Сухайлий, Ровд ул-уруф, Байрут, 1978, 2. 152).

Расулуллоҳ шундай дедилар:

“Уч тоифа борки, Аллоҳ Қиёмат кунида улар билан гаплашмас. Булар:

1. Ёнидаги сувнинг ошиқчасини йўловчига бермаган. 2. Пешиндан сўнг молини сотиш учун ёлгон қасам ичган. 3. Халифага байъат қилиб, халифа бирон нарса берса, сўзида турган, бермаса, сўзида турмаганлар” (Абу Довуд, 60/3474).

Абу Бакр розияллоху анху чўпон ҳақидаги сўзларини давом эттирдилар: “Чўпон қўйлардан бирини ушлади. Ундан қўлларини ва қўйнинг елинини тозалашини сўрадим. Бироз сут соғиб берди. Мен Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам учун бир идишда сув олиб юрардим. Ўша сувдан сутга қўшдим, сут озроқ совиди. У зот уйғондилар. Мен: “Ё Расулulloҳ, сут ичинг!” – дедим. Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам сутни ичдилар, мен ҳам анча роҳатландим” (Бухорий. Асҳоб ун-набий).

Саҳобалар Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва салламни ниҳоятда ҳурмат қилишарди. Ҳаттоки у зотнинг қўллари бошларига теккан бўлса, у кишининг қўллари тегди деб сочларини олдиришмасди (Абу Довуд, Солат, 28. 501).

Саҳобия хонимлар ҳам фарзандларини Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва салламга муҳаббатли қилиб тарбиялар эдилар. Саҳобаларнинг фарзандлари у кишини кўрганамга анча бўлди дейишса, оналари қойиб беришарди.

Ҳузайфа розияллоху анху шундай баён қилади: “Онам: “Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва саллам билан қачон кўришдинг?” – деди. Мен: “Бир қанча кундан бери кўрганам йўқ”, – дедим. Шунда онамнинг жуда ҳам аччиғи келди ва мени қаттиқ қойиди. Мен: “Жаҳлингиз чиқмасин, ҳозир бориб кўришаман. Шом намозини бирга ўқийман, биз учун истиффор айтишларини сўрайман”, – дедим” (Термизий, Маноқиб, 30. 3781. Аҳмад, 5. 391. 392).

Расулulloҳнинг бош муаззинлари, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидларининг булбули – Билол розияллоҳу анҳу Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам оламдан ўтганларида жуда ёмон аҳволга тушди. Гўё тилини ютди, оғзини пичоқлар ҳам оча олмас ҳолга келди. Мадина у зотга тор бўлиб қолди.

Халифа Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулulloҳ замонларидаги азонлар хотираси учун неча марталаб Билол розияллоҳу анҳуга ялиндилар. Пайғамбар ошиғи, дардли Билол эса: “Эй Абу Бакр! Менинг кўнглимни сўрасанг, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан кейин азон айтишга ҳеч тоқатим қолмади. Мени мажбурлама! Мени ўз ҳолимга қўй!” – деб кечирим сўради.

Абу Бакр розияллоҳу анҳу эса Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни, ўша дамларни соғинардилар. Шу сабаб Билол розияллоҳу анҳунинг азон айтишини истаган эдилар. Умнатлари Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўнг у зотнинг муаззинларидан ҳам маҳрум бўлсинми дер эдилар. Қайсарликларга чидолмаган Билол розияллоҳу анҳу кўзи ёшли ҳолда минорага бир чиқди-ю, аммо ўзини ушлолмай йиғлаб-йиғлаб қайтиб тушди. Буни кўриб Абу Бакр розияллоҳу анҳу қайта мажбурламади. Билол розияллоҳу анҳу Расулulloҳнинг хотираларига тўла Мадинада юролмади. Шомга кетди. Бир фурсат Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга етиш ҳасрати билан, сарҳадларда шаҳодат шарбатини ичиш учун жангларда қатнашди. Аммо тақдири илоҳий билан ҳар сафар ғозий бўлди. Шу ҳолда йиллар ўтди. Ҳаттоки Шомнинг йигирма беш минг ғозийсини олиб кетган вабога қарамай, ҳикмати илоҳий сабаб Билол розияллоҳу анҳу ҳаёт эди. Фирок ёнғини ичида умр бўйи ёнди, қовурилди.

Бир куни тушида Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хафа бўлиб “Мени кўргани келмайсанми, эй Билол? Бу айрилиқ нимаси, мени зиёрат қилиш вақти келмадими?” деган сўзлари остида уйғондию дарҳол йўлга чикди. Зиёрат учун равзага келди. Юз-кўзини қабри шарифларига суриб турган вақтида Ҳасан ва Ҳусайн розияллоҳу анҳумо келиб қолишди. Билол розияллоҳу анҳу уларни Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг жаннат райҳонлари деб бағрига босди. Ўзини йўқотиб ўпа бошлади. Улар: “Эй Билол! Азонингни эшитмокни жуда ҳам хоҳлаймиз”, – дейишди. Шу воқеадан сўнг ҳазрати Билол яна азон айта бошлади. Ўша лаҳзаларда Мадина титраб кетди. “Ашҳаду анна Муҳаммадур Расулulloҳ”, – деганида эркагу аёл – барча Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам тирилди деб ўйлади. Масжиди Набавийнинг йўллари одамларга тўлиб кетди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг вафотларидан кейин Мадинада инсонларнинг бунчалар йиғлаганини ҳеч ким кўрмаган эди (Ибн Асир, Усд ул-ғоба, 1. 244. 245. Заҳабий, Сияри аълам ун-нубала, Байрут, 1986 – 1988, 1. 357 – 358).

Билол розияллоҳу анҳу олтмиш ёшдан ошгач, Дамашқда бу оламни тарк этди. Вафотидан олдинрок: “Эртага, иншааллоҳ, Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламга ҳамда дўстларига қовушаман”, – деб севинди. Бир тарафда аёли “эй воҳ” деб йиғлар, бир тарафда кўнгли Пайғамбар соғинчи билан тўла Билол розияллоҳу анҳу: “Оҳ, қандай ҳам яхши, қандай ҳам хуш!” – деб севиначи (Заҳабий, Сияр, 1. 359).

Саҳобаларнинг жўшқин муҳаббатлари ҳадиси шарифлар ривоятида ҳам яққол кўринади. Саҳобаи киромлар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламдан бир ҳадиси шариф айтишар экан, билмасдан хато айтиб қўймайин деб тиззалари қалтирар, юзлари саргаярди.

Масалан, Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу: “Қола Расулуллоҳ!” – дер экан, у зотда даҳшатли титраш бошланарди. Саҳобалар инсоний заифликларини эътиборга олиб бир сўзни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар дейишдан олдин: “Шундай ёки шу каби, шунга яқин бир шаклда”, – деб айтар эдилар (Ибн Можа, Мукаддима, 3).

Чунки Муҳаммад алайҳиссалом шундай Пайғамбар эдиларки, устида туриб хутба ўқиган хурмо дарахтининг тўнгаги ҳам у зотнинг ҳижронида ёниб йиғлади. Чанкаган уммат учун мўъжизавий сув оқизди.

Таҳорат олган обдасталаридан сув ичган беморлар шифо топди. Дастурхонларида ўтирганлар лукмаларининг тасбеҳларини эшитдилар (Бухорий, Манокиб, 25). У зотдан хотира бўлиб қолган соч-соқолларининг муборак толалари, жоме минораларида сақланди. “Мўйи муборак” номи билан асрлар бўйи умматга раҳмат бўлди.

Қиёмат кунида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам гуноҳкорларнинг шафоатчиси бўладилар. “Умматим, умматим”, – деб мўминлар учун қайғурган зот ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдир...

Ҳамд байроғи ҳам у зот алайҳиссаломнинг қўлларидадир...

Бутун пайғамбарлар у зот соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сояларидадир...

Жаннат эшикларини очадиган биринчи қўл ҳам у зот алайҳиссаломнинг қўлларидадир...

Шайх Ғолиб бу манзарани жуда ҳам гўзал ифодалайди:

*Хутбанг ўқилур минбари иқлими бақода,
Хукминг ушланур маҳкамаи рўзи жазода,
Сенинг мадҳинг айтилур ул Арши Худода,
Асмои шарафинг эсланур арзу самода.*

*Сен Аҳмаду Маҳмуд, Муҳаммадсан, Ҳазратим,
Ҳақдан келган Султони Муайядсан, Ҳазратим!*

Танланган саҳобалардан кейинги муҳаббат шалолалари

Оламни ўраган раҳмат Пайғамбарининг муҳаббат қарвонлари саҳобалардан сўнг ҳам давом этди ва тоза, жўшқин булоқ ҳолида висол дарёсига қараб оқа бошлади. Чунки дунё ва охиратнинг саодати унга бериладиган муҳаббат сармояси билан юзага чиқади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ошиқларининг Қиёматга қадар давом этишини ҳадиси шарифларида шундай баён қиладилар:

“Умматим ичида мени зиёда севганларнинг бир қисми мендан кейин келганлар орасидан чиқади. Улар мени кўрмок учун молларини фидо қилишга шошадилар” (Муслим, Жаннат, 126. Ҳоким, 4. 95/6991). Раббимиз биз – ожизларни бу ҳадиси шариф маъноларига дохил қилсин!

Пайғамбар ошиқларининг муҳаббат йўлида фоний изтиробларни ошиб ўтишлари қуйидагича баён этилади.

Абдуллоҳ ибн Муборак айтади:

“Имом Моликнинг ёнларида эдим. У зот бизга Расулulloҳнинг ҳадиси шарифларини айтиб бераётган эдилар. Бу лаҳзаларда изтироб ичида эканлиги юзларидан билиниб турарди. Ранглари сарғайиб ўзгарар, аммо Расулulloҳ соллал-

лоҳу алайҳи ва салламнинг ҳадиси шарифларини тўхтатмас-
дилар. Дарс тугаб, одамлар тарқалгач:

“Эй Абу Абдуллоҳ! Сизда бугун бир ўзгариш кўрдим?”
– дедим.

У киши:

“Ҳа, дарс асносида бир чаён мени бир неча марта чақ-
ди, ҳаммасига сабр қилдим. Бунга фақат Расулуллоҳга бўлган
эҳтиромим ва ҳурматимдан чидадим”, – деди” (Муновий, Файз
ул-кодир, Байрут, 1994, 3. 333. Суютий, Мифтоҳ ул-жанна, 520).

Имом Молик ҳазратлари Расулуллоҳ алайҳиссалом
босган тупроқ деб Мадинада уловда юрмас эди. Ялангоёқ ке-
зарди кўчаларни. У кишидан ҳадиси шариф сўрайдиган бир
одам келганида таҳорат олар, салла ўрар, атир сулар, балан-
дрок ерга ўтириб, ундан кейин қабул қиларди. Ўзини Расу-
луллоҳнинг руҳониятига тайёрлар, у зотнинг муборак калом-
ларини нақл қилиш учун одобга ниҳоятда эътибор берарди.
Равзада имомлик қиларкан, доим паст овозда гаплашарди.
Ўша даврнинг халифаси Абу Жаъфар Мансур баланд овозда
сўзлашганда:

“Эй Халифа! Бу жойда овозингни паст қил! Аллоҳ тао-
лонинг Пайғамбари ҳузурида баланд овоз билан гаплашмас-
лик ҳақида, фазл соҳиблари бўлган саҳобалар ҳақида нозил
этилган оятлар бор!” – деди.

Яна Имом Молик ҳазратлари ўзига зулм қилган Мадина
волийсининг ҳам ҳаққидан кечганлар. “Расулуллоҳ соллал-
лоҳу алайҳи ва салламга набира бўлган бир зотга маҳшарда
даво қилгани уяламан!” – деганлар.

Расулуллоҳга ишқ билан боғланган умматнинг улуғлари-
дан Саййид Аҳмад Яссавий ҳазратлари 63 ёшдан у ёғига ер

юзида юришга ҳаё қилдилар. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам 63 ёшда вафот этганлар. Яссавий ҳазратлари у зотга муҳаббатлари сабабидан шу ёшга етгач, ер остида иршод қилиш билан банд бўлдилар.

Буюк ҳадис олими ва мужтаҳид Имом Нававий ҳазратлари ҳам у зотнинг қандай тарвуз еганларини билмаганлари учун умр бўйи тарвуз емай ўтдилар. Ҳаётларининг бутун саҳифаларини ўраб олган Пайғамбарга боғлиқ шуурлари сабаб тарвуз тановулини тарк қилдилар.

Султон Салимхон ҳам Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳақиқатларига олиб борадиган авлиёни дунёдаги бутун ўлчовлардан юқори қўяди.

*“Подшоҳи олам бўлмоқ бир қуруқ гавго эмиш,
Бир валийга мурид бўлмоқ жумладан аъло эмиш!”* –

деб Аллоҳ ва Расулининг дўстларига яқинлашмоқнинг моҳиятини тилга олади.

Тарихда мухрларга қисқа байтлар ёздириш одати бўлган. Базми олам исмли волидаи султон муҳрида Жаноби Ҳақ бу оламни Нури Муҳаммадий ҳурматига яратганлиги ифодаланган.

*“Муҳаббатдан Муҳаммад бўлди ҳосил,
Муҳаммадсиз муҳаббатдан не ҳосил,
Зухндан Базми олам бўлди восил...”* деган мисраларни ёздирган.

Фузулий эса машҳур қасидасида бу ёнишни шундай ифода қилади:

*Сочма, эй кўз, ишқдан кўнглимдаги одлара сув
Ким, бу денли дутушан одлара қилмас чора сув.*

Эй кўз, кўнглимда Аллоҳнинг улуғ Расули муҳаббатидан оловланган оташларга кўз ёшларни тўкма! Чунки бу сўнг даражадаги ишқ ҳарорати билан туташган оташларга сув қўймоқ чора эмасдир. Бу ишқ оташи ўчмасдир!

*Обгундир гунбеди деввар ренгли билмезам
Ё муҳит олмиш гўзимдан гунбеди деввар сув.*

Осмон бошдан-охиригача сув рангида эдими? Билолмадим. Ё у кўз ёшларимдан ранг олдиими?

*Суя вурсин боғбон, гулзори заҳмат чекмасин,
Бир гул очилмас, юзун тек вирса ибн гулзоре сув.*

Ё Расулуллоҳ, боғбон гулларини суғораверсин, гулзори заҳмат тортмасин. Зеро, қанча сув берган билан, сенинг юзинг каби бир гул ҳеч қайси чаманда очилмас!

*Даст буси орзуси-ла олурсам, дўстлар,
Кўза айлан топрагин сунун онин-ла ёра сув.*

Эй дўстлар! Шоядки, мен ҳазрати Расулуллоҳнинг қўлларини ўпмоқ орзуси билан ўлсам. Сиз тупроғимдан кўза ясангу ул кўзада буюк севгилига сув тутинг! Балки, шул сабаб у зотнинг қўлларини ўпмоқ ва шафоатларига етмоқлик насиб бўлар.

*Ҳақ пойина етемдир умрлардир муттасил,
Бошини дошдан-доша уруб гезар оваре сув.*

Сув раҳмат Пайғамбарининг оёқлари теккан ерларни кезиб, муборак тупроққа етмоқ истайди. Умр бўйи бошини тошдан-тошга уриб, оввора бир ҳолда оқаверади.

Сулаймон Чалабий эса: “Бир ажаб нурким куёш парвонаси!” – дея куёш ҳам у зотнинг атрофида парвона эканлигини айтади.

Султон Аҳмадхон I ҳам Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қадами шарифларини ёдга олиб қуйидаги мисраларни битади:

*Не ўлур, тож каби гар бошингда тутсанг изларин,
Сайр эт қадамлари пок ул Ҳазратимнинг йўлларин,
Бу гулзору нубувват ул соҳиби қадамдандур,
Аҳмадо, сургил юзинг, олгил қўлингга гулларин!...*

Азиз Маҳмуд Худойи ҳам бу муҳаббатни шундай тилга олади:

*Келмогинг раҳмату завқу сафодур, ё Расулulloҳ!
Зоҳирлигинг шиқ дардига даводур, ё Расулulloҳ!
Худойига шафоат қил, зоҳир эрсин, ботин эрсин,
Даргоҳингга етолмаган гадодир, ё Расулulloҳ!*

Ҳаж йўлидаги карвонда бораётган шоир Наби Мадинаи мунавварага яқинлашганларида бир амалдор оёғини Равзаи Мутаҳҳарага узатиб ўтирганидан ичида хафа бўлади.

Ниҳоятда таъсирланиб, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган эҳтиромини қуйидаги мисраларда ифода-лайди:

*Сақлан одобсизликдин, қўйи маҳбуби Худодир бу!
Назаргоҳи Илоҳийдур, мақоми Мустафодур бу!*

Жаноби Ҳакнинг назаргоҳи ва Унинг сеvimли Пайғамбари Ҳазрати Муҳаммад Мустафонинг мақомида одобсизлик қилма, эҳтиёт бўл!

*Миръоти адаб шарти-ла киргил, Наби, бу даргоҳга,
Матофий қудсиёндин бу, бўсагоҳи анбиёдир бу.*

Эй Наби! Бу даргоҳга одоб қоидаларига риоя қилган ҳолда кир! Бу ер малоикалар, муқаддас руҳлар атрофингда

парвона бўладиган ва анбиёлар эшиги ўпиладиган муборак бир мақомдир!..

Расулуллоҳнинг мўъжизавий эслатмалари билан равзанинг муаззинлари бомдод намози вақтида юракдан тўкилган бу самимий наътни миноралардан ўқидилар. Пайғамбар алайҳиссаломнинг бу илтифотлари Набини ниҳоятда тўлқинлантирди, ёш тўла кўзлари билан Равзаи Мутахҳарага кириб борди...

Кейинги даврларнинг улуғ машойихларидан Маҳмуд Асъад ҳазратлари ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган ишқ оташи ичида ёнишнинг яна бир гўзал ифодасини баён этади:

*Тажаллои жамолингдан, Ҳабибим, навбаҳор отаи!
Гул отаи, булбул отаи, сунбул отаи, хоку хор отаи!*

Ҳабибим! Гўзаллигинг сабабидан сенга ошиқ бўлган навбаҳор ўту аланга ичрадир. Гул ҳам, сунбул ҳам, булбул ҳам, тупроғу тикан – барчаси ўт ичра, оташдадир.

*Шуълаи офтобингдур ёққан бул жумлаи ошиқни,
Тил отаи, сийна отаи, чашми ишқ бори оташдир!*

Жумла ошиқларни ёққан у муборак юзинг куёш каби порлоқдир... Шу сабабдан ишқингда йиғлаган кўзлар, тилу бағирлар ўт ичида, оташдадир!..

*Ғул этмак не имкондир, шаҳиди ишқ магар отаи,
Жасад отаи, кафан отаи, оби хуш ҳам эрур отаи.*

Бунчалик оташу ўт ичра ишқдан шаҳид бўлган ошиқни ювмоқ мумкинми? Жасад, кафан, шаҳид ювиладиган ширин сув ҳам олов, оташ ичида бўлса!..

Асли христиан бўлган, ҳақиқати Муҳаммадияни англаб кўзи ёшланган ва бир мўминга айланган, Пайғамбар ошиғи, кейинчалик Яман Деде исмини олган шоир ҳам гўзал мисра-лар битган:

*Сувсиз қолиб саҳроларда жон берсам, ҳис қилолмасман,
Ёнар бағримда уммонлар, тоғлар ҳам ҳис қилолмасман,
Ёғса ул осмондан ўту оташ ҳам, ҳис қилолмасман,
Жамолинг-ла мени шод этки, ёндим, ё Расулulloҳ!*

*Ажаб бахтдир кўз юмиб шиқинг йўлида жон бермоқ,
Насиб ўлсин, оҳ, Султоним, ҳарамгоҳингда жон бермоқ,
Сенинг оҳинг ила осон бўлур охир чоғ жон бермоқ,
Жамолинг-ла мени шод этки, ёндим, ё Расулulloҳ!*

*Бўйин эгдим, паришонман, бу дарднинг сенда тадбири,
Лабим қоврилди оташдан, айланар пойингда тазкири,
Кўнглингда не мурод бўлса, лутф этгил, айт таҳлилин,
Жамолинг-ла мени шод этки, ёндим, ё Расулulloҳ!*

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг меърожга чиқишлари сабабидан самовий оламдагилар туйган шавқу хаяжонни шоир Камол Адиб Кўрчиўғли шундай ифодалайди:

*Шаби меърожда унинг сиймоси кўринди деб
Қоплади ерларни осмон саждаи шукр этиб.*

Меърож кечасида Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сиймоларини кўрган осмон у зотнинг шаънларини улуғлайди. Пайғамбар алайҳиссалом оёқ босган ерларга шукр саждаси қилади!..

*Рух ул-Қудсий кирар ҳар кеч ҳаяжон-ла эҳромга
Муҳтарам ул зот олдинда меҳмон бўлайин деб.*

Ҳазрати Жаброил алайҳиссалом Ҳазрати Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хузуларида меҳмон бўлиш учун ҳар кеч ҳаяжон билан эҳромга кирарди!..

*Бир кўрган тагин кўрсам дер, Аллоҳу Аллоҳ,
Ақлин йўқотур рухсориға ошиқ бўлайин деб.*

Пайғамбаримиз алайҳиссаломни бир кўрган киши у зотнинг гул юзларига мафтун бўлади. “Аллоҳ-Аллоҳ” дея ҳаяжонланиб яна бир кўрмокни ният қилади!...

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай бир зот эдиларки, у кишига эргашганлар осмондаги юлдузлар каби инсониятнинг мумтоз шахсларига айландилар. Абдий саодат ва ҳузурга етишдилар. Саҳобалар, Ҳақ дўстлари ва солиҳ инсонлар у зотга яқинликлари сабаб фазилат ва кадрга эга бўлдилар.

Ажабо, Абдуллоҳ ибн Зайд, Билол Ҳабаший, Имом Нававий, Саййид Аҳмад Яссавий кабиларнинг кўнгил иқлимларидан бизларда қанчалик насиба бор?.. Саҳобалардан бери давом этиб келган Расулulloҳга бўлган муҳаббатимизни, у зотга қай даражада лойиқ уммат эканлигимизни бир ҳисоб қилиб кўрайлик. Руҳимизга маънавий тирилиш хамиртурушини кўшайликки, Аллоҳ бизга маънавий бедорликни, уйғоқликни насиб айласин...

Биз сўз юритган йўлчи юлдузларни Расулulloҳга бўлган ишқу шавқ ўзаро боғлаб турибди.

Биламизки, ишқ-муҳаббат икки кўнгил орасидаги жараёндир. Ҳақиқий бир мўминнинг қалбида ана шу туйғу бўлиши лозим. Ҳозирги кунлардаги бўҳронлар қалбий ҳиснинг йўқолганидандир. Шунинг учун қанча кадрли инсонларимизнинг ҳаётлари нафсоний ишларда парчаланяпти. Йўна-

лишлар, оқимлар дунёвий ва нафсоний эканлигидан ҳеч ким руҳнинг хоҳишларига йўл тополмаяпти. Қалблар ишқи мажозидан ишқи ҳақиқийга кўтарилмоғининг иложи бўлмаяпти.

Мажнуннинг Лайлига бўлган ошиқлиги охир-оқибатда Мавлонинг ишқига боғланган. Зеро, қалб ўз сирини англай олса, албатта, ҳақиқий ишққа етиши мумкин бўлади. Бугунги кунда инсонлар ана шундай ишққа муҳтождирлар. Юз бераётган жиноятлар, ёмонликлар ва камчиликларнинг барчаси ишқсизликдандир.

Ҳақиқий севгининг буюклиги ошиқлик йўлидаги фидо-корликлар билан ўлчанади. Ҳақиқатан, севган инсон, керак бўлса, жонини беради. Гўё қарзини узгандек роҳат билан ҳаракат қилади. Ҳақиқий ишқни ҳис этмаган, ишқдан насиба олмаган кимсалар камолот йўлига кира олмайдилар. Нафс қулларига айланадилар. Кўнгилларини исрофу зиёнга бурадилар.

Тоғлар ҳам қабул қила олмаган омонатнинг инсонга юкланиши инсонга берилган илоҳий имтиёздир. Бу ютуқ ва имтиёзни қўлга киритишнинг шарти ҳақиқий ишққа боғлана олишдир. Чунки инсон руҳидаги қарама-қаршиликлар фақат ҳақиқий ишқ ичида эриб йўқолади. Комил инсон бир ўрнак шахсиятдан олган фазилатлари ёрдамида руҳини ҳайвоний ҳолатлардан суғуриб олади. Кўнглини жаннат боғи ҳолига келтирадики, у ердаги деразалар илоҳий манзаралар учунгина очилади.

Раббимиз Қуръони каримда инсонга Ўзидан берилган олий жавҳарни: “**Ўз (даргоҳимдаги) жондан киритганим...**” — деб эслатади (Ҳижр сураси, 29-оят). Бу олий жавҳар мўминни ишқ ва муҳаббат натижасида камолотга эриштира олса, у вақтда қалб илоҳий сирлар оламига йўл ола бошлайди.

Илоҳий оламнинг инсон ва коинот деб аталган сири ўртага чиқади. Инсон соғлом қалбга эга бўлади. У бу етуқликка эришганида Аллоҳ билан ўзининг орасидаги ғафлат пардалари очила бошлайди. Ўлмасдан аввал ўлмоқ сиридан насибланади. Бу дунёнинг ўткинчи севгиси банданинг эътиборидан тушади ва кўнглидан чиқиб кетади. Рухнинг Холиқига яқин бўлмоғидаги таърифсиз лаззатга эга бўлади. Ҳақиқий севгини тотмаганлар эса инсоннинг табиатида бор бўлган ҳайвоний иқлимда қоладилар. Малаклар оламига қадам қўя олмайдилар. Севмокни билмаганнинг қалби ҳам тупроқ кабиدير. Маърифат севмоқдадир. Чунки борлиқнинг сабаби муҳаббатдир. Башариятни нодонликдан қутқариб, саодатга олиб борадиган илоҳий раҳмат ва намуна Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламдир.

Асл саодатнинг йўли ҳақиқий ишқни у зотдан ўрганмоқ, фоний бўла олмоқ ва ушбу муҳаббат билан у зотнинг изларидан бора олмоқдир.

Зеро, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бутун коинотнинг яратилиши сабабчисидир. Аллоҳнинг бир лутфи, Ҳақ таоло ва банда орасидаги етказувчидир. Унга ром бўлган ошиқ кўнгиллар ҳамиша у зотнинг муҳаббатлари билан қовриладилар, шу ҳолат ичида: “Жамолинг бирла шод этки, ёндим, ё Расулуллоҳ!” — дея фиғон чекадилар. Ҳар лаҳза зиёдалашадиган муҳаббатларини изҳор этадилар.

Ҳақиқатан, Юнусларни Юнус ҳолига келтирган, Мавлоноларни Мавлоно қилган ишқдир. Мавлоно шу ишқ ила абдий ва ҳақиқий саодат иқлимига қадам қўйди. Бу ошиқлар фоний тан ғилофидан чиқиб, сўнгсизлик йўлига тушганлар. Фақат сўнгсизлик ва абадийликдан лаззат олганлар. Зеро, саодатнинг йўли ишқ ва муҳаббатдан ўтади.

Ҳазрати Мавлоно шундай дейди:

“Жоним бор экан, мен Қуръоннинг қулиман. Ҳазрати Муҳаммад оёғининг тупроғиман. Агар бирор ким сўзимни бундан бошқа нарса билан нақл қиладиган бўлса, у одамдан ҳам, унинг сўзидан ҳам йироқман”.

Ҳазрати Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам оёқларининг тупроғи бўлмоқ ва йўлларига бош қўймоқнинг маъноси бир умр у зотга ишқ билан боғлиқ ҳолда яшамоқдир. Ҳар хусусда у зотнинг суннатларига тобе бўлмоқдир. Биз бунинг учун Борлиқнинг Нурига лойиқ бўлишга эришмоқ, руҳиятларига ўралмоқ йўлини тутишимиз лозим. У зот соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан қалбан боғланишимиз даркор. Сўнг бу робитани мустаҳкамлаб, кўнгилларимизни Расулulloҳнинг муҳаббатлари билан файзлантиришимиз зарур. Яъни салавати шарифни бирд ҳолига келтириб, маълум меъёрга, маълум вақт давомида айтишга одатланишимиз керак бўлади.

Салавати шариф

Жаноби Ҳақ Қуръони каримда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳаётлари билан қасам ичади. Ўз номи-ни у зотнинг исмлари билан бирга зикр этади.

Бир мўмин банда бўлмоқликни у зотнинг пайғамбарли-клариға иймон келтириш билан шарт қилгандир. Яъни Пай-ғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламға иймон келтирган мў-мин иймонли мўмин ҳисобланади.

Аллоҳ мўминлар ўз Пайғамбарлари ҳузурида овозлари-ни кўтаришларини хоҳламади. Муборак исмларини одатдаги бошқа исмлар каби зикр қилинишини истамади. У зот сол-лаллоҳу алайҳи ва салламға Ўзи ҳам, фаришталар ҳам салоту салом айтишларини билдирди. Уммати Муҳаммадийга у зот алайҳиссаломға кўп салават айтишни амр этди.

“Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам Пай-ғамбарға дуою салават айтулар! Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотға салават ва салом айтинглар!” (Аҳзоб сураси, 56-оят) Бу оятга биноан, у зотға салот-салом айтмоқлик мўмин-лар учун илоҳий бир амрдир. Саҳобалардан Убай ибн Каъб шундай дейди:

“Кечанинг учдан бири ўтгач, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам уйғониб турдилар ва: “Эй инсонлар! Ал-лоҳни зикр қилинг! Аввал ерни ўз ўрнида ўйната оладиган

сур пуфланади. Орқасидан иккинчиси келади. Ўлим бутун шиддати билан келиб урилади”, – дедилар.

Мен у зотга:

– Ё Расулуллоҳ! Мен сизга кўп салавот айтаман. Уни қанча айтсам экан? – дедим.

– Хоҳлаганингча, – дедилар.

– Дуоларимнинг тўртдан бирини салавоти шарифга ажратсам, уйғун бўлармикин? – деб сўрадим.

– Хоҳлаганингча айт, аммо яна ошиқча айтсанг, ўзингга яхши бўлади, – дедилар.

– Ундай бўлса, дуоларимнинг ярмини салавоти шарифга ажратайин, – дедим.

– Хоҳлаганингча қил, аммо яна кўпроқ қилсанг, ўзинг учун яхши бўлади, – дедилар.

– Унда учдан иккиси етадими? – дедим.

– Истаганингча айт, аммо кўпайтирсанг, ўзинг учун яхши бўлади, – дедилар.

– Ундай бўлса, дуога ажратган вақтимнинг ҳаммасида сизга салавоти шарифа айтсам қандай бўлади? – деганимда:

– У тақдирда Аллоҳ бутун ғамларингни кетказиб, гуноҳларингни кечиради, – дедилар” (Термизий, Қиёмат, 23/2457).

Шунинг учун Пайғамбар ошиқлари салоту саломни тил-ларига вирд килиб олганлар. Салоту саломлар мўмин кўнгилларда Расулуллоҳнинг муҳаббатлари зиёдалашишига сабаб бўлади. Расулуллоҳга муносиб ҳолда тобе бўлиб, лозим вақтда у зотнинг ўрнатган ҳаётларидан фойдаланиш зарурдир.

Шубҳасиз, Қуръон ва суннатни ҳам яхши билмоқ керак. Бу эса Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ахлоқларига, қалбий теранликларига яқинлашмоқ билан қўлга киритилади.

У зотнинг аслий васфларини ҳеч ким тўлиқ баён этиб бера олмаган. Мутафаккир ва авлиёлар ҳам, Жаброил алайҳиссалом ҳам у зот билан бўлмоқликни иззат дедилар. Эшигида тиланчи, соил бўлмоқликни давлат деб билдилар.

Исломий одобга кўра, дуолар Аллоҳга ҳамд, Расулуллоҳ алайҳиссаломга салавот билан бошланади. Кейин яна шу тарзда ниҳояланади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтиш Аллоҳга дуо ила ёлвориш ҳукмида бўлиб, рад қилинмаслигига қаноат мавжуддир. Дуоларимизнинг боши ва охирини салавоти шарифалар билан зийнатлаш ана шу тушунчадан олингандир.

Умар розияллоҳу анҳу айтадилар: “Дуо осмон ва ер орасида туради, салавот айтилмагунча Аллоҳга кўтарилмайди” (Термизий, Витр, 21/486).

Бир куни Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам намоздан сўнг Аллоҳга ҳамд, Унинг Пайғамбарига салавот айтмай дуо қилган бир одамни кўрдилар. Шунда: “Бу одам шошилди”, – дедилар. Сўнгра у одамни ёнларига чакириб: “Бирортангиз дуо қилмоқчи бўлсангиз, дуо қилишдан олдин Аллоҳ таолога ҳамд, сўнгра Пайғамбарига салавот айтинг. Кейин хоҳлаганингиздек дуо қилинг”, – дедилар (Термизий, Давъат 64/3477).

Ибн Аббос розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳурматлари ила қилинган дуолар ҳақида шундай дедилар:

“Хайбар яҳудлари билан Ғатафон қабиласи орасидаги урушда енгилган Хайбар яҳудлари: “Эй Аллоҳимиз! Охирзамонда чиқармоққа ваъда қилганинг уммий Пайғамбар хурматидан сендан бизни ғолиб қилишингни тилаймиз”, – деб зафарга эришишди. Аммо ўша ўзлари айтган Пайғамбар келганида эса Пайғамбар эканлигини китобини инкор этишди.

Шунда Аллоҳ таоло: **“Қачонки уларга Аллоҳнинг ҳузуридан ўзларида бор нарсани (Тавротни) тасдиқ этувчи китоб келганда (яъни Ҳазрати Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга Қуръон нозил бўлганида) – ҳолбуки, илгари улар кофирларга қарши (ўша Пайғамбардан) ёрдам кутардилар – бас, қачонки уларга ўзлари билган нарса келганда унга кофир бўлдилар. Кофирларга Аллоҳнинг лаънати бўлғай”, – деди**” (Бақара сураси, 89-оят).

Юқорида айтилганидек, ғайримуслимлар ҳам у зотнинг барокотларидан фойдаландилар.

Аллоҳ таоло Расулига хитоб қилади:

“(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), модомики, Сиз уларнинг ораларида экансиз, Аллоҳ уларни харгиз азобламас ва, модомики, улар истиғфор айтиб – мағфират сўрар эканлар, Аллоҳ уларни азоблагувчи эмасдир! (Анфол сураси, 33-оят)

Бу илоҳий баён ҳам мушриклар ҳақида нозил бўлган эди. Мушриклар моддий жиҳатдан у зотга яқин бўлганликлари сабабли шундай имтиёзга эга чиқишди. Демак, мўминларнинг қанчалик зиёда илоҳий неъматларга эга бўлишларини тасаввур қилишимиз қийин эмас. Агар мўминлар фақат иймон келтирибгина қолмай, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга муҳаббат насибасини ҳам олган бўлишса, ўзга изох-

га ҳожат қолмайди. Бир мўмин Расулуллоҳ алайҳиссаломга муҳаббатида қандай даражага эришса, дунёдаги саодати ва охирадаги етишадиган мақоми ўша муҳаббатининг нисбати-ча бўлади.

Шунинг учун ҳеч қачон у зот соллаллоҳу алайҳи ва салламга салоту саломни унутма! Зеро, энг даҳшатли кунда у зотнинг шафоатларига муҳтожмиз!..

Тўртинчи Бўлим

❁ Намуна шахсият энг буюк эҳтиёжимиздир

❁ У зотни қанчалик севамиз?

Намуна шахсият энг буюк эҳтиёжимиздир

Инсонни ҳақиқий инсон сифатида камол топтирадиган тарбия усули илоҳий дастурдир.

“Инсон ўзини (бу дунёда дину иймонга буюрилмасдан, охирада эса қайта тирилиб ҳисоб китоб қилинмасдан) бекор ташлаб қўйилишини ўйларми (таъма килурми)?!” (Қиёмат сураси, 36-оят)

“У Зот осмонни баланд қилиб қўйди ва сизлар тош-тарозида туғёнга тушмасликларингиз (яъни ўзгалар зулм қилмасликларингиз) учун мезон-тарозини ўрнатди” (Раҳмон сураси, 7 – 8-оятлар).

Демак, инсон коинотдаги илоҳий оҳанг билан бирлашмоғи, инсоннинг Аллоҳга боғлиқлигидаги энг кичик қонунларни ҳам билиши лозим бўлади. Чунки Ҳақдан адашмаслик керак. Орифлар бир умр ана шу қонун ичида яшашни билган одамлардир. Улар икки дунёнинг энг бахтли бандаларидир. Фоний лаззатларга алданган одамлар эса бу оламга нимага келганларини англамаган ғофил кимсалардир. Ушбу оятларнинг маъноларини тушуниб етмаган бахтсиз инсонлардир. Улар Аллоҳнинг коинотдаги илоҳий қонуни ва санъати билан бирлашмаган, улуғ оҳанг ичига кира олмаганлардир. Афсуслар бўлсинки, умрнинг ғафлат ва алданиш гирдобида ўтиши охирагга катта зарар беради. Бу масаланинг изоҳи инсон ҳақиқатида яшириндир. Инсон бу дунёнинг имтиҳони учун

яратилган. Унинг яхшиликка ҳам, ёмонликка ҳам иқтидори бор. Чунки имтиҳон шу икки ҳолат асосида олинади.

Шунинг учун инсон ҳамиша ботиний ва зоҳирӣ оламда, яхшилик ва ёмонлик орасида курашиб яшайди. Ичимизда яхшилик қилишнинг кучи бўлганидек, ёмонлик қилишга ҳам қодирмиз. Бу курашда яхшилик ғолиб бўлиши учун ақл, идрок, англаш ва ирода каби малакаларимизнинг ўзи кифоя қилмайди. Агар шу жиҳатларнинг ўзи етарли бўлганида, Аллоҳ Ҳазрати Одамни Пайғамбарлик билан қувватлантирмасди. Инсонлар дунё ва охират саодатиға етишлари учун илоҳий ҳақиқатларни жорий этмасди. Аллоҳ таоло пайғамбарлари ва илоҳий ваҳий воситасида бандаларини Ҳаққа йўналтирди. Ақлни, кўнгилни қувватлантириб турувчи китоблар юборди. Бандаларини маънавий тарбияға эҳтиёжманд қилди. Чунки ақл икки томонға боқувчи нигоҳ кабидир. Инсон солиҳ амаллар қилиб, ақл ёрдамида “аҳсани тақвим”ға, яъни банда етиб бориши мумкин бўлган энг юксак даражаға ҳам етиша олади. Ёхуд ана шу ақл туфайли “балхум адал”, яъни ҳайвондан ҳам пастроқ даражаға тушиб қолади. Демак, ақл интизом қолипига олиними керак. Бу интизомға эса ваҳий орқали бериладиган тарбия ва пайғамбарларнинг йўл кўрсатишлари билан эришилади.

Агар ақл ваҳийнинг кузатувида бўлса, инсонни омонликка олиб боради. Ваҳийнинг интизомидан чиқса, ачинарли оқибатларға сабаб бўлади.

Тарихда жуда кўп золим инсонлар борки, улар ақлнинг юқори босқичида бўлганлар. Қанчалаб ҳақсизликлар ва қатли омлар, қирғинбаротлар қилиб ҳам виждонлари заррача қийналмаган. Чунки уларға ўз қилмишлари энг ақлли ишлар бўлиб кўринган. Бунга мисоллар ҳам талайгина.

Бир золим Бағдодга кириб, Дажла дарёсида 400 минг гуноҳсиз инсонни чўктириб ўлдирди. Аммо заррача виждон азобини ҳис қилмади. Исломдан олдин Маккада оталар оналарнинг қичқириқлари остида, юракларни чирқиратиб ёш қизларини тирик ҳолда кўмганлар.

Бир қулнинг бошини олиш ё ўтинни кесиш улар учун фарқсиз эди. Ҳатто буни оддий ҳол деб билишарди.

Ўша инсонларда ҳам биз каби ақл, ҳис-ҳаяжон бўлган. Фақат бу ақл чархнинг тескари айланган тишлари каби эди. Улар ишни тескарисига амалга оширар эдилар. Буларнинг барчаси шуни кўрсатяптики, инсон иршодга, таълим-тарбияга муҳтож бир махлукдир.

Шу сабабли таълим яратилишга уйғун ҳолда йўналтирилиши шарт. Бу ваҳий тарбияси, яъни пайғамбарларнинг даъвати, иршоди, йўл кўрсатиши билан бўлади. Инсон яратилишга уйғун бўлмаган шаклларда бошқариладиган бўлса, ёмонлик сабабчиси бўлиб қолади. Яъни табиатида ёмонлик қилиш устунроқ бўлса, яхшилик қилишини бўғади. Агар яхшилик қилиш кўпроқ бўлса, ёмонликни бўғади. Таъсирсиз ҳолга келтиради.

Инсоннинг ички кураши бир умр давом этади. Шунинг учун Аллоҳ таоло инсониятга пайғамбарлар ва валийларни ҳидоят раҳбари қилиб юборган. Ўша моҳир, файзли, баракали, муборак қўлларда тарбияланган инсонлар табиатларидаги гўзалликларни кашф қилишди. Қиш ҳавосидек совуқ хусусиятларни баҳорги гулистонга айлантирдилар. Ўз зурриёдини тирик ҳолда кўмадиган ваҳший инсонлар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўл кўрсатишлари, ҳидоятлари сабабидан энг суюкли шахсларга айланишди. Зеро, инсонлар пайғамбарларнинг ҳидоятларига эргашган тақдирдагина Ал-

лоҳ рози бўладиган, мактовга сазовор бир банда бўладилар. Нафс ва руҳ курашида илоҳий имтиҳондан йиқилганлар, пастлардан ҳам паст даражага тушиб қоладилар. Дарҳақиқат, дунё ҳаёти инсонни бу икки мақсаддан бирини ҳақиқатга айлантиришлари учун бор қилингандир. Инсон ичидаги мусбат ёки манфий тамойилларни ўз иродаю хоҳиши билан бу икки-сидан бирига йўналтиради. Бу йўналтириш ҳам нафс ва руҳ кураши натижасида ҳақиқатлашади. Бу кураш асносида инсон кўп таъсирлар остида қолади. Агар боғда бўлса, ширин гул хидларига ўралади, агар тескариси бўлса, бадбўй хидларга булғанади. Атрофидаги таъсирлар унинг устида аниқ кўри-ниб туради. Зеро, борлиқдаги иршод, тарбия, покланишга энг муҳтож мавжудот инсондир.

Инсоннинг зоҳири ва ботинида яшайдиган нодонликлар, ёмон хулқлари унинг ҳаётини зиёнга олиб боради. Бу қусурлар бандани Аллоҳга яқинлаштирадиган энг устун фазилатлар ва уни яратилиш мақсадидан узоқлаштирадиган разилликларнинг бир ерда бўлиши натижасида юзага келади. Шу сабабдан тарбия кўрмаган, кўнгиллари ҳузур нима эканлигини билмаган одамларнинг ички дунёлари гўё бир қанча ҳайвон яшайдиган жойга ўхшайди. Уларнинг ҳар бирида бирор-бир ҳайвоннинг феъл-атвори яширин. Қайси бири тулкидай айёр, қайси бири арслон каби ваҳший, бири чумоли каби тўплашга ҳарис, бири илон каби заҳарловчидир. Яна кимдир силаб туриб тишлайди. Ким зулук каби қон сўради. Кимдир олдин-гизда кулиб, орқангиздан чуқур қазийди. Буларнинг барчаси бошқа-бошқа ҳайвонларнинг хусусиятларидир.

Ўз нафсини маънавий тарбия ёрдамида қутқара олмаган, соғлом бир хулққа эга бўлмаган инсон ана шундай паст ахлоқлар доирасида қолади. Кимда битта, кимда эса бир неча ҳайвоний жиҳат ҳоким бўлади. Яна сийратлари суратларида

акс этганлигидан у хулқларни сезиш ҳам қийин эмас. Зеро, уларнинг муомалалари ички дунёларини кўрсатиб турган ойналар кабидир. Йигирма миллион инсон калласи устига қурилган коммунизм тизими бир итга ўхшамасмиди? Бир Фиръавн мингларча тирик инсоннинг мозорига айлантирган пирамидалар, аслида, зулм обидаси эмасми? Булар қанчалаб ғофиллар учун ҳозир ҳам мафтункор тарихий асар бўлиб кўринади.

Ҳақ ва ҳақиқат назари билан қаралса, булар энг конхўр сиртлонларни ҳам шошириб қўядиган хуркитувчи даҳшатли лавҳалар эмасми?

Булар шуни кўрсатадики, бир қавмга қурбақа хулқидаги кимсалар ҳоким бўлса, ҳаммаёқ ботқоққа айланади. Илон-чаён табиатли одамлар ҳоким бўлса, бутун миллат заҳарланади, террор авж олади. Боғбон инсонлар ҳоким бўлганда эса бутун мамлакат гулистонга айланади. Инсонлар ҳузур ва ҳаловатга қовушадиладар. Шу сабабли илоҳий ваҳий тарбияси шартдир. Бу тарбиядан узоқ кимсалар шундай даҳшат нарсаларни қилмокка қодир бўладиладар. Гарчи озроқ яхши амалларни бажарсалар ҳам, табиатларида ўша хулқ ҳукмрон бўлади.

Илоҳий тарбия ташқарисида эга бўлинган, гўзал кўринган барча нарсалар ўткинчидир. Шунинг учун нафсоний орзулар тошқинидаги, улуғ тарбиядан маҳрум инсонлар ҳар хил ёмон ишларни юзага чиқараверадиладар. Инсон илоҳий ўлчовлар билан тарбия қилинмагунча амаллар чиройли яқун топа олмайди. Кўнгил ҳисобсиз гўзалликларга ром бўлса ҳам, нафс мушуги уни ҳалокатга олиб боради. Инсонни адо қилади. Масалан, Фиръавн ва Намруднинг ҳаётига қарайдиган бўлсак, кичик сичқон ҳукмидаги ҳою ҳаваслар оқибатида қанча қатли омлар юзага келганини кўришимиз мумкин.

Илоҳий тарбия ноҳақ одам ўлдирмасликни, ўзганинг ҳаққига хиёнат қилмасликни буюради. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам кўкариб турган бир толни ҳам кесишдан қайтарганлар. Макка фатҳига борилаётган вақтда бола эмизаётган итни безовта қилмаслик учун одамларни йўлнинг қарши тарафидан ўтказганлар. Яна Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам ёқиб юборилган чумолининг уясини кўриб: “Чумолининг инини ким ёқа олади, ахир?” – деб қайғуга тушганлар. Мана шундай рух билан тарбияланган Усмонли давлати Пайғамбаримиз алайҳиссаломдан марҳамат уруғини олган эди. Инсонларга хизмат қилиш, ҳайвонларга шафқатда бўлиш учун қанча вақфлар қурилган. Ҳа, ҳайвонларнинг ҳам соғлиги билан шуғулланадиган вақфлар бор эди. Бу марҳамат кўринишларини саёҳатга келган чет элликлар ҳам айтиб юришган. Улар мусулмон маҳаллаларда айланиб юрган ит-мушуклар одамларни кўриши билан тезда қочиб кетганлигини баён қилганлар.

Булар инсоннинг тарбия кўрган-кўрмаганлигига мисоллардир. Қон тўккан ҳам, қон ичган ҳам инсон. Қон бериб, гул узатган ҳам ҳам инсондир. Не ҳикматки, бу дунёда қарама-қарши хулқ-атвордаги инсонлар бир заминда яшайдилар. Айтиш жоиз бўлса, бу бир беозор кийикнинг ваҳший ҳайвоннинг оғилига қамалгандаги изтиробига ўхшайди.

Баъзан бахил мард билан, аҳмоқ кимса олим билан, марҳаматли киши золим билан ёнма-ён яшайди. Бахил марҳаматсиз, қўрқоқ, хизматдан узоқдир. Мард марҳаматли, тавозели, хизмат аҳлидир. Аҳмоқ кимса олимни тушунмайди. Золим ўзининг адолатли эканлигига ишонади ва доим атрофдагиларга қарши куч ишлатади. Гўёки покиза табиатли инсонлар сиртлон каби каслар билан бирга ёнма-ёндирлар. Уларнинг бири Аллоҳни таниб, Унга қул бўлиш, Унинг ризо-

лигини топиш йўлида бўлади. Бошқаси энг паст махлуқотлар ахлоқи ичида яшамоқни саодат деб билади. Уларнинг ҳаёти емоқ, шаҳват, мансаб ва эҳтирослардан иборатдир.

Аслида, бир-бирига зид одамлар, бир-бирига тескари хулқли одамлар билан яшамоқлик оғир бир имтиҳондир. Инсон бу имтиҳондан ўтмоққа мажбур. Зеро, дунё имтиҳонидан ўтиб, илоҳий ризоликка эга бўлмоқ мўминнинг асл ғоясидир. Бунинг учун киши ёмон сифатлардан сақланиб, эъзоз этилган сифатлар билан зийнатланмоғи керак. Одабийлик шарафини сақлаб яшамоғи лозим.

Рух эътибори билан самовий бўлган инсон жисм, вужуд эътибори билан тупроқдан яратилгандир. Шунинг учун руҳи Аллоҳга қайтар экан, вужуди тупроққа қайтади. Инсон вужудида бошқа махлуқотлардаги сифатлар ҳам бор. Шунинг учун инсон ўзини маънавий тарбияга тобе айлаб, нафсини назорат қилиб бориши даркор. Рухини қувватлантирмоғи зарур. Акс ҳолда, ташқаридан шайтон, ичкаридан нафснинг адаштиришларига енгилиб қолади. У вақтда руҳнинг кучи заифлашади. Куръони каримда шундай дейилади: “**Жонга ва уни расо қилиб яратиб, унга фисқ-фужурини ҳам, тақвонини ҳам илҳом қилиб – ўргатиб қўйган Зотга қасамки, дарҳақиқат, уни** (яъни ўз нафсини – жонини иймон ва тақво билан) **поклаган киши нажот топди. Ва у** (жонни фисқ-фужур билан) **кўмиб хорлаган кимса номурод бўлди**” (Шамс сураси, 7 – 10-оятлар).

Бу ояти каримада билдирилган инсоннинг ички оламидаги фужур ва тақвони Мавлоно Румий шу ўхшатиш билан изоҳлайди:

“Эй Ҳақ йўлчиси! Ҳақиқатни ўрганмоқчи бўлсанг, Мусо ҳам, Фиръавн ҳам ўлгани йўқ. Бугун сенинг ичингда

яшашяпти, сенинг борлигингда яширинишган. Сенинг кўнглингда курашларини давом эттиришяпти! Шу сабаб бир-бирига душман бўлган бу икки кишини ўзингдан изламоғинг керак!”

Мавлоно яна шундай дейди:

“Вужудингни парваришлаб боқаверма! Чунки у охири тупроққа берилади. Сен кўнглингни парваришига қара! Баландларга кетадиган ва шарафланадиган удир!

Баданингга ёғли, тотли нарсаларни озроқ бер. Чунки уни ошиқча парвариш қилган кимса сўнгида нафсоний орзуларга тушиб, разилу расво бўлади.

Рухга маънавий озуқа бер. Етук тушунча, нозик англаш сирини бергин. Кетадиган ерига кучли, қувватли бўлиб кетсин”.

Тарбия кўрмаган нафс худди томири чириган дарахтга ўхшайди. Унинг чириганлик аломатлари шохи, япроқлари ва меваларида кўринади. Қалбда ҳам бирор касаллик бор бўлса, баданнинг ҳаракатларида юзага чиқади. Зарари яққол кўринади. Булар даволаниши зарур бўлган гина, ҳасад, кибр каби нафсоний сифатлардир. Бу ёмон сифатларни тузатиш эса, аввало, Аллоҳ таоло кўрсатган истиқоматда яшамоқликдир. Инсон шахсиятининг Аллоҳ ризосига уйғун бир шаклда бўлиши Муҳаммад алайҳиссаломга тақлид қилиш ва у зотдан ўрнак олиб яшашдир.

Ўрнак олиш ва тақлиднинг кўринишлари

Инсон туғилган онидан бошлаб ҳар соҳада бир ўрнакка муҳтождир. Чунки у тил, дин, ахлокий сифатлар, одатлар ва ишонччи ўзи кўрган намуналардан олади. Масалан, бир

гўдак ота-онаси қайси тилда гапирса, факат шу тилни ўрганади. Сўнг бошқалардан иккинчи, учинчи ва тўртинчи тилларни ўрганади. Яъни таълимни ўрганишга бир қанча таъсирлар сабаб бўлади. Инсондаги табиий тақлид қилиш хусусияти уни ижобий ёки салбий нарсаларга тақлид қилдиради. Инсон бунинг соясида ота-онаси, оиласидагилар ва атрофдагилар яшайдиган ҳолатдан таъсирланади. У жамиятга бу тақлидлардаги истеъдоди нисбатида ё ижобий, ё салбий хусусиятли бир шахс бўлиб қўшилади.

Инсоннинг дини, ахлоки ва маънавий олами шаклланиши жараёнида жиддий тўсиқлар юзага чиқади. Чунки илоҳий ирода инсонга имтиҳон учун берилган. Инсонни ҳеч қачон тарк этмайдиган нафс ва шайтон каби тўсиқлар, уни баъзи бир фазилатларга тақлид қилишдан узоқлаштиради. Инсонлар фитратларида мавжуд бўлган ўрناق олиш ва тақлид қилиш сабабидан яхшилик ёки ёмонликка мафтун бўладилар. Кучлари етганича ана шу жиҳатларнинг изидан кетмоққа интиладилар. Шунинг учун уларнинг ахлоқлари ва маънавий оламлари пайғамбарлар, Ҳақ дўстлари тарафидан шакллантирилмаса, ғафлат ва залолатдан кутула олмайдилар. Абадий саодатларини ғамли надоматга айлантирадилар. Бугунги кунда аҳмоқона нодонлик ичида сузаётган бир қанча машхур инсонларга тақлид қилаётганлар жуда кўп. Уларга етиб олиш учун ўзларининг абадий саодатларини ҳалокатга судраётганларнинг ҳоли нақадар мудҳиш, нақадар даҳшатлидир. Инсоннинг бу ҳолга тушиши маданиятнинг инқирозидир. Бўмбўш кўнгил тахтини адашган кимсаларга қолдиришдан бошқа нарса эмас. Мавлоно қуддиса сирруху бу ғариб ҳолатни шундай ифодалайди: “Қўзининг бўридан қочмоғига ажабланилмайди. Зеро, қўзининг душмани ва овловчиси бўридир.

Лекин ҳайрон қолинадиган томони қўзининг бўрига қўнғил бермоғидир”.

Шу сабаб инсоният ҳамиша руҳи етук, закий, тоза қалбли раҳбарларга муҳтождир.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ўрнак шахсиятлари

Бир инсонни яхши қўриш, унинг шахсиятига мафтун бўлиш, унга тақлид қилишга интилиш яратилишдан бор бўлган хусусиятдир. Шунинг учун энг мукамал намуна топиб, унинг изидан бориш жуда ҳам муҳимдир. Лутфи карами беҳисоб бўлган Аллоҳ таоло инсониятга фақат китоблар эмас, у китобларнинг жонли тимсолларини ҳам берган. Минг бир фазилатга эга пайғамбарларини жўнатган. Пайғамбарлар динлари, илмлари, ахлоқлари, муомалалари эътибори билан ҳар тарафлама мукамалликка эга бўлган шахслардир. Уларнинг ҳар бирлари ўз даврларидаги инсонларга гўзал муомалалари билан хизматда бўлишган.

Пайғамбарлар ва уларнинг изларидан юрганлар доимо адолат ҳукм суриши, одамлар қалбини бир-бирига боғловчи меҳр-шафқат бор бўлиши, бойларнинг камбағалларга ёрдам кўрсатиши, кучлилар мазлумларни ҳимоя қилиши, бойлар етимларни тўйдиришига тарафдор бўлганлар.

Одам Ато билан Ҳаво онамиздан бошланган инсоният оиласи ҳузур ва саодат иқлимида яшаганлар. Улар дастлаб Маккадаги Каъбани ибодат қилинадиган маконга айлантирдилар. Сўнг ўша атрофдаги инсонлар вақти-вақти билан пайғамбарлардан диний таълим олдилар. Илоҳий ҳақиқатлар дин душманлари, жоҳиллар тарафидан ўзгартирилганда Аллоҳ таоло пайғамбарлар юбориб уни янгидан тирилтирди. Шу

тарзда илоҳий лутфу марҳамат инсоният оламининг ижтимоий бўҳронларидан давомли тарзда ҳимояланди. Охирзамонларга етиб келди.

Ниҳоят, асри саодат келди. Бу давр Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан энг етук камолот чўққисига кўтарилди. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўнг келадиган пайғамбар йўқ. У зот охирзамоннинг Пайғамбаридирлар.

Аллоҳ рози бўлган дин Ислом динидир. Демак, бемалол айта оламизки, тақлид ва ўрнат олиш учун намуна бўлган зот Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва салламдирлар. Пайғамбаримизга тақлид қилишдаги муваффақиятимиз, ҳеч шубҳасиз, фазилатли шахсиятларидан ўрнат олишимиз ва у зотни қалбан севишимиздир.

Расулulloҳни қанчалик севамиз?

Кўнгилни ва ақлни у зотга боғламоқ

Жаноби Ҳақ инсонни мумтоз этиб “аҳсани тақвим”, яъни энг гўзал шаклу шамойилда бўлиш шарафига эга қилди. Еру кўкда нима бор бўлса, инсоннинг хизматиға яратганлигини баён этди. Албатта, бу тушунган кимсалар учун ибратдир.

Аллоҳ таоло берган неъматлар ҳақида тафаккур қилмоқ ва уларни эзгу мақсадларга мувофиқ ишлатмоқ энг олий ва-зифамиздир.

Хусусан, ақлимиз ва кўнглимизнинг энг тўғри шаклда бўлишиға масъулмиз. Биз айнан шунга буюрилганмиз.

Ақл нафсға ром бўлмаслиги, аксинча, илоҳий ҳақиқатларға ошно бўлиши керак. У бизнинг имтиҳон дунёсида эканлигимизни унутмаслиги шарт.

Кўнгил Аллоҳ таолоға бўлган ишқнинг ҳақиқий маконидир. Илоҳий назаргоҳдир. Шунинг учун уни ҳар хил бўлмағур нарсалардан ва гуноҳдан покиза тутмоқлик зарур. У зикр ва тасбеҳлар билан, тавҳид билан тўла бўлмоғи лозим.

Аллоҳнинг ҳузуриға тоза қалб билан етмоқлик йўлини билиш керак. Бу ўринда бизға ҳақиқий намуна бўла оладиган инсон, ягона ўрнак бўла оладиган шахс Пайғамбаримиз солалллоҳу алайҳи ва салламдир.

Аллоҳ таоло бизга огоҳлантириш, йўл кўрсатиш ва иршод учун пайғамбар жўнатган. Унинг лутфи карами асосида 1400 йил мобайнида 124 минг пайғамбар келган. Ҳар бир пайғамбар битта қавмга келар эди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса то Қиёматга қадар бутун башариятга жўнатилдилар.

Аллоҳ таоло дунёда жоҳилият авж олган энг даҳшатли вақтда у зотнинг ёлғиз ўзларини бутун инсониятга ҳидоят раҳбари қилиб юборди.

Мўъжизаларнинг энг буюғи

Аллоҳ таоло Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни мўъжизаларнинг энг буюғи – Қуръони карим билан қувватлантирди. Қуръони карим охираг қунигача Расулulloҳ алайҳиссаломнинг пайғамбар эканликларини тасдиқлайдиган Китобдир. Қиёматгача келадиган бутун инсоният Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга берилган бу мўъжизани кўради, яқиндан танийди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Қуръон мўъжизаси билан шундай бир жамиятни юзага келтирдиларки, унинг номи “Асри саодат” бўлди. Дунёда бундан ўзга иккинчи жамият йўқдир. Чунки Ҳинд океанининг энг куйи каби тубан давр одамларидан, фазилат жиҳатидан Ҳимолай тоғидан баландроқ чўққиларга етишган инсонлар майдонга келди. Қизларини тириклай кўмадиган ваҳший жамият Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тарбиялари, файзу руҳониятлари остида бутунлай ўзгарди. Бу макондагилар бир бўрининг заиф кўзини ейишига қараб тура олмайдиган даражадаги марҳаматли, шафқатли, масъулият ҳислари билан тўла, тоза фитратли ҳолга келдилар. Бу ҳол Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шахсият-

ларидаги улуғлиқдандир. У зот алайҳиссаломнинг қанчалик мукаммал бир ўрнак-намуна эканликларига етарли далилдир.

Кўзи кўрмайдиганлар қуёшни айблашади

Агар кўзлар кўр бўлмаса, у зот алайҳиссаломни аниқ кўради. У зотдан камчилик излайдиганлар, аслида, ўз ожизликларини, хато ва нуқсонларини ифода этадилар, холос.

Баъзи қавмлар ўз пайғамбарларига жуда кўп зулму ситам кўрсатганлар. Зеро, Набийлар етказган илоҳий ҳақиқатлар уларнинг нафсоний орзуларига тўғри келмаган. Улар бу гўзалликдан баҳраманд бўла олмаганлар. Шунинг учун ўзлари яшаган нафсоний ҳаётни тўғри деб билишган. Ўз заифликларини пайғамбарларга маъқуллаштишга ҳаракат қилишган. Бугунги кундаги Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга қилинган тухматлар ҳам ёмон хулқ эгаларининг ўз қиёфаларидир.

Юксалган покиза руҳлар Ҳақиқати Муҳаммадиядан аксланган файзлар билан озуқалангани каби, ифлос ва фосик руҳлар ҳам ўз ифлослигидан ором олади.

Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сиймоларига қараганда: “Қандай ҳам гўзал!” – деб мафтун бўлар эдилар. Бу, аслида, ойнадаги ўзининг ички оламини кўрмоқ кабидир.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом: “Бошқа ҳеч кимсанинг молидан Абу Бакрнинг молидан фойдаланганим каби фойдаланмадим”, – дедилар. Ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг кўзлари ёшланиб: “Ё Расулуллоҳ! Мен ҳам, молим ҳам ёлғиз сиз учун эмасмиди?” – дейишлари ҳар нарсасини Расулуллоҳга бағишлаганини кўрсатмоқда. У зотда фоний бўлганлигини англатмоқда (Ибн Можа, Мукаддима, 11). Зеро, унинг

ички олами Расулulloҳ алайҳиссаломнинг ахлоқларини акс эттирган бир кўзгу ҳолига келганди.

Бошқа тарафдан, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ашаддий душманлари бўлган Абу Жаҳл у муборак юздан терс маъно олар, у зотдаги гўзалликларни кўрмасди.

Бунинг сабаби – ҳар иккаласи ҳам айнан Муҳаммадийда ўзларининг ички дунёсига боқарди.

Зеро, Пайғамбар соллаллоҳи алайҳи ва саллам жилвали ойна каби эдилар. Ҳар ким унда ўзининг оламини кўрарди. Кўзгу кўнгилга ёлғон гапирмаганидек, ростни ёлғон, ёлғонни рост қилиб кўрсатмас эди.

Ислом Аллоҳ таолонинг ҳимоясидадир. Чунки Қуръонга, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга қарши бўлаётганлар эртами-кечми илоҳий интиқомга дучор бўладилар.

Зулмат ичида яшайдиганлар бир илон каби заҳарли тиллари, сезгисиз қалблари билан қалбида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам муҳаббати бор, покиза мўминларни қанчалар ранжитганлар.

Шуни ҳам яхши билмоқлик керакки, Аллоҳ инсонга лутф қилиб берган Ҳаққа ва ҳақиқатга мойиллигини йўқотишнинг имкони йўқ. Динсизлик зулм билан ёйилади. Бироқ Ислом дини руҳий теранликларга боғланган. Олий томирларнинг яшармоғига ҳеч нарса тўсиқ бўлолмайди. Банданинг Раббига яқинлашмоқ эҳтиёжини сўндиरोлмайди. Яратилишдаги бу олий неъматларни ҳеч ким ўчиролмайди. Чунки илоҳий қудрат, динга бўлган эҳтиёж, Раббига яқинлашмоқ Аллоҳнинг ўзгармас қонун-қоидаларидир.

Ҳазрати Мавлоно илоҳий нурни ўчирмоқчи бўлганларга шундай дейди:

“Дунёмизни ёритган қуёшни айбламоқ, ундан айб ис-
тамоқ менинг икки кўзим кўр, қоронғиликдаман деб ўзини
айбламоқдир”.

“Аллоҳ кимнинг пардасини йиртмоқликни, айбини ўр-
тага чиқармоқликни хоҳласа, унинг кўнглига покиза киши-
ларни айблаш истагини бериб қўяди”.

Инсоният Муҳаммад алайҳиссаломдан миннатдор бў-
лиш бурчи эканини тушуниши керак. Зеро, у зот соллаллоҳу
алайҳи ва саллам туғилганларидан вафотларига қадар одам-
лар куфр ва жоҳилиятдан қутулиши учун ҳаракат қилдилар.
У зотнинг бу ҳаракатлари қаршисида шукроналик билан тўл-
маган кўнгил кўнгил эмасдир. Пайғамбаримизнинг бизлар-
га бўлган муҳаббатлари бир ота-онанинг ўз авлодига бўлган
муҳаббатидан бир неча бора зиёдадир.

“У зот алайҳиссалом ҳеч бир инсон ўзларидек кўрkitил-
маганини, озор ва машаққатга рўбарў бўлмаганини, очликка
рўпара қолдирилмаганини баён қилдилар” (Термизий. Қиёмат,
34/2472). Лекин виждонлари бундан асло шикоятчи эмаслиги-
ни айтадилар.

Умнатлари чеккан азоблар у зотнинг юракларини ёнди-
рар эди. Шунчалар марҳаматли эдиларки, бу дунёда фақат
биз учун ҳаракат қилдилар. Маҳшар кунида ҳам Арш ости-
да бизни ўйлаб саждага йиқиладилар. Бизни шафоат қилиши
учун дуолари қабул бўлгунча Аллоҳга йиғлаб ёлворадилар
(Бухорий, Анбиё, 3. 9. Муслим, Иймон, 327, 328. Термизий, Қиёмат, 10).

Биз дунёда ҳам, охирада ҳам бизга шафоат сўраш учун
жон куйдирган, ўзини нутиб, бизни ўйлаган Пайғамбар
соллаллоҳу алайҳи ва салламга итоатда бўлмоғимиз керак
эмасми? У зот алайҳиссаломни жонимиздан ҳам азиз тутиб,

у зотга боғланган, у зотга ошиқ, у зотга жон фидо этувчи бир мўмин, шуқр қилувчи бир уммат бўлмоғимиз лозим эмасми?

Севган севганига тобе бўлади

“Инсон севгани билан биргадир”, – дейилади (Бухорий, Адаб, 96).

Биз Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни қанчалик яхши кўрамиз? Албатта, севги ўртада икки тарафлама баробарлик бўлиши билан ифодаланади. Инсон севгани билан сўздаю амалда бир хил бўлмоғи лозим. Севги муомалада, туйғуларда, тушунишда, яшаш тарзида бир хил бўлишдир. Яъни севгида бундай уйғунлик бўлмаса, ошиқ севганидан тескари йўл тутса, у вақтда севгани билан бирга эмасдир. Чунки бу севги ҳақиқий бўлмайди. Шунга биноан, бу борада ўзимизни ўзимиз имтиҳон қилишимиз керак. Пайғамбаримизни қанчалик яхши кўрамиз? Суннатларига қанчалик боғланганмиз? Авлодларимиз ва атрофдагиларимизга қанчалик англата оляпмиз?

Муҳаммад алайҳиссаломга тобе бўлмоқ кўнгилнинг таскин топмоғидир

Бу чайқалган дунё ва фарёд майдони бўлган Маҳшаргоҳда ҳам бизнинг саодатимиз учун қайғурадиган Пайғамбаримиздан ҳаётимизнинг ҳар лаҳзасида ўрнатилган олоғимиз зарур. Оилавий ҳаётимизда ёки бирор фаолиятга киришганимизда у зот соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўлларини тутмоғимиз керак. Энг паст қадамдан энг юқори қадамгача бутун инсоният ўрнатилган намуна шахс Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдир.

У зот алайҳиссаломни қай тарзда намуна қилиб оламиз?

Қоғоздан ўқибми? Йўқ! Бунга у намуна зотни кўнглимизга кўчириб, илм ҳосил қилибгина эриша оламиз. Аллоҳ таолодан бу таҳсил йўлини, яъни илмни ўрганиш йўлини сўраш лозимдир. Аҳзоб сурасининг 21-оятида очиқ билдирилади: “(Эй мўминлар,) **албатта, сизлар учун – Аллоҳга ва охират кунидан умидвор бўлган ҳамда Аллоҳни кўп ёд қилган кишилар учун – Аллоҳнинг Пайғамбариди** (у зотнинг иймон-эътиқоди ва ҳулқ-атворида) **гўзал намуна бордир**”.

Бу илм таҳсилининг биринчи шarti Аллоҳга етишмоқни умид қилишдир. Илоҳий ҳузурда ҳисоб беришимизни ҳеч вақт унутмаслигимиз ва доимо ўша ҳис-туйғуси билан яшамоғимиз лозим.

Илм олиш таҳсилининг иккинчи шarti охиратга етишмоқни умид қилмоқ ва бунга аниқ, сўзсиз ишонмоқдир. Фонийликка ўралашиб қолмаслигимиз, унинг чегараларидан ошиб ўтмоғимиз керак. Буни Мавлоно қандай ҳам гўзал ифодалайди:

“Дунё ҳаёти бир тушдан иборатдир. Дунёда бойлик эга-си бўлмоқ тушда хазина топиб олмоққа ўхшайди. Дунё моли наслдан наслга ўтиб, яна дунёда қолади”.

Демак, бир имтиҳон дунёси ичида эканлигимизни ҳис қилишимиз зарур. Ана шунда нафсоний орзуларни бартараф этиб, кўнглимизни сўнгсизлик сайёҳи ҳолига келтира оламиз.

Шундай бир ҳолга эга бўлишимиз керакки, охират биз учун қовушмоқ майдонига айлансин. Бу илмни ҳосил қилиш учун ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг намуна ҳаётларидан ўрнак олишимиз шарт. У вақтда Аллоҳ таоло бизга жамоли ва жаннатини насиб қилади, иншааллоҳ.

Бу таҳсилнинг учинчи шарти Аллоҳ таолони кўп зикр қилмоқдир. Қалб давомли ҳолда Аллоҳ таоло билан бирга бўлмоғи керак. Қанчалик бирга бўлиш лозим? Бунинг жавоби бир оятда **“турганда ҳам, ўтирганда ҳам, ётганда ҳам”** деб баён этилган (Оли Имрон сураси, 191-оят). Яъни давомли ҳолда бирга бўлиш... Давомли ҳолда илоҳий камерада назоратда эканлигимизни ҳис қила олмақлик... Раббимиз бизга шох томиримиздан ҳам яқин. Аммо биз унга қанчалик яқинмиз? Аллоҳга яқинлигимизни ҳис қилишимиз учун ҳам Пайғамбаримиз алайҳиссаломдан ўрнак олмағимиз керак.

Расулulloҳ алайҳиссаломнинг қадру шарафлари

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қадрлари ва шарафларини идрок этмай туриб, аниқ билмай туриб Аллоҳга томон тўғри йўл олмақ мумкин эмасдир. Аллоҳ Куръонда марҳамат қилади: **“Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам Пайғамбарга дуою салавот айтулар. Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва салом айтинглар!”** (Аҳзоб сураси, 56-оят)

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга салоту салом айтяпти. Ўзи яратган энг улуғ Пайғамбарига Ўзи салавот айтяпти. Фаришталар салавот айтяпти. Бунинг ҳақиқий кайфиятини бизнинг қалбимиз, шууримиз, идрокимиз англаб ололмайди. Аллоҳ таоло Ўзи яратганига қандай салавот айтади? Бу хусусида баъзи изоҳлар бор. Аммо ҳақиқий сири Аллоҳ таолонинг Ўзига аён. Фақат шуниси ошкорки, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга Аллоҳ таолонинг эътибор ва муҳаббати бордир. Аллоҳ таоло биз буни ҳам англамоғимизни истаб шундай марҳамат қилади: **“Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва салом айтинглар!”**

Бу салавот ва саломни фақат тилимиз билан айтишимиз керак эмас. Ҳар бир ҳолимиз у зот алайҳиссаломга салоту салом моҳиятида бўлмоғи лозим. Оилавий ҳаётимиз, фаолиятимиз, инсонларга муомаламиз Пайғамбаримизга салоту салом ҳолида бўлиши даркор. Тасаввур қилайлик, оилавий ҳаётда, тижоратда, фарзандлар тарбиясида, ибодатда у зот алайҳиссаломдек самимий бўла оламизми? Бугун ўзимиздан бунинг жавобини сўраб, нафсимиз ва кўнглимизни ҳисобга тортмасак, илғамасак, эрта Маҳшаргоҳда ҳисобимиз ва мезонимиз даҳшатли бўлади. Ҳеч шубҳасизки, Қиёмат кунида ҳаммамизга: **“Китобингни (номаи аъмолингни) ўқи! (Ва қанча савобинг, қанча гуноҳинг бор эканини ҳисобини қил!) Бугун ўз нафсинг ўзингга қарши етарли ҳисоб-китоб қилгувчидир”,** – дейилади (Исро сураси, 14-оят).

У вақтда амал дафтарларимиздаги яширин, сирли ҳолимизга ошкора гувоҳ бўламиз. Ўз ҳаётимизни фильм каби яхшию ёмонини кўрамиз. Намозларимизни қандай ўқидик экан? Рўзаларимизни қандай тутдик экан? Бу ибодатларимиз шакл ҳолида эдимиз? Ёки руҳимиз ва қалбимиз билан бандалигимизни ўрнига қўйдикми? Аллоҳ берган неъматлар қаршисида нималар қилдик? Аллоҳнинг лутф этганлари руҳ, ақл, закийлик, пул, мол-мулкнинг қанчасини исроф этдик? Қанчасини эҳсон қила олдик? Қанчасини кераксиз нарсаларга сарфладик? Аллоҳ ва Расулини қанчалик яхши кўрдик? Аллоҳ амрига қанчалик итоат этдик? Расулининг ахлоқидан ўрнак олишга қанчалик уриндик? Буларнинг барчаси эрта Маҳшарда амал дафтаримизда бизга кўрсатилади ва Қиёмат экранларида намоиш қилдирилади. Асл масаламиз дунёда ўша ҳолимизни ҳис қилиб, керакли тадбирни олмоқликдир.

Севги ва одоб имтиҳони

Барча инсонлар бир имтиҳон дунёси ичидадирлар. Яъни бу дунё илоҳий бир имтиҳон дарсхонасидир. Бу ердаги муҳим имтиҳонлардан бири Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга севги, итоат ва одоб хусусидадир. Аллоҳ таоло марҳамат қиладики:

“Эй мўминлар! Аллоҳга итоат этингиз ва Пайғамбарга итоат этингиз! Ва (куфр ё мунофиқлик йўлига кириш билан қилган) **амалларингизни ботил-бефойда қилиб қўйманглар!”** (Мухаммад сураси, 33-оят)

“Эй мўминлар, (токи қилган яхши) амалларингиз ўзларингиз сезмаган ҳолларингизда беҳуда-бефойда бўлиб қолмаслиги учун сизлар (Пайғамбар билан сўзлашган пайтларингизда) **овозларингизни Пайғамбарнинг овозидан юқори кўтарманглар ва унга бир-бирларингизга очик** (дағал сўз) **қилгандек очик-дағал сўз қилманглар! Албатта, Аллоҳнинг Пайғамбари ҳузурида овозларини наст қилган зотлар – ана ўшалар Аллоҳ дилларини тақво учун имтиҳон қилган** (яъни тақво имтиҳонидан ўтган) **зотлардир. Улар учун мағфират ва улуғ ажр-мукофот бордир.** (Эй Мухаммад алайҳиссалом,) **албатта, (Сизни аҳли аёлларингиз истиқомат қиладиган) ҳужралар ортидан туриб Сизни** (бакириб) **чақирадиган кимсаларнинг қўплари ақлсиз кимсалардир”** (Хужурот сураси, 2 – 4-оятлар).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган назокатимиз, суннатга эргашишимиз, Расулulloҳни яқиндан танимоғимиз қўнғилларимиз учун бир тақво имтиҳонидир. Унга бўлган ишқимизни қадрлаш воситасидир. Айни вақтда, Аллоҳга яқин бўлиш сабабидир. Демак, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга қарши қўпол муомала қилган,

узоқдан бақириб чақирган, у зотга ҳурматсизлик қилганлар ақлларини ишлатмаган нодон кишилардир. Бу таҳлиллардан чиқадиган хулосани Расулуллоҳ алайҳиссаломнинг ҳаётлари билан қандай боғлаймиз? Бу хусусда Қуръоннинг бизга очик таълимоти шудир:

“Кимки Пайғамбарга итоат этса, демак, Аллоҳга итоат этибди. Ким юз ўгирса, (бунинг Сизга зарари йўқдир, эй Муҳаммад алайҳиссалом, зеро,) Биз Сизни уларнинг устига кўрикчи қилиб юборганимиз йўқ” (Нисо сураси, 80-оят).

Муҳаммад алайҳиссаломни севмоқликдаги ўлчов

Абдуллоҳ ибн Ҳишом баён этган ушбу ҳодиса Расулуллоҳга муҳаббат қандай даражада бўлиши кераклигини кўрсатиш жиҳатидан жуда маънолидир:

“Бир марта Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан бирга эдик. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам у ерда бўлганлардан Умар розияллоҳу анҳунинг қўлини ҳовучлари ичига олиб ўтирар эдилар. Ўша вақтларда Умар розияллоҳу анҳу “Ё Расулуллоҳ, сиз менга жонимдан ташқаридаги ҳамма нарсадан ҳам севимлисиз!” деган сўз билан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган муҳаббатини баён қилди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

– Йўқ, жоним қўлида бўлган Аллоҳга қасамки, мен сенга жонингдан ҳам севимли бўлмагунимча ҳақиқий иймон келтирган ҳисобланмайсан! – дедилар. Умар розияллоҳу анҳу дарҳол:

– У ҳолда, Аллоҳга қасамки, энди сиз менга жонимдан ҳам кўпроқ севимлисиз, ё Расулуллоҳ! – деди. Шунда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

– Ана энди тўғри бўлди, эй Умар! – дедилар (Бухорий, Иймон, 3).

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга ана шундай бир ишқ ва муҳаббат билан тобе бўлмоғимиз лозим. У зот алайҳиссаломни қўнгил тахтимизнинг ягона султони ва ҳаётимизнинг раҳбари қилмоғимиз керак. Чунки у зотни севоқ бизга фарз қилинди.

Қуръони каримда марҳамат қилинади: **“Пайғамбар мўминларга ўзларидан ҳам яқинроқ – ҳақдорроқдир, унинг аёллари эса уларнинг оналаридирлар. Аллоҳнинг Китобида қариндош-уруғлар (меросхўрликда) бир-бирларига (қон-қариндош бўлмаган) мўминлардан ва муҳожирлардан қўра ҳақдорроқдирлар. Магар сизлар (диндаги) дўстларингизга (уларни ўзингиз учун ворис қилишлик билан) яхшилик қилмоғингиз (жоиздир). Бу Китобда (яъни Лавҳ ул-Маҳфузда) битиб қўйилган (ҳукмдир) (Аҳзоб сураси, 6-оят).**

“Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) айтинг: «Агар ота-оналарингиз, болаларингиз, ака-укаларингиз, жуфтларингиз, қариндош-уруғларингиз ва касб қилиб топган мол-дунёларингиз, касод бўлиб қолишидан қўрқадиган тижоратларингиз ҳамда яхши кўрадиган уй-жойларингиз сизларга Аллоҳдан, Унинг Элчисидан ва Унинг йўлида жиҳод қилишдан суюклироқ бўлса, у ҳолда то Аллоҳ ўз амрини (яъни азобини) келтирганича кутиб тураверинглар. (Зеро), Аллоҳ итоатсиз қавмни ҳидоят қилмас” (Тавба сураси, 24-оят).

Шу эътибор билан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган муҳаббат ҳадиси шарифда ҳақиқий иймоннинг шарти деб зикр қилингандир.

“Нафсим кўлида бўлган Зотга қасамки, сизлардан бирингиз мени онасидан, отасидан, авлодидан ва бутун инсонлардан ҳам сеvimли деб билмагунча ҳақиқий маънода иймон келтирган бўлмайди” (Бухорий, Иймон, 8).

Шунинг учун саҳобалар энг кичик орзуларида ҳам: “Ота-онам, жоним ва ҳар нарсам сизга фидо бўлсин, ё Расулulloҳ!” – деб ўзларини фидо қилардилар. Бу муҳаббатга боғланмоқ эса нажот-қутулишнинг қўлланмасидир.

У зотни севмоқнинг аломати

Инсон кўпинча севган кишисига дил изҳори қилади. Ҳар сабаб билан ундан сўз очади ва унинг атрофидаги мавзулардан гапиради. Ўз ишига берилган тижорат одами давомли тарзда тижоратидан гапиради. Мана бундан шунча топдим, бунча топдим ва ҳоказо. Кимдир авлодига ўта берилган бўлса, ҳамиша фарзандидан гап очади. Бироқ саҳобалар ва авлиёлар доимо Пайғамбаримиз алайҳиссалом ҳақларида сўзлаганлар. Бундан лаззатланганлар. Бу тақлид ва охиратда бирга бўлиш иштиёқига тўлган қалбнинг Пайғамбарга муҳаббатидир. Аллоҳ таоло ҳаммамизга у зот алайҳиссаломни яқиндан танимоқ ва севмоқни насиб айласин.

Борлиқ сабаби бўлган муҳаббатдаги сирлардан бири ҳам ошиқнинг севилганнинг ҳоли билан ҳолланиш йўлига кирмоғидир. Бунда ошиқ, гарчи истеъдодсиз бўлса ҳам, муҳаббат қўйганининг шаънига муносиб натижани қўлга кирита олади.

У зотга муносиб таъриф бериш мушкул

Холид ибн Валид розияллоҳу анҳу бир сафар асносида мусулмон оилалар ёнида тунаб қолди. Бу оилаларнинг раиси,

яъни ашират раиси унга: “Бизга Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни айтиб берасизми?” – деди. Холид ибн Валид: “Расулulloҳнинг абадий гўзалликларини англатишга кучим етмайди. Тафсилоти билан айтишимни истасанг, бу мумкин эмас!” – деди.

Раис: “Билганингча айтиб бер, қисқа ва асл қилиб айт”, – дегач, Холид ибн Валид: “Жўнатилган жўнатгanning қадрича бўлади. Оламларнинг Рабби коинотнинг ҳолида бўлганидан кейин жўнатилганининг шаънини ўзинг ҳисоб қил!” – деди (Муновий, 5. 92/6478: Қасталоний, “Мавҳибу ладуния” таржимаси, Истанбул, 1984. 5. 417).

Аллоҳ таоло қалбларимизга асҳоби киромнинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга бўлган ишқидан ҳиссалар насиб айласин! Ҳаётимизни Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муҳаббатлари билан гўзallashtирмоқни насиб этсин!

Сўнгсўз

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шафоатларига эга бўлиш, у зотга эргашиш хусусида қайси нуктада эканлигимизни янгидан бир ҳисоб қилиб олмоғимиз лозимдир. Ҳаётимизга битилган саҳифаларни набавий ўлчовлар билан тортиб кўрмоғимиз керак. Жиддий бир тафаккур ва ғайрат иқлимига кирмоғимиз даркор. У зот алайҳиссаломнинг умматига ярашадиган бир ҳаёт ичида бўлишимиз зарурдир. Файз ва ҳаяжон ичида ибодатда бўлишга ҳаракат қилишимиз шарт. Муомала йўсинимизда, ҳис-туйғуларимизда, тушунчаларимизда, охират тадориғида у зот алайҳиссаломнинг бекиёс гўзалликлари ва теранликларини акс эттирмоғимиз лозим. Чунки инсон севганига севгиси миқдорича мафтун бўлади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга тақлид қилишда у зотдаги ўрнатилган шахсиятни чин маънода топишимиз ва муносиб ҳолда қадрламоғимиз лозим. Зеро, дала қанчалик унумли бўлмасин, баҳор қуёшининг нурларини ёмғирга тўймагунча ҳосил беролмайди. Қалбнинг ҳам ер каби унумдор ҳолга келиши Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга ром бўлиб эргашмоққа боғлиқдир. Зеро, у зот алайҳиссалом аввалу охир келган инсонларнинг энг устуни, фазилат ва савоатнинг манбаи, оламдаги раҳмат ва баракотнинг сабабчиси-дирлар. Азалдан абадий ҳақиқатларга тўла Қуръони карим у зотга нозил қилингандир.

Юқорида баён этилганлардан чиқадиган умумий хулоса шуки, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламни хотирлашга сабаб бўладиган энг кичик нарсани ҳам эъзозламоғимиз керак. У хотираларни қанчалик эҳтиром ва эъзоз қилсак ҳам жуда оздир. Чунки у зот алайҳиссалом Аллоҳ таоло “Ҳабибим” деб хитоб қилган улуғ Пайғамбар бўлганлар. Аллоҳ таоло ҳисобсиз фаришталар билан у зот алайҳиссаломга “салоту салом” айтишини идрок қилишнинг имкони йўқдир. Улуғ Пайғамбарнинг фазлу камолларини ҳам сўз билан таърифлашнинг асло иложи йўқ.

У зот алайҳиссаломнинг олий моҳиятларини баён қилмоқдан кўра сўзга нуқта қўймоқ афзалдир! У зот соллаллоҳу алайҳи ва салламни тасвирлашга тиллар мутлақо ожиздир. Пайғамбар алайҳиссаломни тасвирлашга тиллар ожизлик ичида экан, бизнинг ифодамиз ҳам денгиздан бир томчидир. Идрокларимизга томчилаган шабнамлар кабидир....

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг муҳаббатларидан бошқасини билмаган, бегона боғларнинг сохта гулларига алданмаган мўминлар қандай ҳам бахтлидирлар.

Ҳар бир заррамик билан у зот алайҳиссаломнинг руҳониятларини жонимизга нафас қилган ҳолда Раббимизга қайтайлик. Унинг муҳаббатини ҳужжат қилиб Раббимизга ёлворайлик.

Ул саййид ул-кавнайн Муҳаммад Мустафога салавот!

Ул Расул сақолайн Муҳаммад Мустафога салавот!

Ул имом ул-ҳарамайн Муҳаммад Мустафога салавот!

Ул жаҳдд ул-Ҳасанайн Муҳаммад Мустафога салавот!

Аллоҳ таоло абадий саодат раҳбаримиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўрнатган шахсиятларидан лойик

ҳолда ҳисса олишимизни насиб айласин. Дунё ва охиратимизни у зот алайҳиссаломнинг гўзалликларидаги акслар билан тожлантирсин. Етук руҳониятларидан кўнгилларимизга файзли шабнамлар ёғдирсин! Қалбларимиз Аллоҳ ва Расулининг севгисига абадий макон бўлсин! Аллоҳ таоло жумламизни у зот алайҳиссаломнинг шафоатларидан баҳраманд қилсин!

*2017 йил, Рамазон
Истанбул, Ускудар*

*У зот алайҳиссаломга уммат бўлмоқ
қандай ҳам буюк бахт*

Каерда бир гўзаллик бор бўлса, у зотдан бир аксидир,
У зотнинг нурлари бўлмаса, оламда бирор гул очилмас!

Биз Муҳаммад алайҳиссаломнинг ҳурматларидан
мавжудмиз. У зот сўлимайдиган, кун ўтган сари
гўзаллашадиган, таровати ортадиган, бошдан-оёқ
нурдан иборат бир ғунчаи илоҳийдир.

Ҳақиқати Муҳаммадияга яқинлашмоқ ақлдан
кўра кўнгил ва таслимият ишидир. Бизнинг идро-
кимиз ҳақиқати Муҳаммадия қаршисида бир
ғўдакнинг метафизик ҳодисаларни англаш
хусусидаги идрокдан фарқи йўқ.

Жаноби Ҳақ Ислоом орқали “Комил инсон” дара-
жасини Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам
шахсида юзага чиқарди. У зотни бутун инсоният
учун тенгсиз бир намуна шахс қилиб юборди.

Тарихда ҳаётининг энг кичик, нозик қирраларигача
исбот қилинган ягона инсон Муҳаммад алайҳисса-
ломдир. Ислом маданиятида ёзилган барча асарлар
бир китоб ва бир инсонни изоҳлаш маҳсулидир.

Фаҳри коинот Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва
салламнинг ҳаётлари энг рангин гуллар билан
безанган бир жаннат боғчасини эслатадики,
излаганлар гулларнинг энг гўзалларини у
гулистондан топа оладилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам
айтадиларки: “Жинлар ва инсонларнинг осийлари-
дан бошқа ҳар нарса менинг Расулуллоҳ
эканлигимни билади”.

У зот алайҳиссаломни Уҳуд тоғи таниди.
Хурмо тўнгаги таниб, соғинч билан ингради.
Ҳайвонот ҳам у зотнинг меҳридан баҳраманд бўлди.
Лекин Абу Жаҳлга ўхшаганлар ҳеч қачон у
зотни таний олмадилар.

Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва салламнинг сийратлари порлоқ бир ойна кабидирки, ҳар бир инсон у ердан ичи ва ташини, сўзи ва амалини, ахлоқи ва одобини кўриб, ўз даражасини мушоҳада қилади. Ўз ҳолини ўлчай олади.

Аллоҳга ва пайғамбарлар кўрсатган йўлга мухолифатлик қилиб, мўминларга зулм этганлар эртами-кечми илоҳий қудратнинг аламли азоби ва интиқоми билан рўбарў келадилар. Бу қочиб бўлмайдиган илоҳий қонундир.

Бандани Аллоҳнинг муҳаббат дарёсига олиб борадиган ягона раҳмат ва муҳаббат булоғи Пайғамбармиз соллаллоху алайҳи ва салламдир.

Ишқ уруғи факат у зот алайҳиссаломнинг муҳаббатлари тупроғида униб-ўсади. У зот соллаллоху алайҳи ва саллам кўнгилларга баракот ва файз берадилар. Расулulloҳ алайҳиссаломнинг муҳаббатлари тупроғи тош каби қотган кўнгилларни соф жавҳардай юксалтиради.

Дунё бир жоҳилият қоронғилигига қўмилганда Расу-
луллоҳ инсониятни абадий нажотга чақирдилар. У
зот алайҳиссаломнинг бу хизматларини унутмасли-
гимиз, шу хусусда чуқур фикр қилмоғимиз лозим.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ва
саҳобаларнинг ишқидан ҳисса олган, қалблари ий-
мон нури, кўнгиллари Қуръон руҳонияти, виждон-
лари гўзал ахлоқнинг тиниқлиги билан безалган мў-
минлар қандай бахтлидирлар. Улар, албатта, абадий
саодатнинг маънавий ҳиссиёти ичида яшайдилар.

Ё Раббий! Бизларни жонли бир Қуръон ҳолида,
исломий яшаган Пайғамбар ошиқларидан айла!

Аллоҳ ва Расулининг муҳаббатини абадий
саодатимиз учун сармоя қил!

Мундарижа

Сўзбоши	7
---------------	---

БИРИНЧИ БЎЛИМ / 13

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам – тенгсиз ўрнак шахс	15
Энг гўзал ўрнак	24

ИККИНЧИ БЎЛИМ / 35

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг юксак ахлоқлари	37
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сиймолари ва ахлоқий гўзалликлари	38
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тавозелари	42
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мардликлари	44
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тақволари	46
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг зоҳидона ҳаётлари	47
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг назокатлари	49
Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг одоб ва ҳаёлари	51

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шижоатлари	52
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳалимликлари	54
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шафоат ва марҳаматлари	56
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кечиримли эканликлари.....	59
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қўшнилар ҳаққига риоялари	61
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг фақирларга муомалалари.....	63
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг асир ва хизматчиларга муомалалари.....	65
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хотин-қизларга бўлган муносабатлари	68
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг етимларга муомалалари.....	72
Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳайвонларга бўлган муносабатлари	73
Юлдузлардаги ўлчовлар.....	78

УЧИНЧИ БЎЛИМ / 81

Расулуллоҳга эргашишдаги қалб ҳолати.....	83
Расулуллоҳга ишқ билан эргашмоқ.....	86
У зотнинг ишқ ва ахлоқ ойналари асри саодатдир	90
Расулуллоҳга муҳаббатнинг ёниқ тараннумлари	96
Танланган саҳобалардан кейинги муҳаббат шалолалари	111
Салавати шариф.....	122

ТҶҲТИНЧИ БҶЛИМ / 127	
Намуна шахсият энг буюк эҳтиёжимиздир	129
Ўрнак олиш ва тақлиднинг кўринишлари.....	136
Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ўрнак шахсиятлари.....	138
Расулulloҳни қанчалик севамиз?	140
Кўнгилни ва ақлни у зотга боғламоқ.....	140
Мўъжизаларнинг энг буюги	141
Кўзи кўрмайдиганлар қуёшни айблашади	142
Муҳаммад алайҳиссаломга тобе бўлмоқ кўнгилнинг таскин топтоғидир.....	145
Расулulloҳ алайҳиссаломнинг кадру шарафлари	147
Севги ва одоб имтиҳони.....	149
Муҳаммад алайҳиссаломни севоқликдаги ўлчов.....	150
У зотни севоқнинг аломати	152
У зотга муносиб таъриф бериш мушкул	152
Сўнгсўз.....	155

